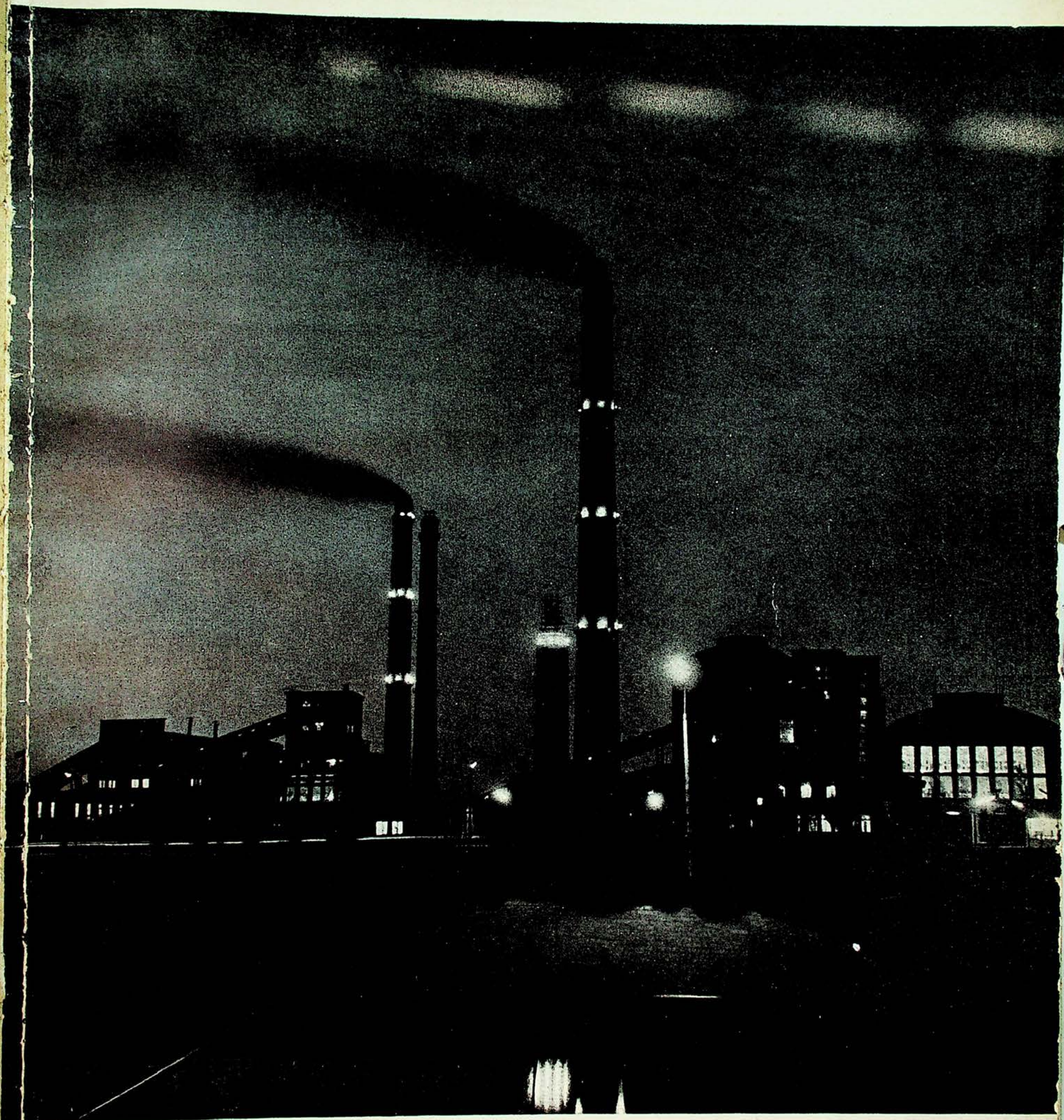

АРХИТЕКТУРА

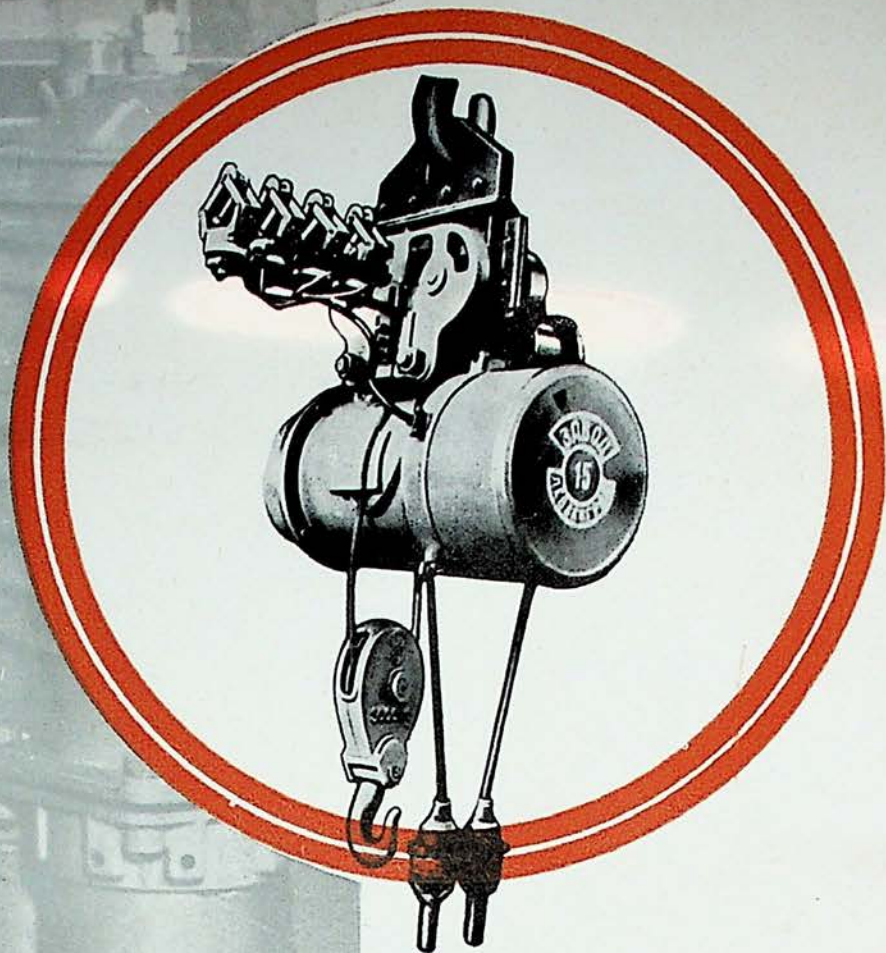
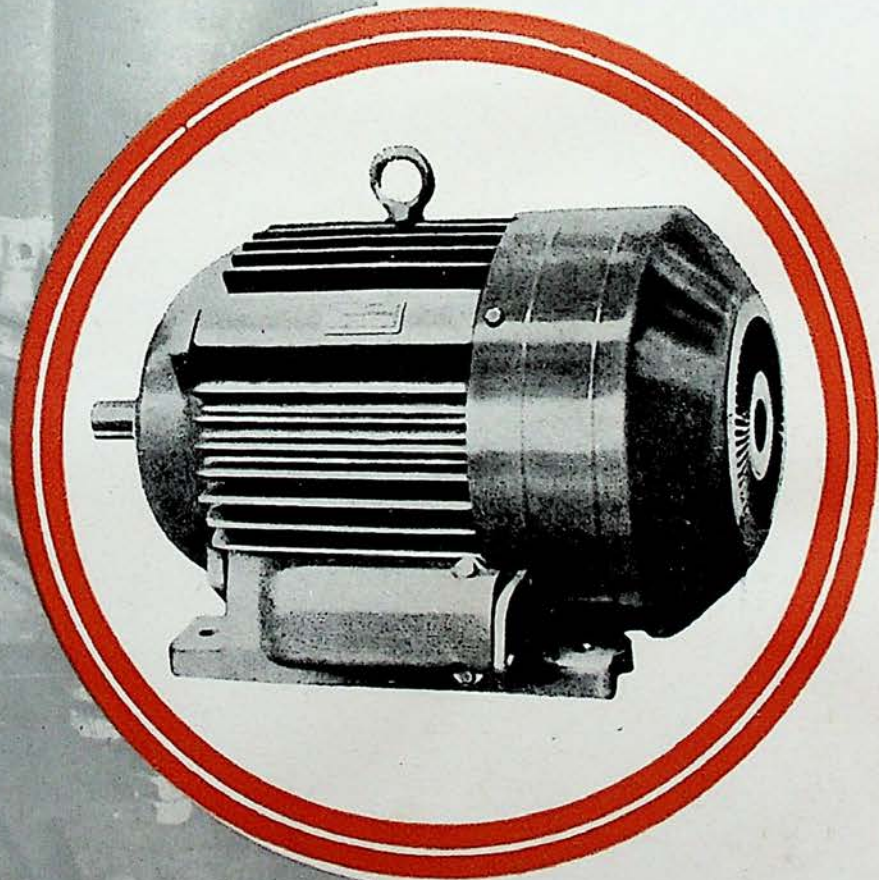
1·1964

ELEKTROIMPEX SOFIA BULGARIE

ENTREPRISE COMMERCIALE D'ETAT

2, rue Slavianska

g. Vaschev

TELEPHONE 8-49-91 TELEX 575

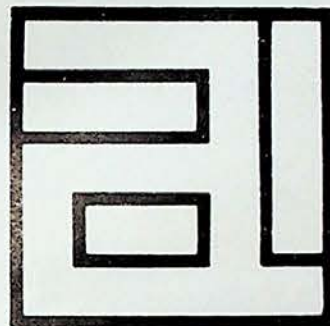

EXPORTE:

du matériel électrique et transformateurs, génératrices, moteurs électriques, plans électriques, appareillage basse et haute tension, moteurs antidéflagrants, récepteurs de radio et TV, appareils téléphoniques et centraux automatiques, appareils électro-médicaux, appareils électroniques et de mesure, matériel d'installation et d'isolement électrique, appareils électro-ménagers, batteries, séparateurs etc...

АРХИТЕКТУРА

СПИСАНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ КОМИТЕТ ПО СТРОИТЕЛСТВО И АРХИТЕКТУРА
И СЕКЦИЯ АРХИТЕКТУРА ПРИ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИЯ СЪЮЗ

1·1964

ГОДИНА ЕДИНАДЕСЕТА

АРХИТЕКТУРА

Журнал Государственного Комитета по строительству и архитектуре
и Секции архитектуры Научно-технического союза

ARCHITECTURA

Revue du Comité d'état de Construction et d'Architecture
et de la Section „Architecture“ près de l'Union Technique Scientifique

Zeitschrift des Staatlichen Komitees für Aufbau und Architektur
und der Sektion Architektur des Wissenschaftlich-technischen
Bundes

Journal of the Committee of Construction and Architectural
— Section Architecture at the Scientific Technical Union

Sofia, Rakovski 108

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е	Стр.
Уводна статия	
Във вярна служба на родната архитектура	3
СЪВРЕМЕННА АРХИТЕКТУРА	
Арх. Г. АРБАЛИЕВ. За архитектурното и градоустройствено оформяване на високите жилищни сгради в София	4
Арх. М. ПИСАРСКИ. Архитектурни проблеми при електроенергийното строителство	10
Арх. Ив. БАЕВА. Хидроенергийна каскада „Арда“	15
ПРОУЧВАНИЯ НА АРХИТЕКТА	
Арх. Й. ЙОСИФОВ. Новите проблеми при кинотеатрите	23
Арх. Хр. АНАСТАСОВ, инж. П. ЕНЧЕВИЧ. Възможности за подобрения при едропанелното строителство	29
ПЪТНИ БЕЛЕЖКИ	
Арх. Н. ЧАНЕВА. Осъвременяване на старинни архитектурни паметници в Югославия	31
Арх. П. ТАШЕВ. VII конгрес на Международния съюз на архитектите в Хавана — Куба	33
КОНКУРСИ	38

КОРИЦА. Страница 1. Архитекти П. Цветкова, Х. Калчева, Л. Латев, Г. Добрева.
ТЕЦ „Марица изток I“
Снимка: Тодор Йорданов

Главен редактор
арх. Иван Рахнев

Редакционна колегия
арх. Пею Бербенлиев, арх. Пантелей Греков, арх. Константин Костов, арх. Николай Ненов, арх. Никола Николов, арх. Владимир Роменски, арх. Георги Стоилов

Редактор
Александра Берберова

Снимки: арх. Г. Арбалиев, Р. Песах, арх. П. Ташев, Л. Яричков
Художествено оформление арх. Йордан Тангъров
Художествено оформяне арх. Йордан Тангъров
Редактор-уредник Никола Николов
Коректор Иван Николов
Клишета Държавна печатница „Г. Димитров“ — Фотоцинография „График“
Печат Държавна печатница „Георги Димитров“ — централа
Формат 1/8 — 71/100 : печатни коли 5; издателски коли 5,95; тираж 2 400.
Дадена за печат на 10 декември 1963 г.; излязла от печат на 31 януари 1964; поръчка № 9211.
Годишен абонамент 8 лева; отделен брой 1 лев; с/ка 15/1717 ДСК Благоевски район.
Адрес на редакцията: София, Раковски 108, тел. 7-61-68. Ръкописи не се връщат.

ВЪВ ВЯРНА СЛУЖБА НА РОДНАТА АРХИТЕКТУРА

Навършиха се 10 години откакто излиза сп. „Архитектура“, отначало като орган на отдел „Архитектура“ при Съюза на научно-техническите дружества в България, а сега орган на Държавния комитет по строителство и архитектура и на Секция „Архитектура“ при НТС. Десет години не представляват голям откъс от времето, но когато тези десет години са изминати в упорита, целенасочена работа за подобряване идейно-тематичното съдържание на списанието, художествено-техническото му оформление и облик, когато списанието се е изграждало с много любов и жар — тогава тези десет години наистина означават нещо, нещо голямо и смислено. Защото сп. „Архитектура“ през тези десет години, преодолявайки не малко трудности, се е стремяло да служи вярно и всеотдайно на родната ни архитектура, да помага за нейното развитие като реалистична архитектура, в напълно съвременен дух, социалистическа по своето съдържание. Изпълнявайки през тези десет години с все по-голям успех своите задачи, с това растеше и авторитета на списанието, уважението към него на нашата архитектурна колегия. Увеличи се неговият тираж, който от 1,000 бройки в началото, премина на 1,500, 2,000, 2,200, за да достигне тираж 2,500, като само в чужбина абонатите на нашето списание нараснаха за 1964 година на около 1,000 броя. До 1960 година списанието излизаше в 6 книжки годишно, за да направи след това скок и да започне да излиза в 10 книжки годишно. Този скок в броя на книжките, в тиража и в нарасналия интерес към него у нас и в чужбина е свързан с развитието изобщо на нашата архитектура, на постигнатите от нея забележителни успехи. Бурният подем, който настъпи в нашата архитектура след Априлския пленум на ЦК на БКП, когато тя беше освободена от скованащото влияние на култа, което я беше тласнало по пътя на строгите, каменни форми и канони на една отживяла времето си архитектура — намери отражение и в сп. „Архитектура“. Отразявайки достиженията на родната ни архитектура, новите съвременни насоки на нейното развитие, списанието с това съдействуваше не само те да се популяризират, но и да се утвърждават в творческата практика на нашите архитекти, да се усвоява все по-задълбочено творческият метод, чрез който са достигнати тези успехи. Вниманието на сп. „Архитектура“ същевременно се насочваше и към другите актуални проблеми на нашата архитектура, много от които бяха осветлени на неговите страници, а други сега предстоят да бъдат отразени.

Достатъчно е само да се хвърли бегъл поглед върху съдържанието на неговите повече от 22 основни раздела, за да се види голямото тематично разнообразие на нашето списание, като например: уводни статии, партийни и правителствени документи, съвременна архитектура, градоустройство, новости в строителната техника, архитектурата и другите изкуства, интериор и обзавеждане, нашето наследство, творчески портрети, архитектурни скици и рисунки, теоретични въпроси, трибуна на архитекта, наши гости, архитектурата в чужбина, конкурси, преглед на чужди списания, нови книги, организационен живот, хроника и др. Но главното внимание, и то напълно основателно, е било насочено върху проблемите на нашата съвременна архитектура, като напоследък се дава по-голяма тежест на въпросите на типовото проектиране и индустриализацията на строителството.

Отразявайки широко творческата работа на нашите архитекти, постиженията на нашата архитектура у нас и в чужбина, сп. „Архитектура“ се превърна в истинско огледало на тези достижения и успехи. Но това не е достатъчно. Необходимо е наред с това нашето списание да поставя с още по-голяма острота най-актуалните и възлови въпроси на нашата съвременна архитектура, да ги разработва дълбоко аналитично и критично, в духа на партийните и правителствени указания и документи по въпросите на строителството и архитектурата, на речта на др. Годор Живков пред дейците на изкуството и културата, да прави по-големи обобщения и изводи за развитието изобщо на нашата архитектура. В това отношение трябва да се даде простор на архитектурната критика, тя да се организира и активизира за една по-действена и целенасочена работа. През тези десет години в списанието сътрудничеа едни от най-добрите, изтъкнати и активни архитекти както от средата на старата генерация, така и измежду най-младите, много от които и сега са постоянни сътрудници. В списанието се привличат нови автори и сътрудници, мислещи върху проблемите на архитектурата, повечето от които получават в страниците на списанието своята първа закалка като бъдещи теоретици и научни работници в областта на архитектурата.

Когато днес оценяваме изминатия през тези десет години творчески път на сп. „Архитектура“, виждаме, че този път съвсем не е кратък, що се отнася до това да се огледа и анализира идейно-тематичната насока и съдържанието на нашето списание, неговата роля и принос не само за нашата архитектура, но и за творческото организиране, сцепление и единство на българските архитекти около голямата и вълнуваща програма на Българската комунистическа партия за строителството на социализма и комунизма. Трябва да се каже, че в тази насока сп. „Архитектура“ изигра особено благоприятна роля и продължава да оказва своето въздействие. Списанието е едно от най-активните и постоянно действащи средства за организиране на българските архитекти, за създаване на необходимия творчески контакт, връзки и взаимоотношения между тях, на задушевна атмосфера, в която да се обсъждат и разглеждат актуалните въпроси на творческата работа, професионалното майсторство и интереси, и изобщо на всичко онова, което вълнува българските архитекти. Направеното не е достатъчно. Необходимо е да се положат още много усилия, за да се превърне сп. „Архитектура“ в един истински творчески и професионален орган на българските архитекти, да отразява не само тяхното творчество, но и техните нужди, тежнени и стремежи, тяхната всеотдайна борба за изпълнението на насъщните задачи, наобелязани от Партията и правителството в областта на архитектурното строителство.

ЗА АРХИТЕКТУРНОТО И
ГРАДОУСТРОИСТВЕНО
ОФОРМЯВАНЕ НА ВИСО-
КИТЕ ЖИЛИЩНИ СГРАДИ
В СОФИЯ

Арх. Георги Арбалиев

1

Разгърнатото в широк мащаб жилищно строителство през последните няколко години в столицата даде своето благоприятно отражение върху архитектурно-художествения облик на града.

Голяма роля в това отношение играят високите жилищни сгради в новите комплекси, които са сравнително ново явление в нашата архитектурно-градоустройствена практика.

Използването на високи тела в новопроектираните жилищни комплекси, за разнообразяване на техния силует и създаване на оригинални архитектурно-художествени моменти, разкрива нови възможности в развитието на жилищното строителство и градоустройството. В тази насока едносекционната висока жилищна сграда е благодатен градоустройствен елемент както за очертаване на пространството на широкия градски булевард, така също и за маркиране границата на някой жилищен комплекс или за сформяване на неговия център.

В резултат на добре изявените възможности на високата жилищна сграда в комплекса «Владимир Займов» (арх. Богдан Томалевски) тя намери широко приложение в градоустройствената композиция и на останалите жилищни комплекси на столицата. Високите тела на този вид жилищни сгради се появиха и в комплекса «Ленин», «Гео Милев», квартал «Изток», «Западен парк», «Хиподрома» и др. Но тук трябва да се изтъкне, че не всички от тях са поставени на най-подходящите места, че не са оформени с необходимото разбиране и вкус, поради което и въздействието от тях не е голямо. И трябва още по-ясно и определено да се каже, че в пресектирането на високите жилищни сгради се забелязва известен схематизъм и механично прилагане в различните райони на града, без да се отчитат конкретните градоустройствени, архитектурно-художествени, комуникационни и теренни условия. В резултат на недооценка именно на конкретните условия, редица високи блокове се поставиха случайно и неубедително в различ-

ните комплекси. Многократното повторение на едни и същи високи блокове в различни райони се оказва също нецелесъобразно. Тъй като високото тяло се възприема най-бързо и от него в значителна степен зависи впечатлението и въздействието от целия комплекс, следователно високите блокове на различните комплекси трябва да имат свой индивидуален образ, свое оригинално градоустройствено решение. Това ще даде благоприятно отражение върху целия архитектурно-художествен облик на града.

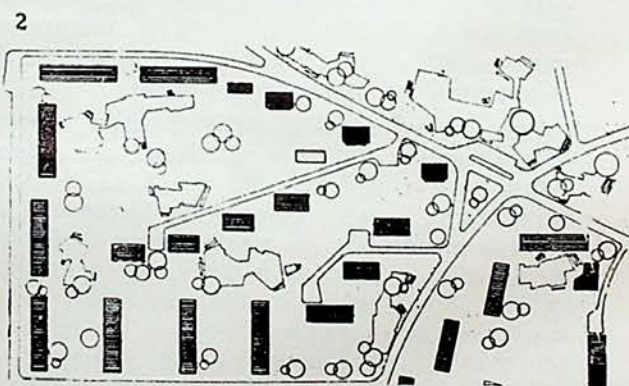
В комплекса «Западен парк» (арх. Кирил Босев) високите 10-етажни жилищни блокове придават сполучлив завършек на решението. Местата им са правилно определени в периферията на комплекса, където теренът леко се повдига към Западния парк. Конфигурацията на терена е умело използвана за подчертаване високите тела в силуета на комплекса. Така ситуирани блоковете създават добра визуална и архитектурно-пространствена връзка на ансамбъла със Западния парк. Благоприятно пространствено въздействие те

1

Високи блокове от комплекса «Вл. Займов» в София.
Complexe d'habitation «Vl. Zaimov» à Sofia.
Collectif d'auteurs dirigé par architecte B. Tomalevski

2

Част от ситуационния план на комплекса «Западен парк» в София.
Complexe d'habitation «Zapadene parc» à Sofia.
Collectif d'auteurs dirigé par architecte Kiril Bosev.
Une partie de plan de la situation du complexe

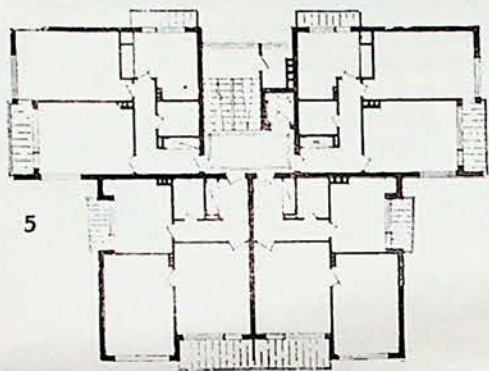
3

4

группирани в две основни групи. Едната е разположена на границата на Парка на свободата от западната страна на комплекса, а другата е разположена в източната му страна, като по този начин оформяват входа на столицата откъм Пловдивското шосе. Западната група високи блокове по замисъла на проекта е трябвало да създаде подходящ архитектурен декор за Парка на свободата и да оформи, да завърши комплекса откъм тази страна, но в действителност това не е постигнато. Блоковете са ситуирани много близко до високите дървета на парка, чийто корони почти закриват в силует телата на същите. По този начин тази група сгради е изолирана за погледите на хората, движещи се по бул. «Ленин» и по околоръстните алеи на Парка на свободата. Несполучлива е също връзката с жилищните сгради

5

оказваг също и към вътрешните пространства на комплекса, на много от които са сполучлива задънка.

Би било по-добре, ако беше намерена и по-пряка връзка между различните високи блокове, чрез ниски такива.

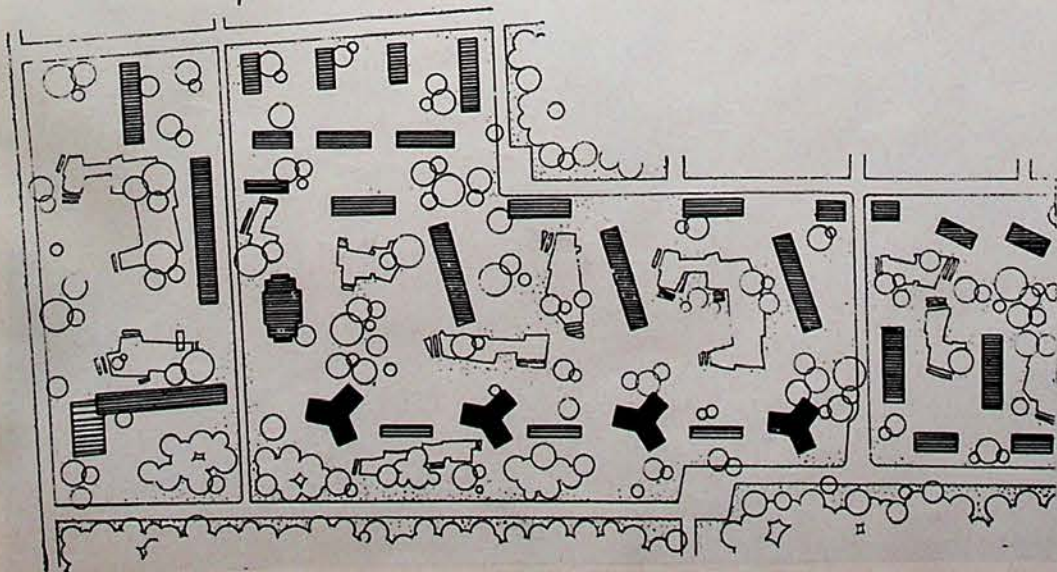
Архитектурният образ е добре пропорциониран, споучливо са съчетани отворите и плътните части, като изявяват искрено вътрешните пространства. В разработката на фасадите е подчертан силно вертикалният елемент чрез балконите и лоджиите, а терасовидният етаж им дава благоприятен завършек.

В комплекса «Изток» (арх. Панчо Малезанов) високите 10-етажни блокове са

6

7

3

Изглед на част от комплекса «Западен парк»
Vue d'une partie du complexe «Zapadène parc»

4

Висок блок от комплекса «Западен парк» като задънка на вътрешно-квартално пространство
Haut bloc du complexe «Zapadène parc» comme un bouchage de l'espace intérieur du quartier

5

Разпределение. Plan

6

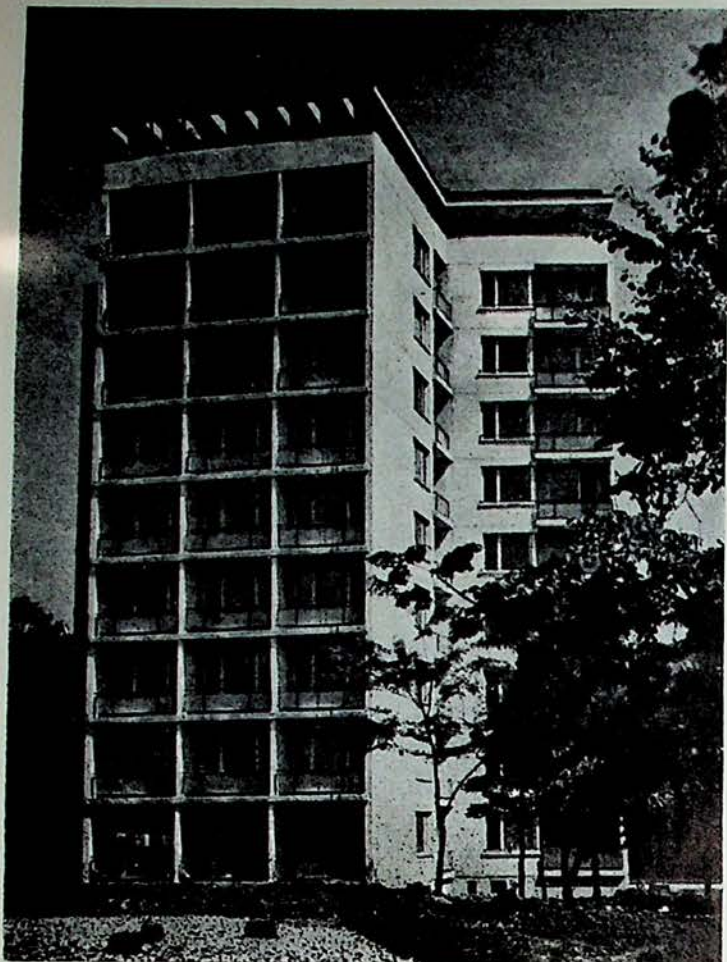
Югоизточна фасада. Façade au sud-est

7

Част от ситуационния план на жилищния комплекс «Изток» в София.
Авторски колектив с ръководител арх. Панчо Малезанов

Une partie du plan de la situation du complexe d'habitation «Istok» à Sofia.

Collectif d'auteurs dirigé par architecte Pantcho Malesanov

8
Висок блок от жилищния комплекс „Изток“ в София
Haut bloc du complexe d'habitation „Istok“ à Sofia

9
Разпределение
Plan

10
Поглед към високите блокове
Vue vers les blocs hauts

11
Висок блок от източната страна на комплекса.
Западна фасада
Haut bloc au côté d'est du complexe. Façade à l'ouest

12
Южна фасада
Façade au sud

13
Разпределение
Plan

14
Жилищен комплекс „Хиподрома“ в София.
Архитекти Здравко Колев, Иван Тагарев.
Поглед към високите блокове
Complexe d'habitation „Hippodroma“ à Sofia. Architectes Zdravko Colev, Ivan Tagarev.

15
Разпределение на високите блокове
Plan des blocs hauts

ните високи пунктови сгради, важат и за тях. В ситуационно отношение те са приближени много до уличното платно. Групирането им в група от по три блока много напомня решението на комплекса «Владимир Заимов». Сега, когато блоковете са пред завършване, става очевидно именно това, че булевардът в тази си част би могъл да получи много по-добро и оригинално силуетно и архитектурно решение, ако са били поставени например повече от 5—6 блока, и на по-голямо разстояние от уличната линия.

Високите блокове в комплекса «Хиподрома» (арх. Здравко Колев, арх. Иван Тагарев) са съсредоточени в неговия център. Разположени са свободно в композицията с оглед да се открие красивата гледка към Витоша и да се излезе от шаблона на редовото периферно застрояване, което много често води до изсушаване и схематизиране на вътрешно-кварталните пространства, придавайки им сухи, геометрични форми, като намалява естетическото им въздействие. В основата на решението лежи идеята да се приближи комплексът до природата, да проникнат слънцето и зеленината до всяко жилище. Реализацията на така изявения в проекта замисъл показва и някои негови празноти. Решението е напълно съобразено със съществуващата главна магистрала, минаваща от северната страна на комплекса, и даденостите на терена. Високите блокове нямат отношение към тази артерия и очертават случайно централното вътрешно пространство. Поставянето им във форма на дъга е неубедително, тъй като то подхожда за един нагънат във форма на подкова терен, а не за площадка с равнинен терен. В това ситуационно положение блоковете се засичат неблагоприятно от много пунктове на комплекса. Желателно е проектираното езеро и зеленината в бъдеще да закрийт някои от лошите гледки и да се подобри общият вид на комплекса.

В архитектурно отношение високите пунктови сгради тук са решени добре. Всички апартаменти имат благоприятно изложение. Фасадите са сполучливо пропорцио-

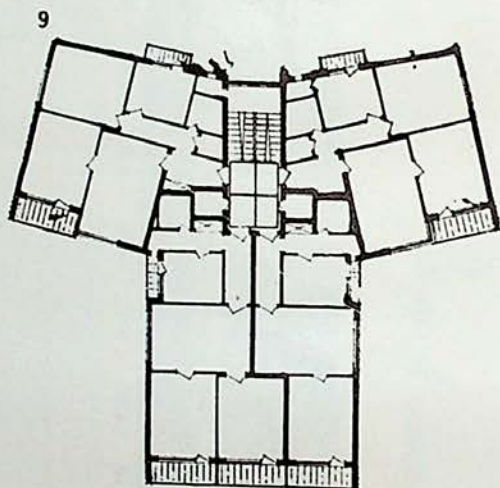
8

от източната им страна. Поради това тези сгради се загубват като композиционен елемент в градоустройствената композиция на комплекса и не допринасят за неговото естетическо въздействие. Освен това за определената ситуация височината на сградите е недостатъчна. Като съставна част на рамката на комплекса «Изток» те би трябвало да имат височина по-голяма от сегашната поне още с около 2—3 етаж. Тогава и тяхната пропорция ще бъде по-сполучлива, и въздействието им по-силно.

В източната си страна комплексът «Изток» е маркиран с три високи 10-етажни блокове. Тяхното предназначение е да посрещнат погледите на пътниците, пристигащи по шосето от Пловдив и Самоков и да създадат първото впечатление за големия град. Блоковете са ситуирани свободно край входящата магистрала с оглед създаването на по-богат и живописен подход към града.

Реализирането на тази идея на проектантите не даде обаче напълно онзи резултат, който се очакваше. Блоковете са поставени до известна степен случайно. Помежду им няма никаква обемно-пространствена връзка, която би подсказала общия замисъл на решението и би дала живост и сполучлив завършек на същото. Архитектурата им е суха и тровава, телата им не са добре пропорционирани в ширина и височина. Квадратната форма на плана оказва неблагоприятно влияние върху тяхното перспективно възприемане.

Аналогично е решението на архитектурния образ на новите три блока, ситуирани от северната страна на бул. «Ленин», на изток от Ветеринарния факултет. Бележките, направени по плановата схема на по-гор-

10

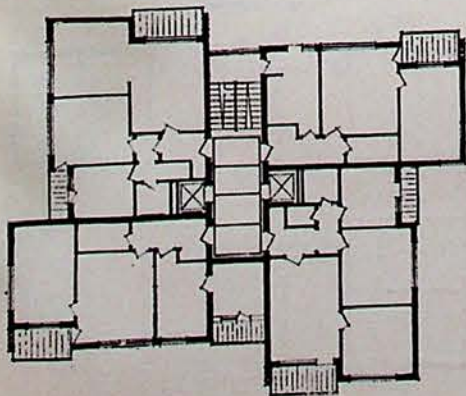

11

нирани, изградени по оригинален замисъл, като силно е подчертано вертикалното членение на техните плоскости.

Високата пунктова сграда е намерила приложение така също и във вътрешността на града. Характерен пример е оформяването на булевард «Константин Величков» в участъка между бул. «Ал. Стамболлийски» и ул. «Цар Симеон». Тук булевардът получава голяма ширина с широки зелени площи пред жилищните сгради. Ул. «Татарли» изчезва като самостоятелно градско пространство и се слива в профила на новия широк булевард. В това уширение на бул. «К. Величков» е предвидено високо жилищно строителство от едносекционни високи (пунктови) сгради. Четири високи 11-етажни сгради сформират силуета на булеварда от западната му страна. Блоковете са ситуирани в права линия, успоредно на булеварда, с късата си страна към него, с оглед даване на по-добро осветление на всички жилища. Разстоянието между сградите е достатъчно голямо, за да не се засенчват една друга и пред жилищата да се създаде онзи простор, който е желан от всички обитатели. Подредени в този ред, високите сгради тук очертават сполучлива перспектива в дълбочина за погледите откъм бул. «Ал. Стамболлийски» и очертават един нов, съвременен мащаб на града. Отдръпването им от уличната линия създава благоприятно пространствено и перспективно въздействие и за хората, движещи се по бул. «К. Величков». Благоприятното въздействие в значителна степен се дължи и на съвременната външна архитектура, изградена в духа на

15

12

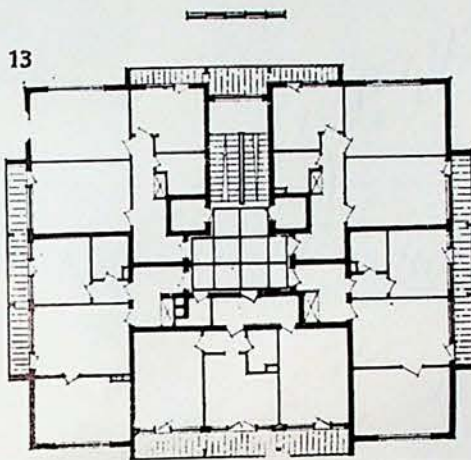
новите разбирания и концепции. Във фасадата проличава стремежът за обединяване на отделните елементи, като е търсено подчертаването на хоризонталното членение чрез обединяване на балконите в общи линии.

В София се построи и някои единични високи пунктови сгради, които имат голямо значение за силуета на града.

През 1963 година завърши строителството на най-високата 14-етажна пунктова сграда в столицата, ситуирана в западната част на комплекса «Вл. Займов» и маркираща началото на неговия силует. Появата на 14-етажното тяло в този ансамбъл, макар и да е отдалечено от други жилищни сгради, до известна степен измени техния мащаб и не можа да се свърже органически с тях.

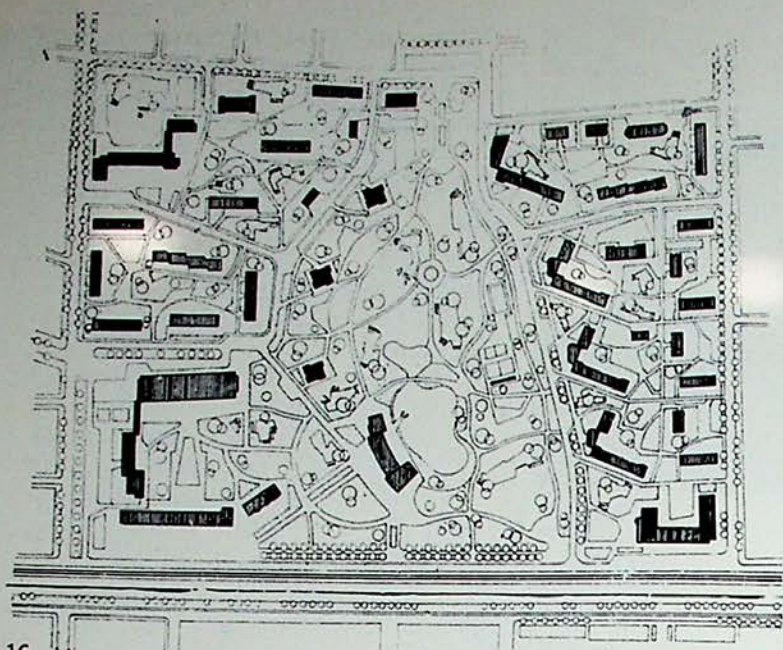
В архитектурно отношение този висок жилищен блок разкрива нови оригинални търсения на автора при оформяването на главната фасада чрез разчленяване на фасадата с показване на главната конструктивна схема на сградата. Ярко изявените вертикални конструктивни елементи, чрез двойни колони върху цялата плоскост на фасадата, показваха една нова възможност за оригинално интерпретиране на външния архитектурен образ на сградата.

Особено интересен е високият 13-етажен жилищен блок в комплекса «Ленин». Той е разположен на най-високата част на терена, на пресечката на бул. «Ленин»

14

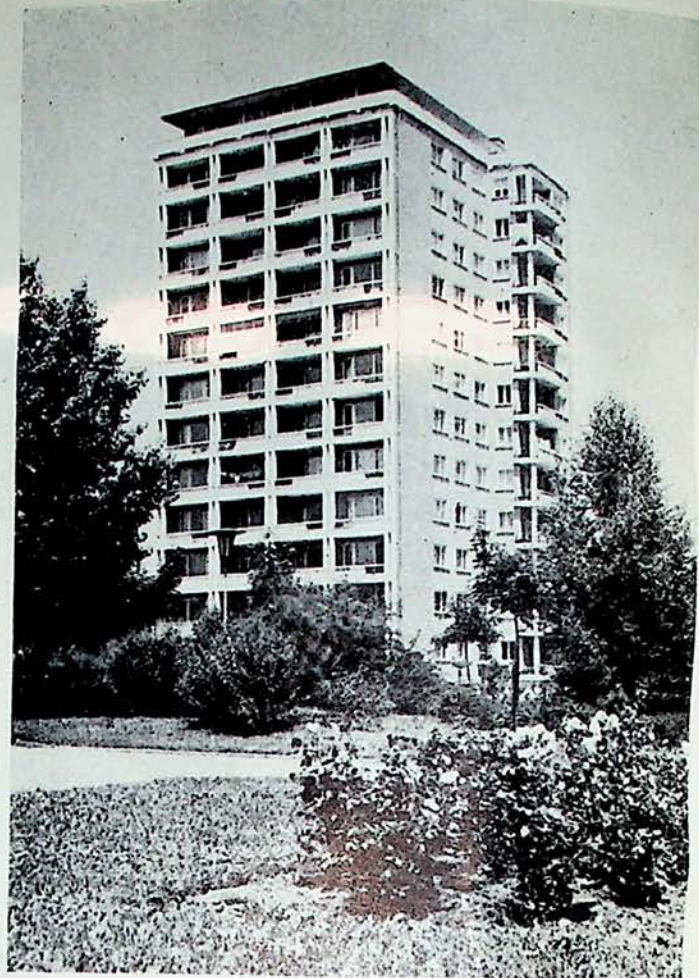
16

с алея «Яворов». С това си разположение този блок играе ролята на естествена задънка на пространството пред челните блокове на комплекса и за погледите откъм алея «Яворов». Високият обем на блока разнообразява силуета на комплекса, обогатява в архитектурно-пространствено отношение заобикалящия го ансамбъл от жилищни сгради. Неговата съвременна архитектура, изразена главно в сполучливото обединяване на балконите в едри хоризонтални ленти, внася нови интересни архитектурно-художествени моменти в цялостното оформяване на комплекса.

Сходна по архитектурно оформяване на високия жилищен блок в комплекса «Ленин» е новата 14-етажна сграда в комплекса «Хиподрома». Тя е ситуирана близко до магистралното шосе за Княжево от западната страна на комплекса.

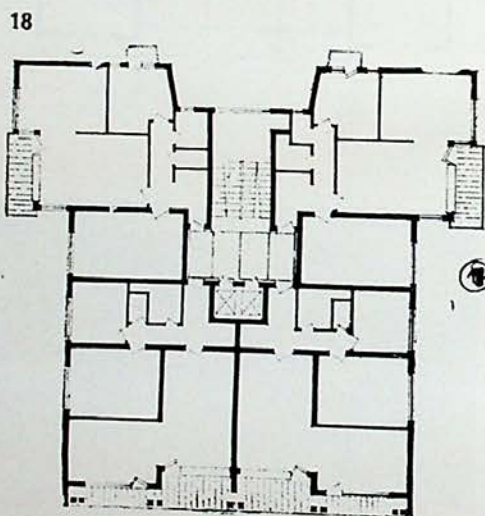
Градоустройственото разположение на блока е сполучливо, като създава красива

16
Жилищен комплекс
«Хиподрома» в София.
Ситуационен план
Complexe d'habitation
«Hippodroma» à Sofia.
Plan de la situation

17

17
Висок блок в жилищния комплекс «Вл. Займов» в София от втория етап на строителството
Haut bloc du complexe d'habitation «Vladimir Zaimov» à Sofia, de deuxième étape de la construction

18
Разпределение
Plan

19
Високи блокове от западната магистрала (бул. «Константин Величков») в София.
Архитект Мария Пеева-Малчева

Des blocs hauts de la grande ligne d'ouest (bul. Konstantine Velitchkov) à Sofia.
Architecte Maria Peeva-Maltcheva

20
Разпределение
Plan

21
Висок блок от жилищния комплекс «Ленин» в София.

Архитект Васил Вълчанов
Bloc haut du complexe d'habitation «Lenine» à Sofia.
Architecte Vassil Valtchanov

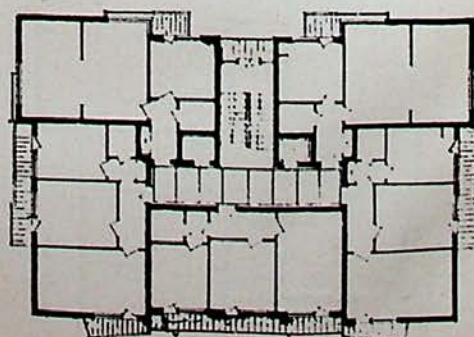
22
Ситуационен план на високите блокове от западната магистрала в София

Plan de la situation des blocs hauts de la grande ligne d'ouest à Sofia

19

20

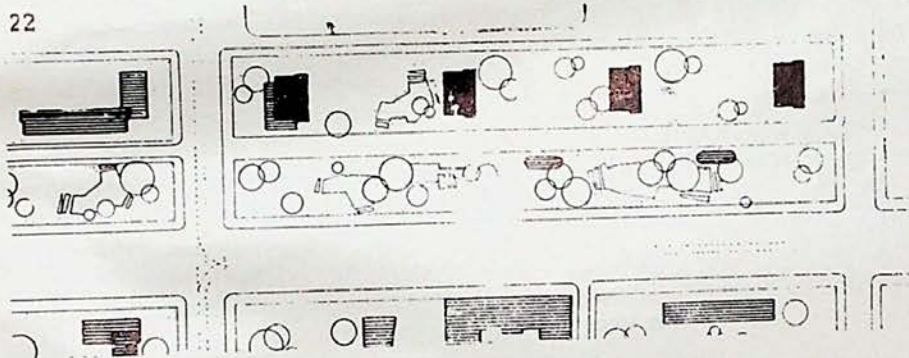
дите на пътуващите и г-двете псоки на магистралата. Външното архитектурно оформяване на блока показва някои модни увлечения и похвати, които често се срещат в решението на други сгради—обстоятелство, което намалява естетическото въздействие на архитектурния образ. Това се дължи на явни формалистични прояви, като са прокарани балкони пред стълбищните клетки, без да е възможно излизането на същите и др.

От изложеното по-горе се вижда, че наред с големите успехи, достигнати при проектирането на високите пунктови сгради в София, са допуснати и някои пропуски, които принижават качествата им като архитектурни произведения, намаляват тяхната роля в ансамбъла. Въпросът за архитектурния образ на тези сгради има особено голямо значение за оформяването на новите градски ансамбли. Във връзка с това много внимателно и компетентно трябва да бъдат избрани техните места, мащаба, с оглед именно на тази важна задача за цялостното оформяване на ансамбъла, в който ще бъдат вкомпозирани. Въздействието им в значителна степен

23

22

21

24

23
Висок блок от жилищния комплекс „Западен парк“ в София. Архитект Кирил Босев

Bloc haut du complexe d'habitation „Zapadene parc“ à Sofia. Architecte Kiril Bosev

24
Висок блок от жилищния комплекс „Хиподрома“ в София. Архитект Здравко Колев

Bloc haut du complexe d'habitation „Hipodroma“ à Sofia. Architecte Zdravco Kolev

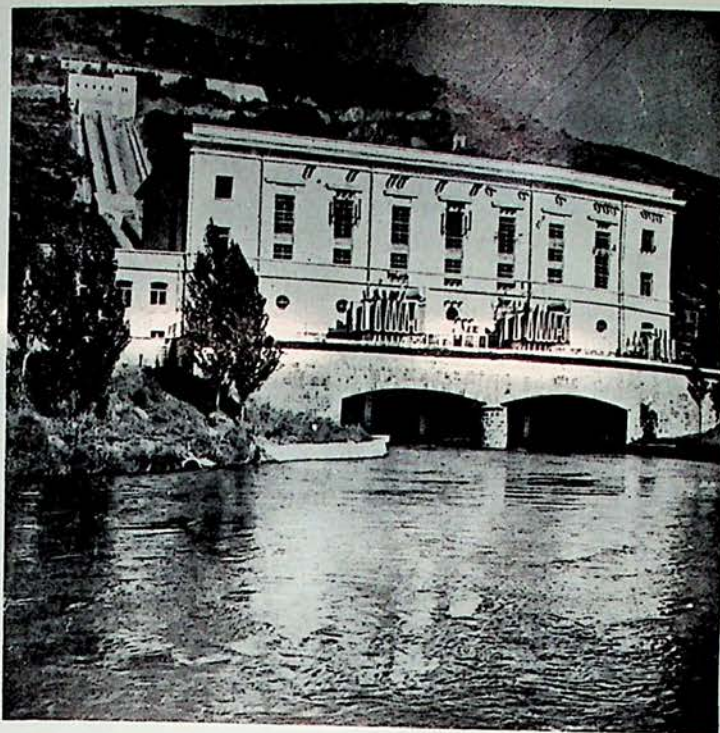
зависи и от начина на решаването на обемните и пространствени връзки с останалите сгради и съоръжения в комплексите, от видимостта на пунктовите сгради от големи разстояния, от главните булеварди, площади, паркове и други градски пространства.

Най-важно и най-съществено значение има обаче въпросът за оригиналното интерпретиране на архитектурния им образ. В близките години предстои да се проектират още много нови жилищни сгради, някои от които ще бъдат решени като пунктови многоетажни жилищни сгради. Натрупаният вече в тази област опит ще спомогне новите многоетажни сгради да добият още по-богат, красив и жизнерадостен образ, да оказват трайно и силно естетическо въздействие, да обогатяват по новому силуета на нашата столица.

АРХИТЕКТУРНИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНОТО СТРОИТЕЛСТВО

Арх. Методи Писарски

2

Проектирането на енергийни обекти представлява твърде сложна комплексна дейност, извършвана от голям брой специалисти, в това число и архитекти. Архитектурната разработка на тези обекти се оказва не лека област на творчество, защото поставя пред архитектите проблеми твърде трудни и различни от тези при проектирането на обществени, жилищни и други видове сгради. За сериозен успех в тази област говорят някои от изградените хидроелектрически обекти — «Студен кладенец», Кърджали; термичните централи — «Република», АТЗ Стара Загора, «Марница-Изток I», «София-

Изток»; електроподстанциите — «Кюстендил», «Ботевград», «Каспичан» и др. Характерът на електроенергийните обекти определя и тяхното разполагане на терена — нещо, което е много специфично за този род строителство. Термичните централи например не са свързани така органически с терена, върху който са изградени, както хидротехническите обекти. Тези централи изискват обширен и равен терен, защото разполагат с развита железопътна мрежа, необходима за превоз на гориво, строителни материали и машини. Освен това нормално явление е термичната цен-

тра да увеличава многократно на етапи в процеса на строителството своята мощност, поради което районът на термичната централа представлява едновременно експлоатационна и строителна площадка. При проектирането на ТЕЦ трябва да се държи строга сметка за тези разновидности дейности.

Там, където не са взети предвид тези специфични за ТЕЦ изисквания и особености, се достига до прекомерно струпване на сгради и съоръжения, какъвто е случаят с ТЕЦ «Перник», или се налага разширението да се осъществи на съвсем нов терен поради липса на друга възможност, какъвто пък е случаят с разширението на ТЕЦ «Карл Маркс».

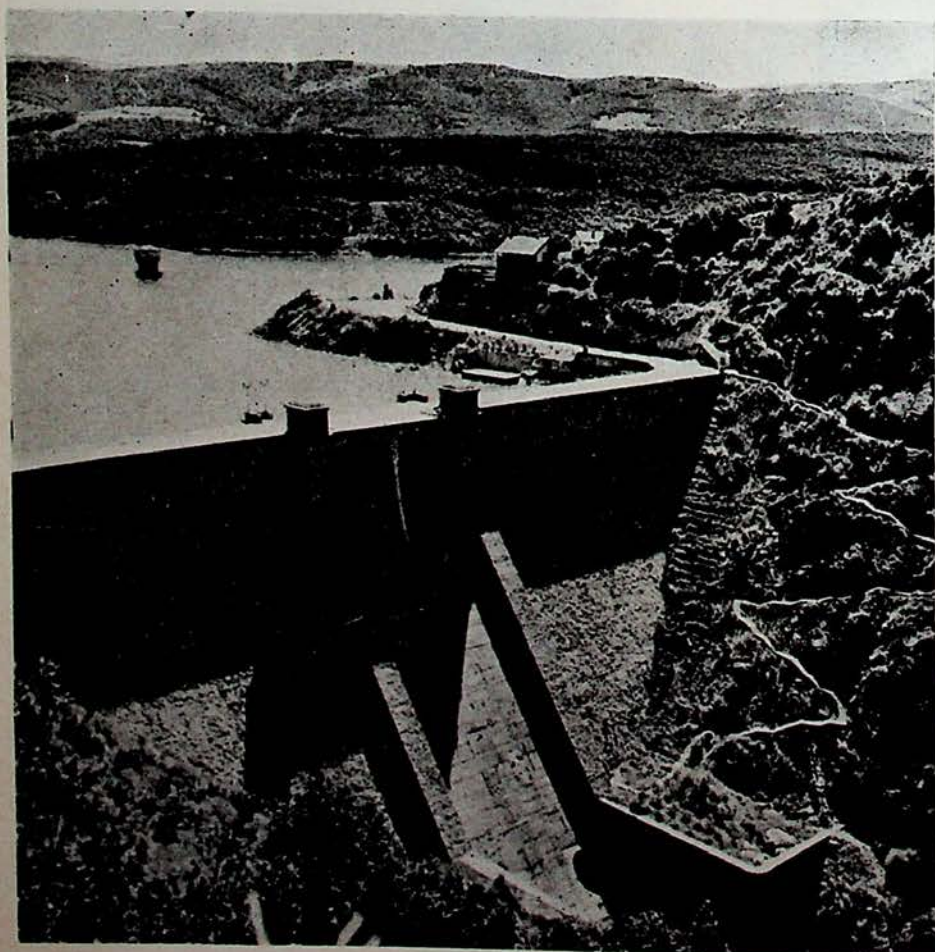
Съвсем различно стои въпросът при разполагането на хидротехническите обекти, които се проектират индивидуално за строго определен терен. Това налага най-сполучливо пригаждане на проектното решение към местните условия, благоустрояване и озеленяване на района, където всеки елемент е в завършен вид, спретнат и красив, и където изкуствените съоръжения са прекрасно допълнение на природната картина.

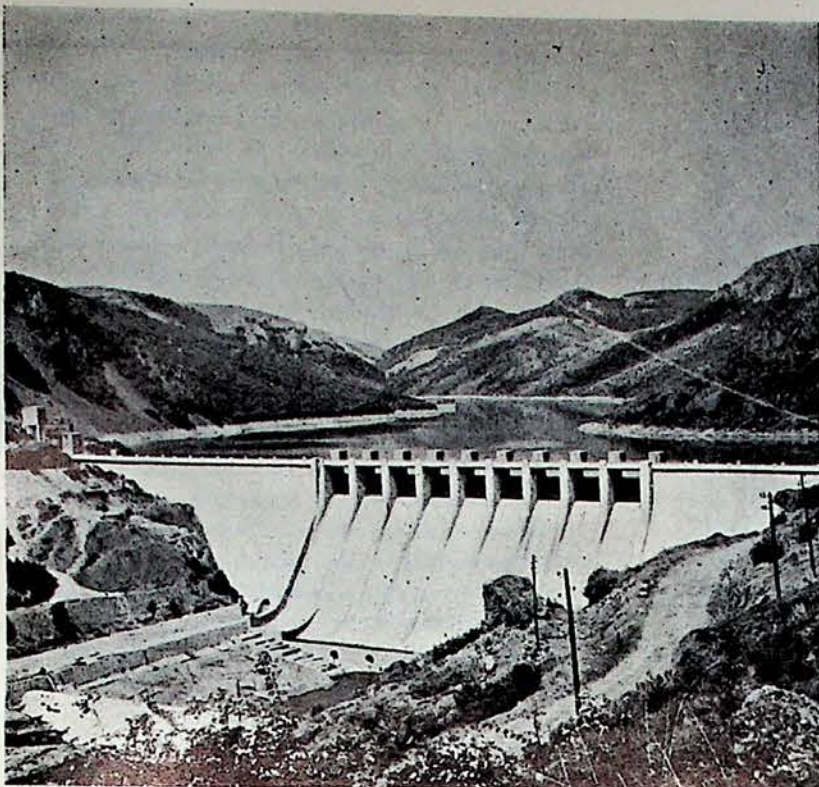
Архитектурните проблеми при хидроенергийните обекти засягат изграждането на водоелектрическата централа и на редица съоръжения, между които като основен елемент се налага язовирната стена със своите огромни размери.

Формата и видът на язовирната стена зависят от естеството на употребените материали — пръст, камък, бетон и от възприетата конструкция.

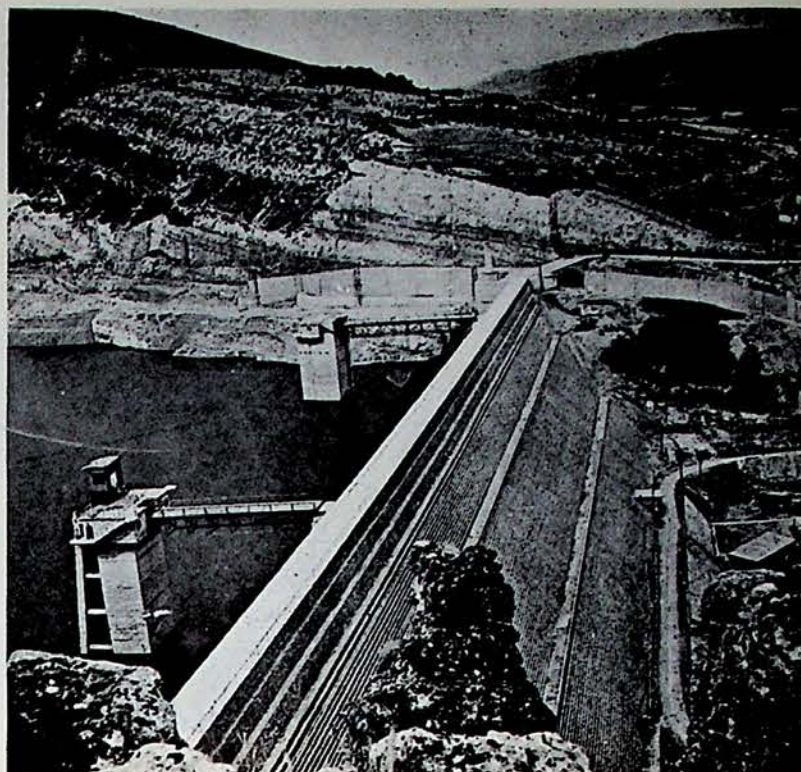
Едно такова огромно съоръжение, намиращо се изолирано сред природата, допуска само прости и едромасабни членения и детайли. По-голямо богатство се допуска при оформяването на короната на стената като неин завършек. В редица случаи преливникът дава възможност за разнообразяване изгледа на стената, като голям налагащ се мотив (язовир «Студен кладенец», язовир «Искър» и др.).

1

3

4

Първите язовирни стени, с които архитектите навлязоха в тази нова за тях област на творчество, бяха при язовирите «В. Коларов», «Г. Димитров», «Ал. Стамболийски» (фиг. 4) — всички изградени от камък.

Опитът от архитектурното оформяне на тези стени показва, че само уедрените членения действуват и създават характер на стената, както това е при язовир «Ал. Стамболийски». Още по-силно е въздействието на членения, които имат пластичност и дават сенчести петна, каквито са дъгообразните мотиви в короната на язовир «В. Коларов».

Последващ етап са бетонните стени с каменна облицовка — язовир «Искър» (фиг. 1) и язовир «Карагьол». Оказа се, че каменната облицовка не дава никакви преимущества при архитектурното оформяне на стената, а изисква много средства, труд и време. Всъщност бетонът, който се мъчим да скрием с каменна облицовка, се наложи като подходящ материал за изграждане на красиви и разнообразни язовирни стени. Бетонът дава възможност да се изградят силно действащи монолитни масиви на стените. Той отговаря повече на характера и мащаба на стените, отколкото каменните блокове, които, колкото и големи да са, действуват като дребни съставни елементи на една огромна каменна грамада.

Бетонни са стените на язовир «Студена» — с не много съвременно оформяне и детайлиране, на язовир «Студен кладенец» — с правдив и силно въздействащ образ (фиг. 3), обогатен с добре оформен преливник. Най-големи възможности за сполучливо архитектурно разработване дава бетонът при леките бетонни дъгови и други стени, където се съчетават прекрасно присъщите конструктивни и естетически качества на бетона в смели, елегантни, икономични, съвременни решения.

В бъдеще ще се строят вероятно и земнонасищни стени, като тази на «Батак», и каменно-пясипни, но тенденцията на прогресивно развитие към леки бетонни стени ще си прсбива все повече път в нашата практика.

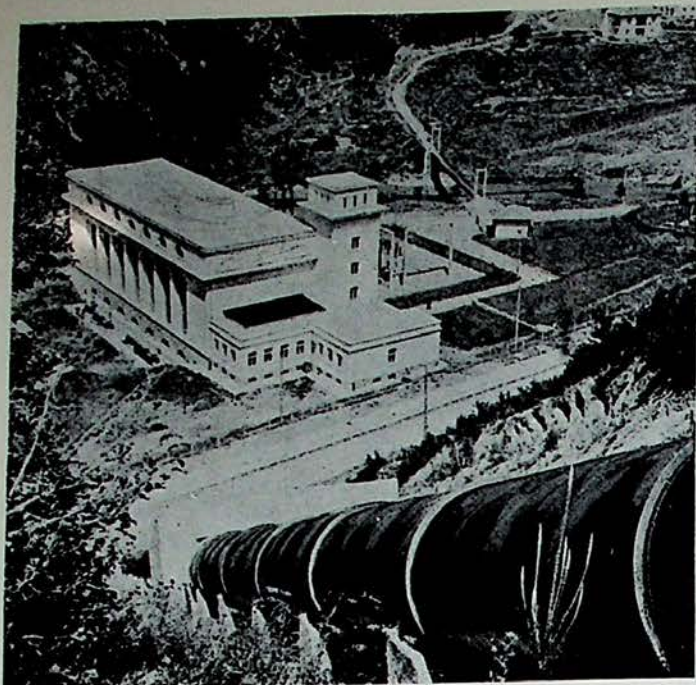
- 1
Язовир «Искър»
Le barrage „Iskar“
- 2
ВЕЦ «Кокаляна»
Centrale hydro-électrique (CHE) „Cokaliané“
- 3
Язовир «Студен кладенец»
Le barrage „Stoudène Cladenetz“
- 4
Язовир «Александър Стамболийски»
Le barrage „Alexander Stambolliski“
- 5
Язовир и ВЕЦ «Георги Димитров»
Le barrage et Centrale hydro-électrique (CHE) „Georgui Dimitrov“

В някои случаи съществен елемент в общия изглед на хидротехническият обект е подязовирната водноелектрическа централа (ВЕЦ «Г. Димитров», ВЕЦ «Кърджали») (фиг. 5). Тогава централата става задължително неразделна част от целия комплекс и не може да се проектира без архитектурна връзка със стената.

Водноелектрическата централа може да бъде включена в самата язовирна стена. При хидровъзел «Ивайловград» централата е под преливника на стената и се включва архитектурно като нейна съставна част. За създаване на архитектурно единство в целия хидротехнически ансамбъл се търси единство в употребените материали, в начина на оформяне, в употребените мотиви, в мащаба и т. н. Заслужава внимание въпросът за мащабното свързване на сградата на ВЕЦ с останалите части на хидровъзела, както и мащабното свързване на машинната зала със служебната и

5

6
ВЕЦ „Пасарел“
CHE „Passarel“

7
ВЕЦ „Алеко“. Изглед
на машинната зала
CHE „Aleco“. Vue
de la salle des machines

8
ВЕЦ „Пещера“. Изглед
на подземната машин-
на зала
CHE „Pechtera“. Vue
de la salle des machi-
nes souterraine

9
ТЕЦ при Азотно-торо-
вия завод в Стара
Загора
Centrale thermo-élec-
trique CTE — l'usine
de fumiers azotiques à
Stara Zarora

6

административната част. При машинната зала става дума за мащаб, зависещ от машините, от подземните съоръжения, защото от агрегатите и мостовите кранове зависят надлъжните и напречни оси на конструкцията, височината на залата и т. н. Спомагателните служебни помещения, предназначени за обслужващия персонал, имат всички елементи и размери, отговарящи на човека с неговия мащаб.

При подземните водоелектрически централи, каквито са ВЕЦ «Батак», ВЕЦ «Пещера» (фиг. 8), има архитектурни проблеми от по-друг характер. За да се освободи човек от чувството на потиснатост, когато влиза под земята в огромната машинна зала, допринасят хубавите светли тонове на стените и тавана, свежото оцветяване на машините, подходящото оформяване и осветление на тавана. Входът и тунелът, водещи към машинната зала, също изискват грижлива архитектурна разработка. Първите опити за архитектурно оформяне на подземни централи у нас са сполучливи, макар и с някои недостатъци.

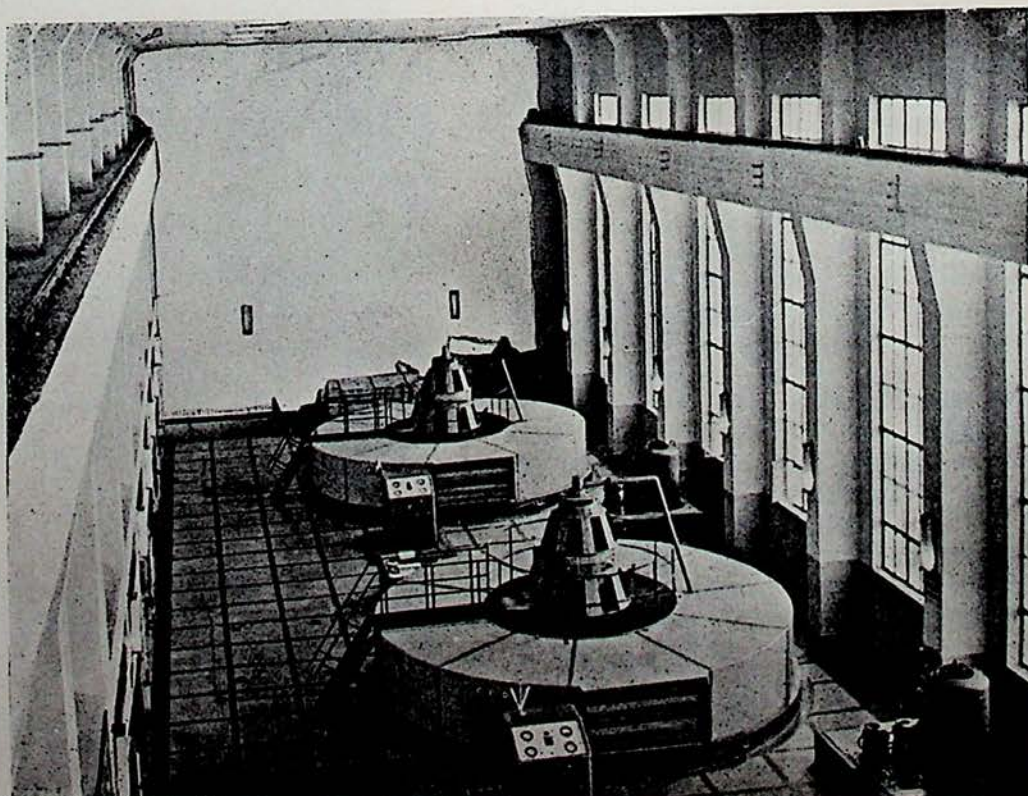
В архитектурното развитие на ВЕЦ една от първите централи е «Асеница I», с твърде тежка каменна архитектура, с дълги на прозорците. Следват водоелектрическите централи «Петрово», «Разлог», централите от Петроханската каскада — все още с малки прозоречни отвори, с преобладаващи стени плоскости, с керемидени покриви.

Водните централи «Г. Димитров» (фиг. 5), «Росица I» са с типичните за това време кули за ревизия на трансформаторите. Централите на р. Искър са от времето на украсителството в архитектурата и носят някои белези на това увлечение (фиг. 2 и 6). Сравнително ново и свежо течение в изграждането на ВЕЦ с по-прости обеми и форми, с достатъчно остъклени плоскости и по-съвременна архитектура са централите от каскада «Арда».

По-различни са архитектурните проблеми при термоелектрическите централи. При една съвременна ТЕЦ основните обеми са огромни, вследствие внушителните разме-

ри на котлите и обединяването на основните машини и инсталации в главния корпус, висок 40 и повече метра, наличието в повечето случаи на охладителна кула с височина 40—50 м и като вертикален елемент — комин, висок понякога над 100 м. Целият този комплекс със своите мощни обеми подчинява всичко наоколо. Да се игнорира неговото въздействие е неразумно. Задача на проектанта е да търси свързването на тези обеми с околната среда, чрез степенуване в застрояването, със съответно разполагане на спомагателните сгради, с помощта на висока растителност и т. н. Технологиата изисква изграждането на големи тела, които ние трябва да използваме най-рационално за архитектурно въздействие. Но това зависи от сполучливото им разположение с оглед

7

не само на технологията, но и на тяхното силуетно и обемно въздействие.

Важна част на ТЕЦ е въглищното стопанство, което е особено трудна задача за архитектурно оформяне.

Изграждането на въглищното стопанство с леки материали, прости форми и най-вече безупречното изпълнение помага за получаване на задоволителен вид.

Термичните централи с мазутно гориво са освободени от въглищното стопанство, като вместо него се строят мазутни резервоари. В технологията на ТЕЦ участва и водата, за охлаждането на която в повечето случаи се строят огромни охладителни кули. Това са стоманобетонни съоръжения с цилиндрична форма или по-често с хиперболични очертания, които се натрапват със своя обем не само в изгледа и силуета на ТЕЦ, но и в съответния район или цялото селище. При термичните централи главният корпус е център на композицията и обект на внимателна архитектурна разработка.

По-грижливо детайлиране изискват служебната и административната част с главния вход, командното помещение, които са в мащаба на човека, с обичайните за една сграда отвори, плоскости и конструкции. За всички второстепенни сгради и съоръжения е необходима най-голяма простота в архитектурното оформяне и качествено изпълнение.

Архитектурната и конструктивна разработка на термичните централи, с малки изключения, е извършена от «Енергопроект», в редица случаи по технология и габарити разработени в Съветския съюз и Чехословашката социалистическа република, които са главни доставчици на машините и инсталациите за ТЕЦ.

Ако проследим архитектурата на ТЕЦ «София», ТЕЦ «Марица III», ТЕЦ «Марица-изток I», ТЕЦ АТЗ-Ст, Загора, ще видим безспорните белези на едно възходящо развитие. По-голямата част от тези централи са с фигурирана тухлена зидария, а при ТЕЦ

в АТЗ — Стара Загора конструктивният стоманобетонен скелет е видим и архитектурно подчертан, което има добро въздействие (фиг. 9).

При ТЕЦ «София-изток» и ТЕЦ «Русе» е възприета нова композиция, която дава възможност за по-добра архитектурна разработка.

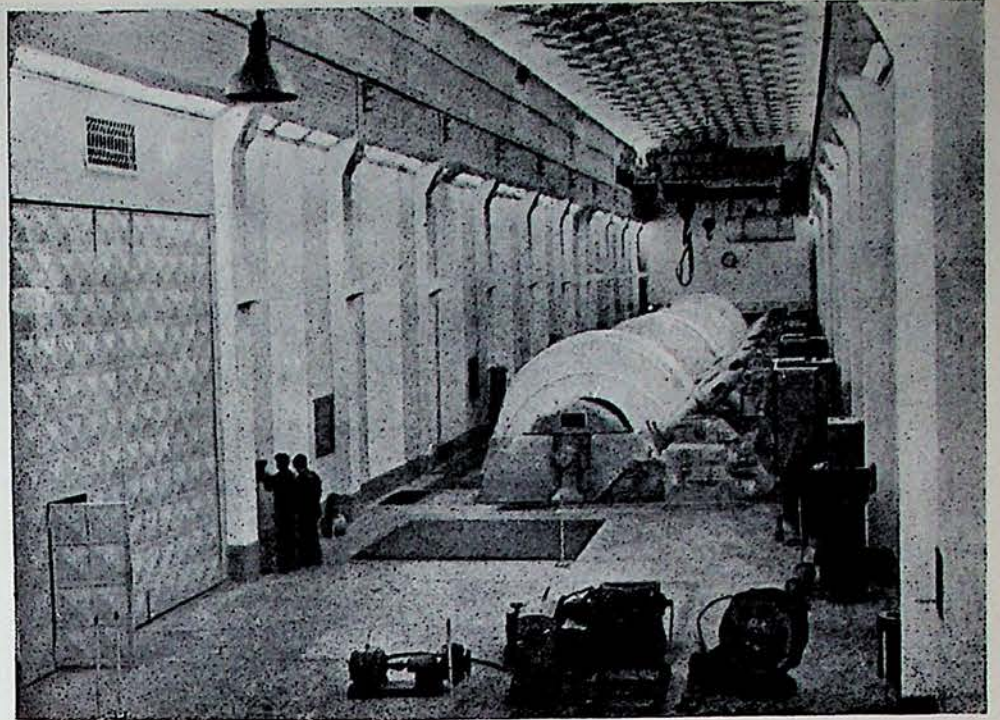
Сравнително малки електроенергийни обекти са електрическите подстанции, при които имаме един обем с ограничен брой малки отвори. Най-често те се разполагат съвсем изолирано в покрайнините на градовете като самостоятелни архитектурни обекти, видими от всички страни (фиг. 10). Основната част от обема на подстанцията е закритата електрическа уредба. Тя дава характер на електрическата подстанция с малките си прозоречни отвори, редувани с излазните плочи на изводите. В закритите уредби се побират специфичните за подстанцията електрически инсталации в многобройни килини.

Останалите помещения съставляват служебната част на подстанцията, която обикновено не е достатъчна за създаване на самостоятелен обем, а освен това трудно се включва в общо тяло със закритата уредба. От сполучливото свързване на тези две части зависи преди всичко успеха на архитектурното решение на подстанцията. Характерна за образа на подстанцията е откритата електрическа уредба, която благодарение на малкия обем на сградата се налага в общия изглед на обекта.

Големият брой на тези обекти, пръснати по цялата страна, при сравнително еднакво съдържание, е довело до известно сходство в някои от решенията.

Разнообразие е търсено в композицията на двата обема — закрита уредба и служебна част, в мазилките, колорита и някои детайли.

Откритите електрически съоръжения и инсталации, трансформатори, открити електрически уредби, типични със своите портали, проводници и изолатори, са харак-

8

терни за електроенергийните обекти. Въпреки че нямат подчертан обем, не е безразлично как те ще участвуват в общия изглед на централата или подстанцията. Подходящото местоположение, доброто подреждане на различните елементи, доброто качество и завършеност на бетонните работи, чистите, добре оформени пътеки, настлани с пясък, сполучливото оцветяване, наличието на свежа зеленина наоколо, изрядността в поддържането на цялата уредба, всичко това допринася за красивия и приветлив вид на обекта.

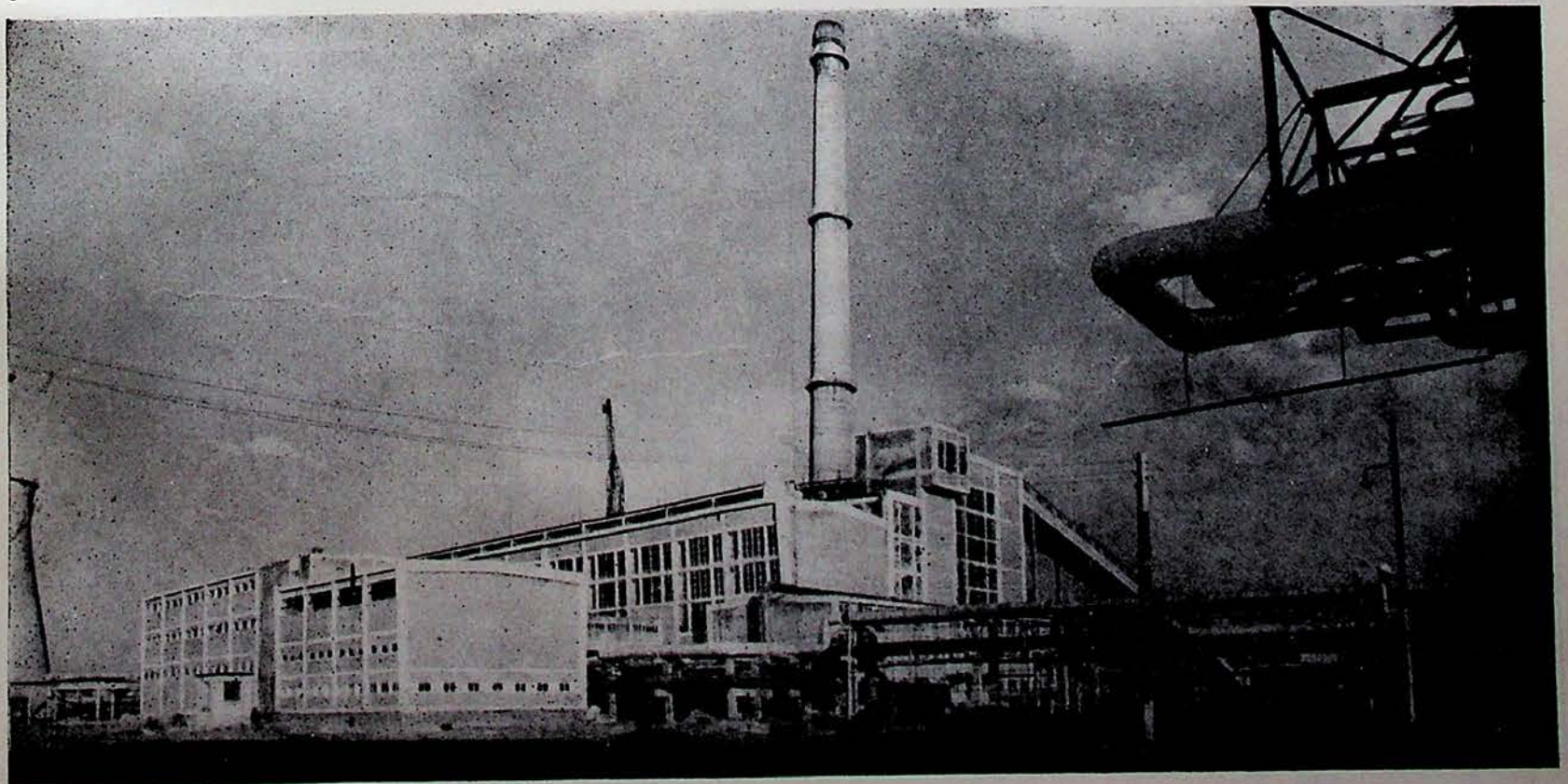
Освен откритите електрически уредби, в общия изглед на енергийните обекти се включват някои открити металически инсталации и съоръжения — саващи, напорни тръбопроводи, портални кранове, някои елементи на електрофилтрите, на въздушното стопанство, които се нуж-

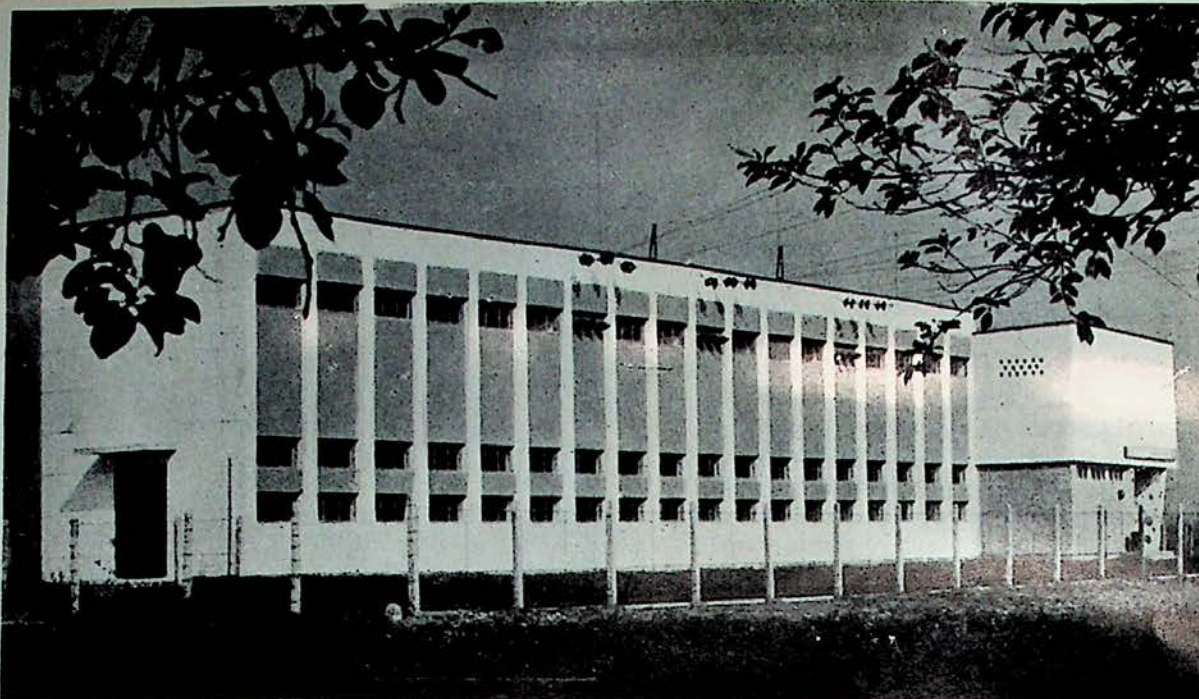
даят от защитни мерки срещу корозия и за по-добро естетическо въздействие са оцветени. Това обаче изисква съответно проучване за най-доброто колоритно съчетание.

Най-голямо приложение в енергийното строителство имат бетонът и стоманобетонът. Някои архитекти смятат тези материали за лишени от естетически качества. Трудността тук е в намирането на подходящ начин да се изявят естетическите качества на материала. Неизмазаният бетон след декофриране при язовирните стени, стоманобетонът — при охладителните кули и други съоръжения, при добра фактура и добро изпълнение, може да даде хубаво въздействие.

Интериорите на ТЕЦ, ВЕЦ и подстанциите и по-специално машинните зали и командните помещения заслужават по-го-

9

10

лямо внимание от страна на архитекта-проектант (фиг. 7 и 11).

Перспективата за развитие на нашата енергетика през следващите 20 години изисква упорита борба от страна на проектантите за максимално снижение на стойностите и ускоряване строителството на електроенергийните обекти. Пътищата за осъществяване на тази важна задача са следните:

1) Увеличаване капацитета на отделните централи и единичната мощност на агрегатите.

2) Най-широко въвеждане на индустриализирано строителство със сглобяеми елементи.

3) Опростиаване схемите на сградите и

прилагане на ограничен брой типоразмери на елементите, на предварително напрегнат бетон, армопенобетон и други леки, ефективни строителни материали.

4) Търсене на нови, по-прогресивни композиционни решения, което може да се изрази в следното:

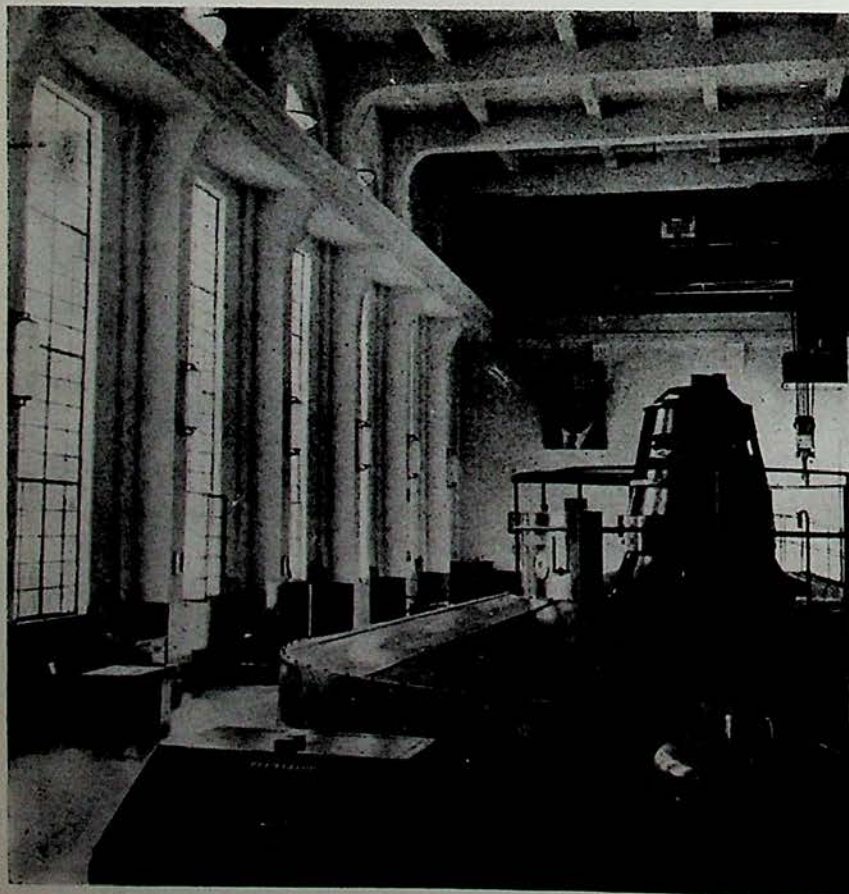
а) При ТЕЦ — отказване от деаераторна етажерка, опирание покрива на котелното върху конструкцията на котлите, преминаване към полуоткрити и открити ТЕЦ, по-компактно застрояване чрез блокиране на различните сгради и съоръжения, облекчаване на конструкцията на машинните зали от мостови кранове и заменянето им с портални; използване на въ-

трешните свободни пространства в големия обем на главния корпус на ТЕЦ;

б) При ВЕЦ — приемане на решения без машинни зали или към открити портални кранове, което води до голямо съкращаване обема на машинните зали;

в) При подстанциите — преминаване към едноетажни закрити уредби и открити електрически уредби и инсталации за 20 кV и повече, отказване от акумулаторни батерии при по-малките подстанции, от командните помещения и т. н.

Огромните задачи на електронизграждането изискват то да се извършва евтино, в най-къси срокове и да бъде на необходимото съвременно ниво. А това е възможно само при индустриализиране на енергийното строителство. Но индустриалният начин на строеж се нуждае от проекти, които да отговарят на всички необходими изисквания за индустриализация — унифициране съобразно възприетата модулна система на обемно-планировъчните и конструктивни елементи, въз основа на унификацията на машинната и електрическа част и след това типизиране на отделни елементи, секции и цели сгради и обекти. Сега е в ход проучването на тази важна за енергийното строителство задача. Унифицирани са някои размери като надлъжните оси при главните корпуси на ТЕЦ и подстанциите и се прилагат типови проекти за закритите електрически уредби и някои спомагателни сгради и отделни клетки. Задачата е обаче да се постигне максимална унификация за всеки вид енергийни обекти, за сградите и съоръженията на дадена площадка, за различните видове енергийни сгради. Нужно е да се изработят типови проекти, които да обхващат основната част на енергийното строителство с най-малък брой типоразмери и да се премине към най-рационални сглобяеми стоманобетонни конструкции, предварително напрегнат бетон, леки бетони и други ефективни строителни материали. Успешното разрешаване на тези задачи изисква най-активно участие на архитектите, заангажирани с проектирането на електростроителните обекти.

11

ХИДРОЕНЕРГИЙНА КАСКАДА „АРДА“

Арх. Иванка Баева

Съгласно постановлението на МС за подобряване бита на родопския и странджанския край се започна проектирането и строежа на каскада «Арда», състояща се от хидровъзлите: «Средногорци», «Ардино», «Кърджали», «Студен кладенец» и «Ивайловград» (фиг. 2).

Първото стъпало — хидровъзел «Средногорци» предвижда язовирна стена с ВЕЦ «Иглика» при мощност 40 000 кв и допълнително водохващане на р. Арда.

Хидровъзел «Ардино» ще включи в себе си язовирна стена при Дяволевския мост, напорна тунелна деривация и ВЕЦ «Кътино» с мощност 90 000 кв.

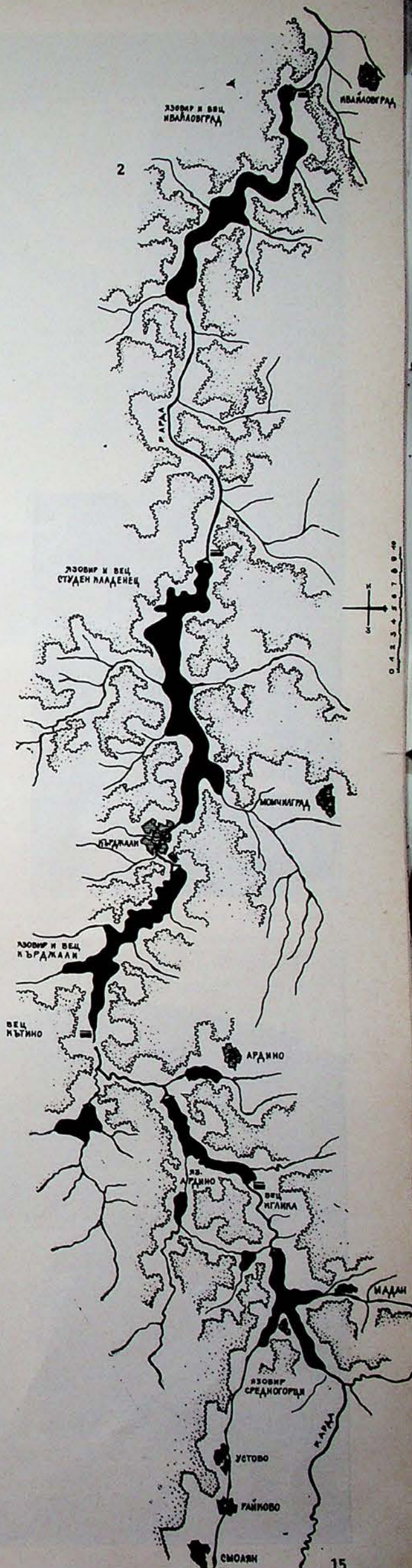
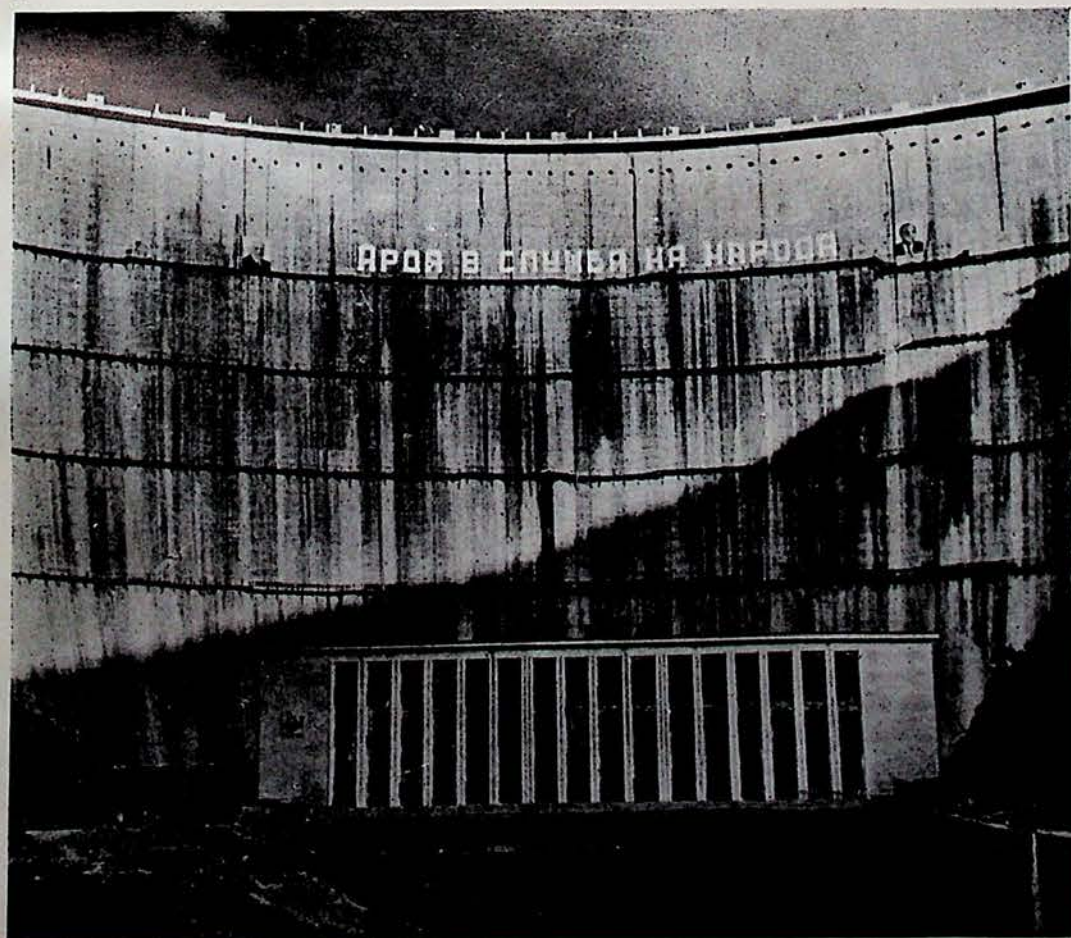
Хидровъзел «Кърджали», построен вече, се разполага на 4,5 км югозападно от гр. Кърджали. По своя замисъл съоръжението представлява новост в нашето хидротехническо строителство. Язовирната стена е дъгова гравитачна с височина 103,45 м и дължина по короната на стената 344,00 м. Тя завирява обем 532 000 000 м³. Водите на язовир «Кърджали» ще се използват

предимно за добив на електрическа енергия, а също така за водоснабдяване на гр. Кърджали с питейни и индустриални води и за напояване на неговата околност. Със своята дъга и обем язовирната стена е едно внушително по рода си съоръжение. Архитектурното оформяне на короната и преливника завършва с бетонов корниз, с ажурен парапет към въздушната страна и масивен към водната, с ниски осветителни тела. Стената е оформена просто, без украсителство и излишества.

В подножието на язовирната стена се разполага ВЕЦ «Кърджали» с мощност 106 400 кв, състояща се от два корпуса: машинна зала с 60,24 м дължина и 13,75 м ширина при 14,80 м височина и допълнително тяло, в което са разположени: командно помещение, разпределителна уредба 110 кв, кабелен етаж, акумулаторно помещение и административна част (фиг. 1).

Архитектурното оформяне на централата, като подязовирна, е вървяло паралелно с

1

1
ВЕЦ „Кърджали“. Изглед на машинната сграда.
Архитект Константин Мачев, инженер Иван Са-
вов.

СHE „Kardjali“. Vue de l'édifice des machines.
Architecte Constantin Matchev; Injénieur Ivan Sa-
vov

Схема на каскада „Арда“
Schème de la cascade „Arda“

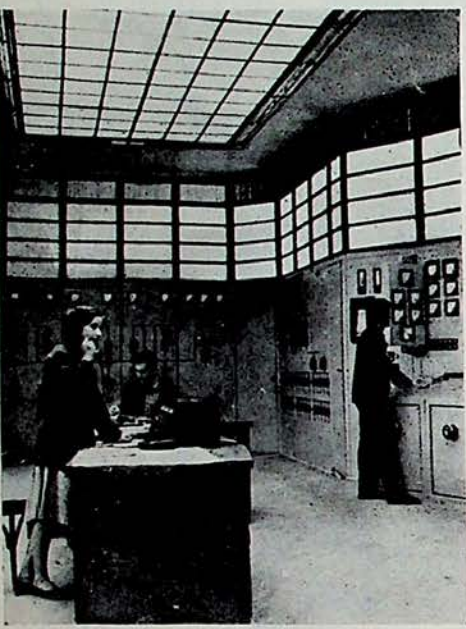
3
ВЕЦ „Студен кладенец“. Интериор от команд-
ното помещение

СHE „Stoudène Cladenetz“. Intérieur de la salle
de commandement

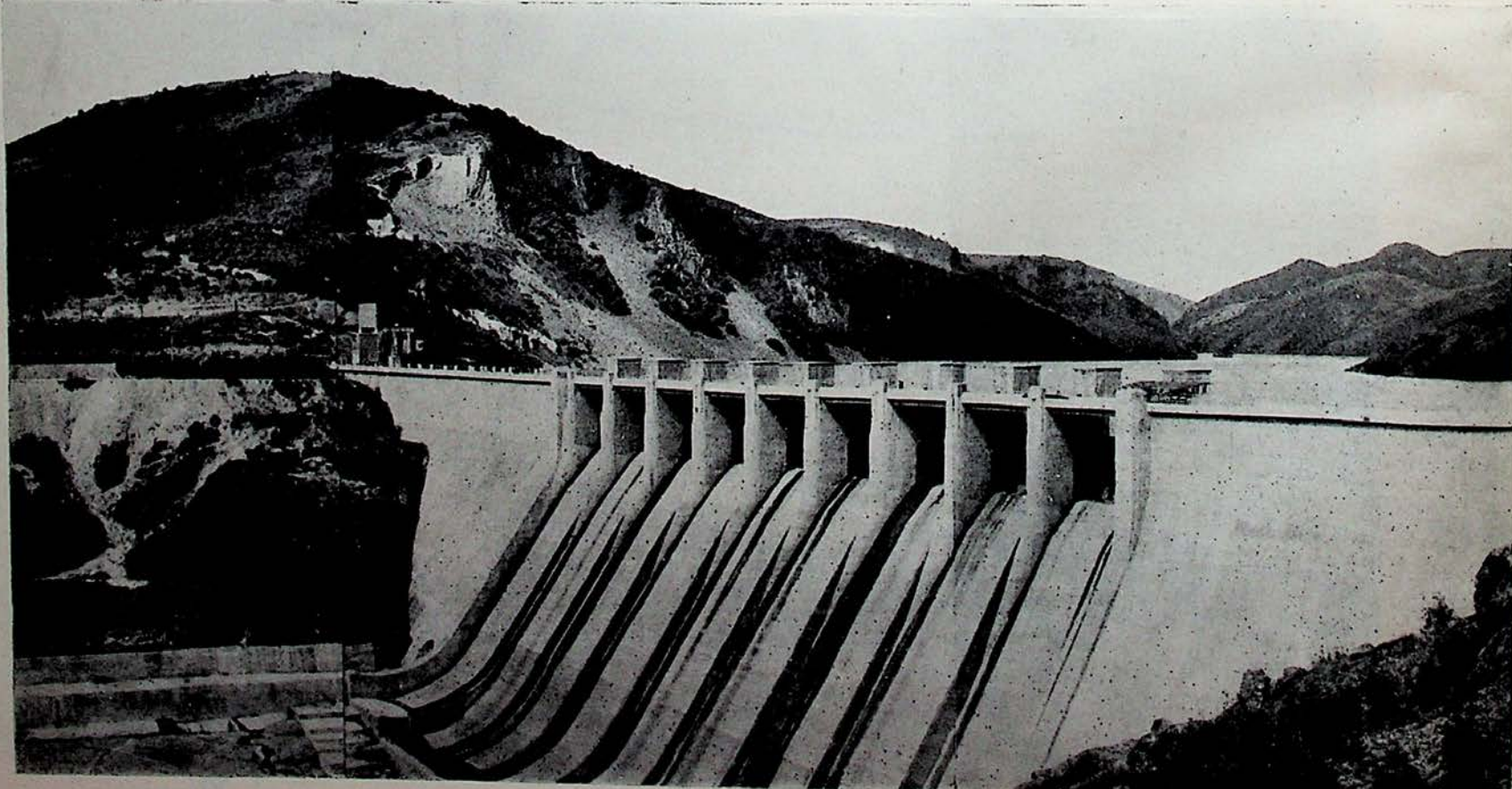
4
Язовир „Студен кладенец“. Изглед на язовир-
ната стена. Архитекти Любомир Станчев и Ди-
митър Димитров, инженер Стоян Стоянов

Le barrage „Stoudène Cladenetz“. Vue du mur
du barrage. Architectes Lubomir Stantchev et
Dimitar Dimitrov, Injénieur Stojan Stoianov

3

4

оформянето на язовирната стена, тъй като двете съоръжения представляват един общ ансамбъл.

Фасадното оформяне е издържано в строги, спокойни линии, подходящо за този вид сгради. Главната фасада е с големи прозорци и извисени пиластри. Със своя светъл силует тя се открива ярко на фона на язовирната стена. Вътрешно машинната зала е добре оформена обемно и конструктивно, като е използвано умело оцветяването на стенните плоскости, на генераторите и подемния 100-тонен кран.

Следващото стъпало — хидровъзел «Студен кладенец» (фиг. 3) се състои от бетонна тежко-гравитачна язовирна стена с височина 67,5 м и дължина на короната 338 м при общ язовирен обем 479 000 000 м³ вода, като самото езеро достига до гр. Кърджали, от деривационен напорен тунел и водна електрическа централа, отстояща на около 1,5 км от язовирната стена с 60 000 квт изградена мощност. Бетонната язовирна стена е архитектурно добре оформена, като умело са използвани основните принципи на композицията и съвременните строителни възможности. Преливникът със своите плавни линии представлява хубав доминиращ елемент в общия изглед на стената. Той ще изглежда особено красив, когато буйните води на р. Арда потекат през него.

ВЕЦ «Студен кладенец» е построена върху малка площадка, изсечена в стръмния скалист бряг на реката и се състои от машинна зала с 56 м дължина, 14 м ширина и 19 м

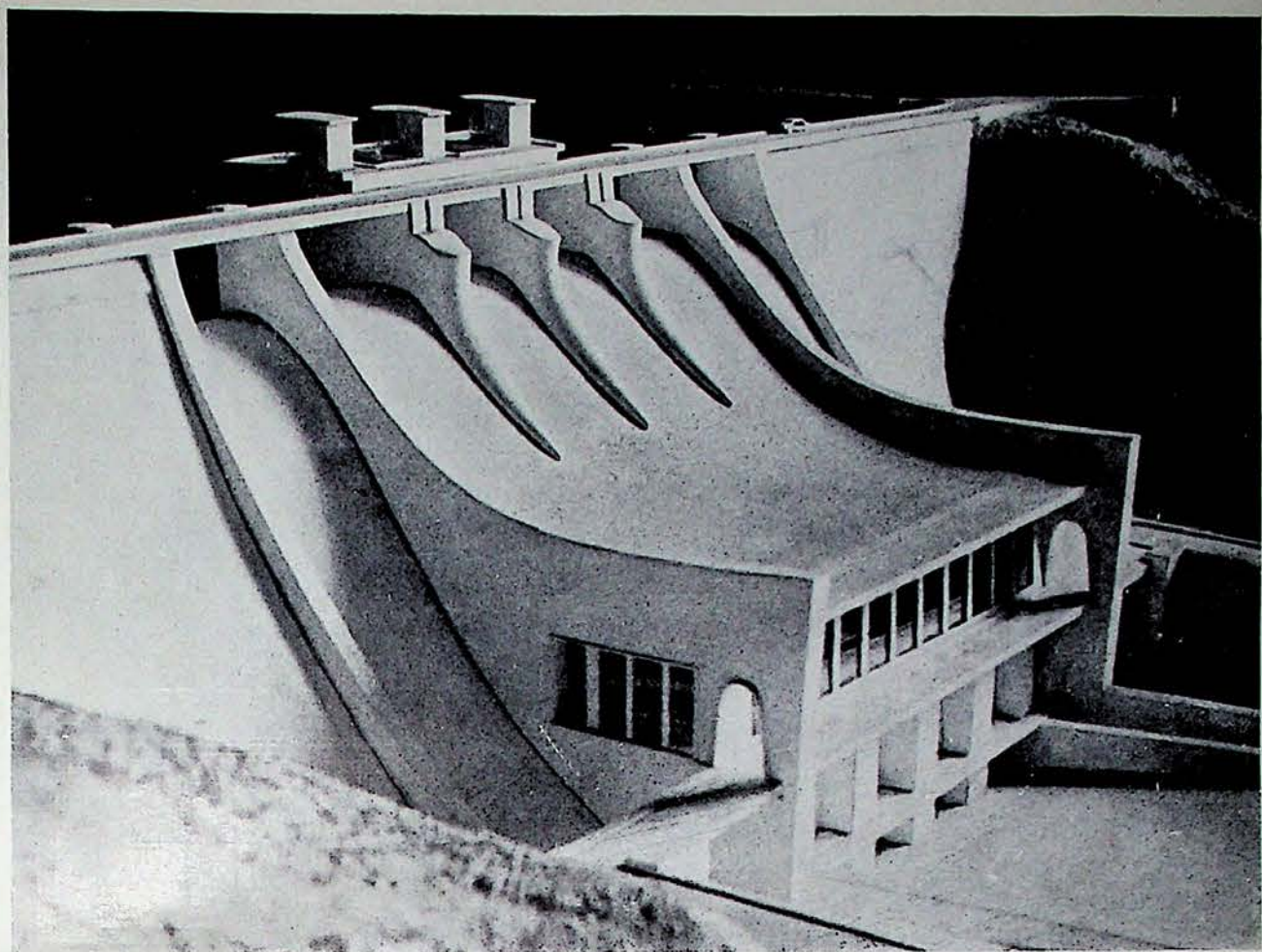
височина. За предпазване на централата от високите води е предвиден около 7 м цокъл, решен като бетонна подпорна стена. Интересно е оформен интериорът на машинната зала, като конструктивната мрежа от колони и греди минава през нейния цокъл. Така конструкцията със своя скелет участва в обемното оформяне на тази висока зала.

В по-нисък блок до машинната зала са разположени всички служебни помещения, а в подземната част на централата върху извънредно тежко фундаране се намират турбините и генераторите. Откритата електрическа уредба е решена терасовидно. В непосредствена близост до язовирната стена е предвидено да се построи пристанище с подвижен мостик. Голямото езеро ще окаже благотворно влияние върху климата на Кърджалийския край. Самото езеро е приятно място за отмора и риболов на трудещите се от гр. Кърджали и околните села.

Хидровъзел «Ивайловград» е последното стъпало на каскада «Арда», строежът на което е започнат.

Язовирната стена ще има височина 71 м и дължина на короната на стената 250 м, при завирен обем 185 000 000 куб. м вода (фиг. 5). Непосредствено до тялото на язовирната стена ще се изгради ВЕЦ «Ивайловград.»

При архитектурното оформяне на язовир «Ивайловград» са взети предвид хидротехническите изисквания и мащаба на стената, а именно: видът и големината на прелив-

5

5
 Хидровъзел „Ивайловград“. Архитект Иван-ка Баева, инженери Спиридон Илиев и Николай Коцев
 Макет
 Hydro-station „Ivailovgrad“. Architecte Ivanka Baeva, ingénieurs Spiridon Iliev et Nicolai Kotzev.
 Maquette

ника, дължината на стената и местоположението на централата.

Бетонното тяло на язовирната стена завършва с обединяващ преливника и стената корниз, и ажурен железен парапет от двете страни на пътното платно, като от въздушната страна той се разнообразява от осветителните тела, поставени във височина на парапета.

Крилата на язовирната стена завършват с малки подпорни бетонни стени и плътен парапет, в който спира корнизата на стената.

Формата на устоите и контрафорсите, които отделят преливниците от тялото на стената, е проста като линията, която следва тази на водната струя.

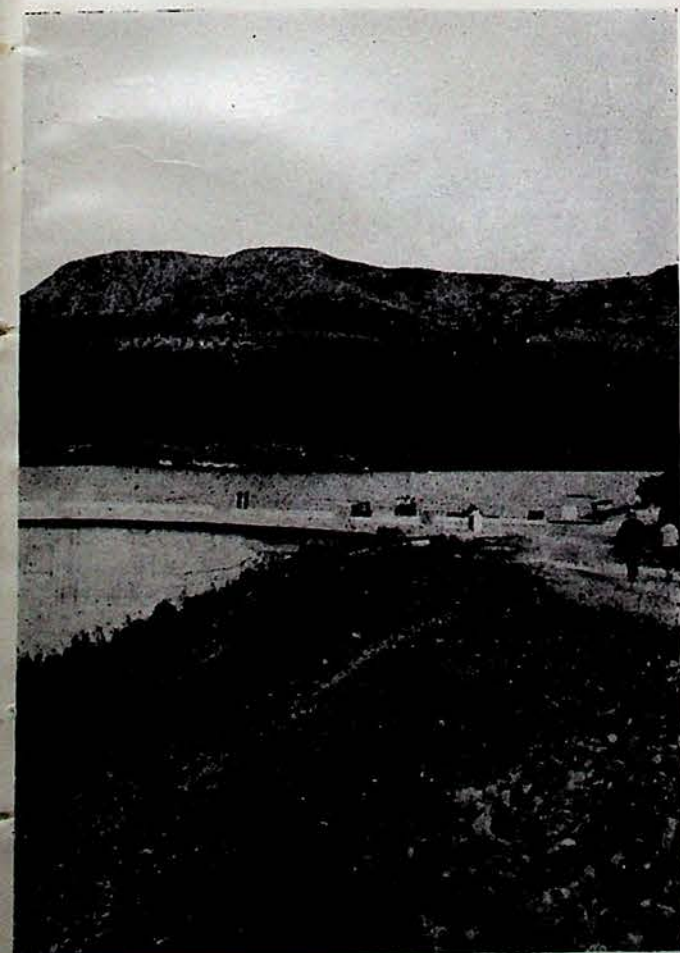
ВЕЦ «Ивайловград» е подязовирна централа с мощност 108 000 кв. За първи път у нас централата е решена като неделима част от язовирната стена. Такова положение на централата е икономически изгодно и налага специална архитектурна разработка. При ситуирането ѝ е взето предвид основното изискване — сградата да се вмести между блоковете на язовирната стена, които в периода на строителство служат за отбиване на водите, а през експлоатацията — като допълнителни преливници, за да намалят обема на водната струя над покрива на машинната зала. Оформяването на покрива на централата като преливник дава възможност за обо-

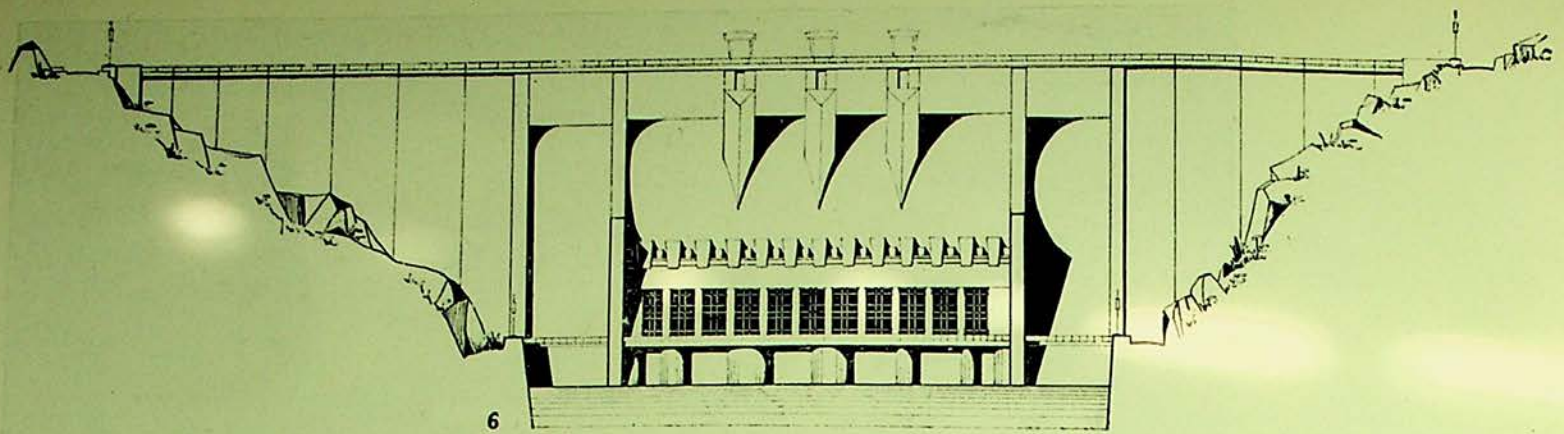
гатаване изгледа на язовирната стена и за създаване на твърде характерен образ на този хидровъзел (фиг. 5).

Машинната сграда се състои от машинна зала с размери 63,90/16,40 м и височина 17,15 м с площадка на две нива — турбинна част и монтажна площадка. В пряка връзка с машинната зала се разполагат: командно помещение, работилница, складове, трансформаторни помещения — РУ-110 кв, а над командното помещение — административната част РУ-20 кв. В същия корпус се намират изпускателните съоръжения, дроселното помещение, затворните органи и тръбопроводите на хидрогрупите (фиг. 7).

Голяма роля при архитектурното оформяне на ВЕЦ «Ивайловград» играе обстоятелството, че машинната сграда се намира непосредствено до тялото на язовирната стена и че покривът на машинната зала е същевременно преливник на стената. Предвидените контрафорси, които отделят страничните преливници от централата, големите прозорци на машинната зала и изнесените навън конструктивни колони придават внушителност на целия комплекс. Постигнато е архитектурно единство в мащаба на централата и стената с преливника. Формите са прости, добре пропорционирани и преди всичко конструктивни (фиг. 6).

Правилното ситуиране на хидротехническите обекти в раздвижените, разнообразни и живописни планински терени е от голямо

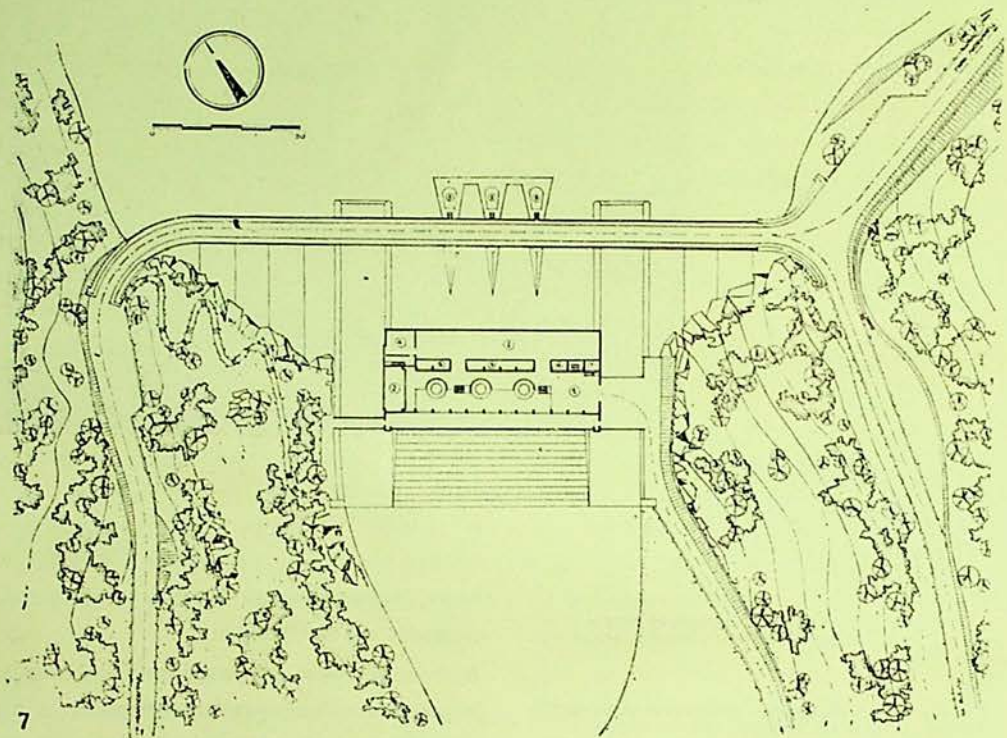

6

значение за общото им архитектурно оформяне. Особено наложително е реализирането на предвидените озеленителни мероприятия и благоустрояването на районите, тъй като през време на строежа те се оголват и разрушават.

Работата на архитекта като творец при архитектурното оформяване на хидровъзлите е утежнена, тъй като той трябва да изхожда преди всичко от дадени от другите специалисти схеми и габарити, които често не позволяват добра композиция и пропорционирание. Архитектът трябва да положи максимум усилия и умение, за да може съответният обект да получи добре оформен архитектурен вид и да хармонира с характера на терена и ландшафта.

От постигнатото може да се каже, че архитектът-проектант на хидровъзли се е справил успешно с архитектурното и ситуационно решение на този вид обекти.

7

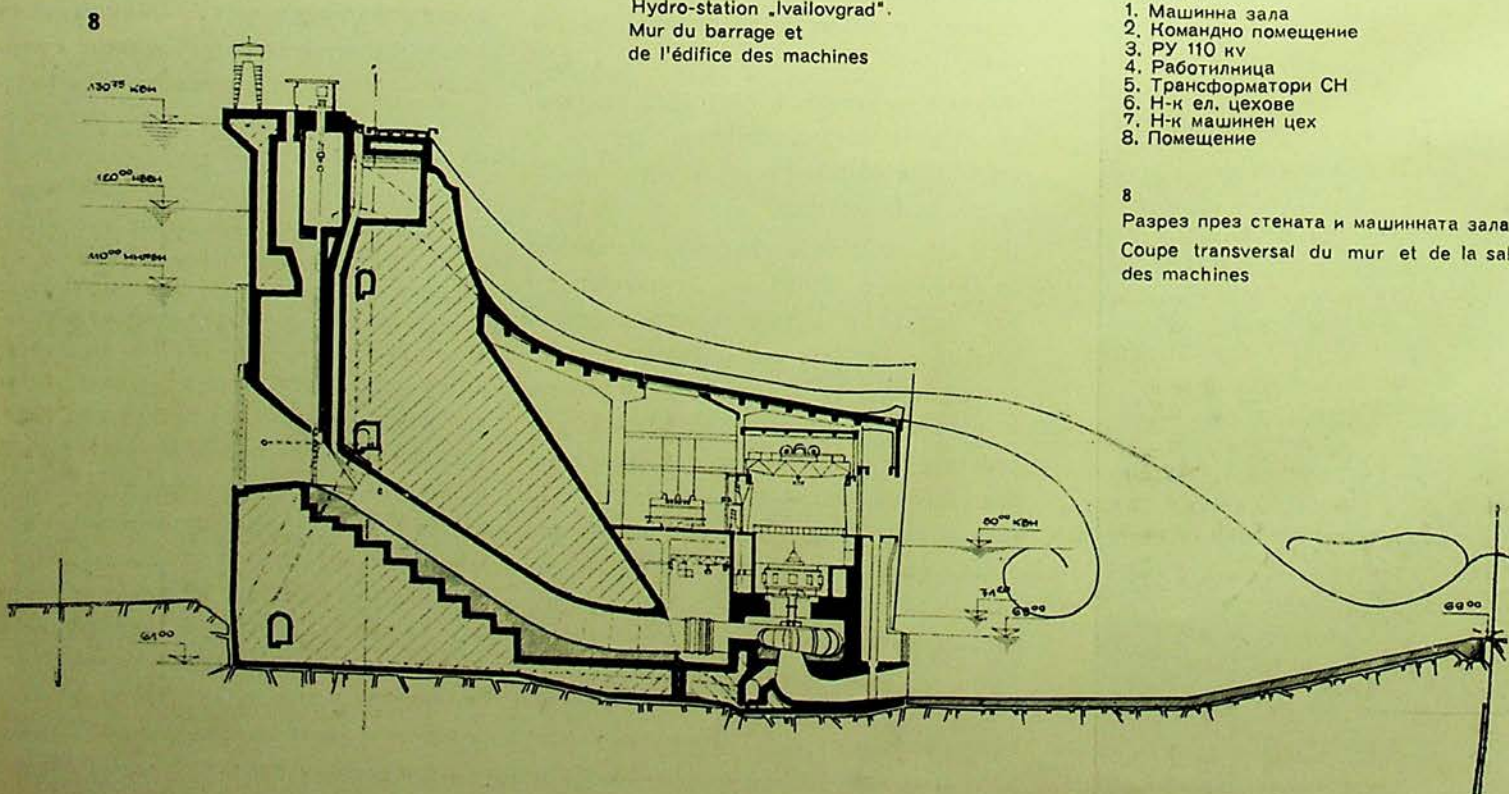
6
Хидровъзел „Ивайловград“.
Язовирната стена и
машинната сграда

Hydro-station „Ivailovgrad“.
Mur du barrage et
de l'édifice des machines

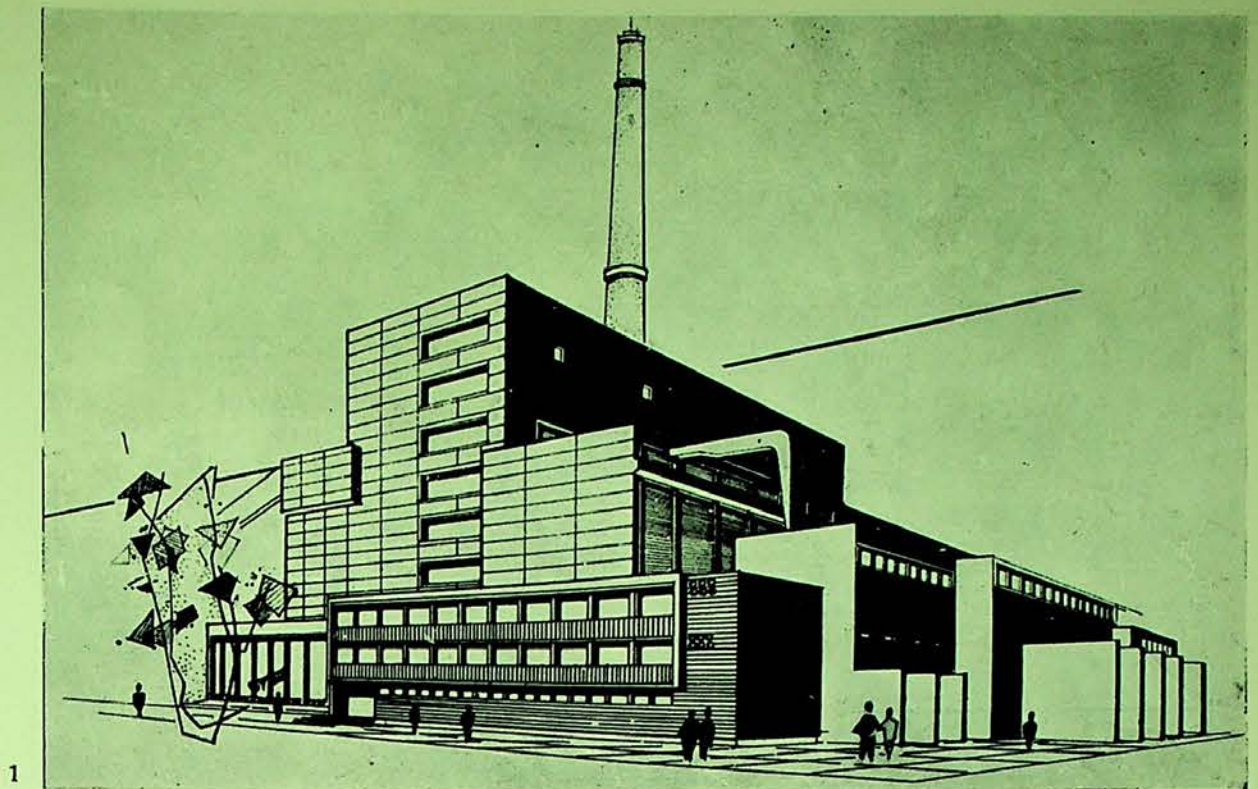
7
Ситуация

- Легенда :
1. Машинна зала
 2. Командно помещение
 3. РУ 110 кV
 4. Работилница
 5. Трансформатори СН
 6. Н-к ел. цехове
 7. Н-к машинен цех
 8. Помещение

8
Разрез през стената и машинната зала
Coupe transversal du mur et de la salle
des machines

8

ПРОЕКТИРАНЕ НА ТОПЛОЕЛЕКТРИЧЕСКИ ЦЕНТРАЛИ

Арх. Панайот Стефанов

„Да се осигури бързо развитие на електрификацията, за да се създадат условия за технически прогрес във всички отрасли на народното стопанство“.

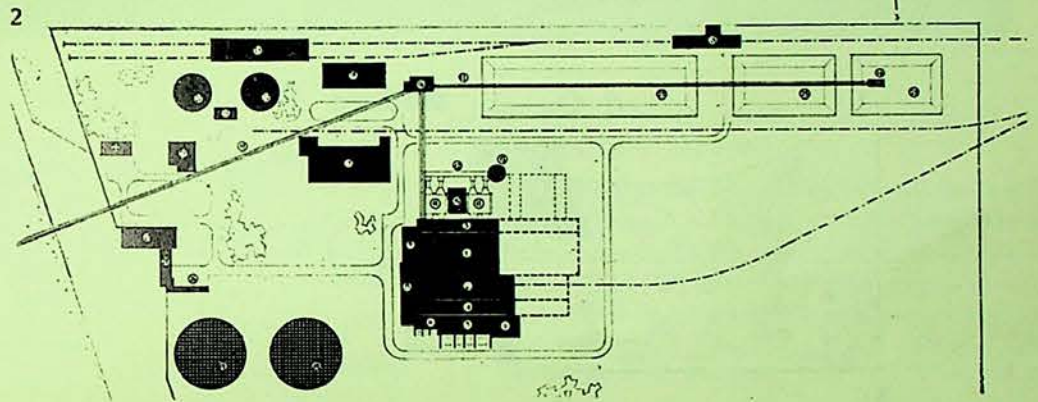
(Из директивите на VIII-я конгрес на БКП)

Основен източник за добиване на електрическа енергия у нас са топлоелектрическите централи (ТЕЦ). Тези централи са енергийни обекти с голяма сложност. Проектирането им е труден творчески процес, в който участват много специалисти от различни клонове на икономиката и техниката. Архитектурното проектиране на ТЕЦ обхваща съставянето на генералния план, обемно-пространствената композиция и архитектурната разработка на отделните сгради и съоръжения на централата.

Площадката за ТЕЦ се избира на базата на технико-икономическа обосновка — изискванията за горивната база, техническото водоснабдяване, транспорт, топлинни и електрически товари на консуматорите, като се държи сметка за релефа на терена, връзката с шосета и ж. п. линии, посоката на преобладаващите ветрове, подхода на работниците, оросяването от хладилните кули, изложението и т. н. Какви сгради и съоръжения се разполагат върху площадката на една ТЕЦ.

Най-голямата по обем и значение сграда, това е главният корпус, в който се помещават турбогенераторите, котлите и останалото оборудване.

Втората група сгради и съоръжения, които са свързани с доставянето на необходимите за производството гориво и вода,

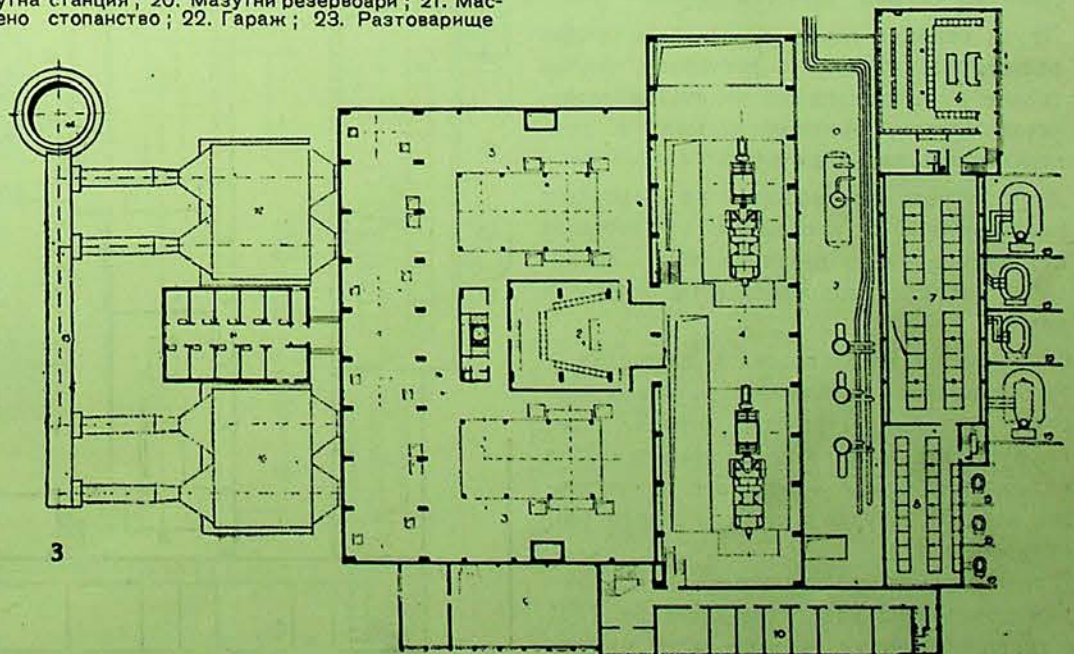
1
ТЕЦ „Русе“. Архитекти П. Стефанов, А. Живкова, М. Григорова, М. Колева.
Перспектива на главния корпус
СТЕ „Roussé“. Architectes — P. Stephanov, A. Givcova, M. Grigorova et K. Koleva.
Perspective du corpus général.

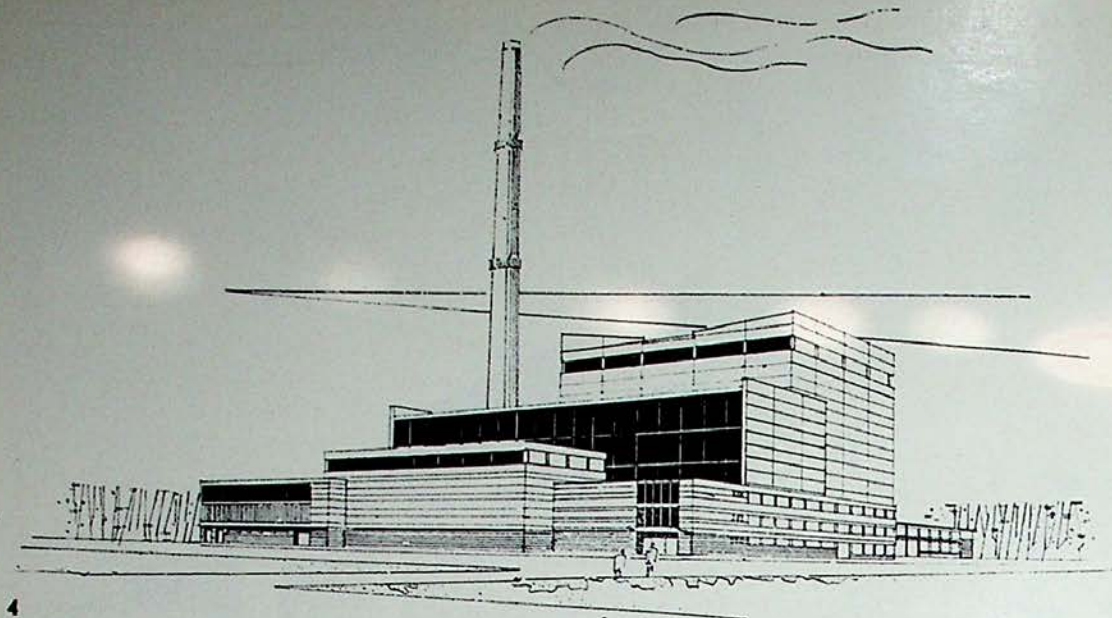
2
Ситуация. Situation
Легенда:
1. Котелно; 2. Машинна; 3. Бункерно; 4. Бойлерна; 5. ГРУ; 6. РУСН; 7. Командна; 8. Служебен корпус; 9. Ремонтна работилница; 10. Токоизправителна; 11. Електрофилтри; 12. Димоходи; 13. Комин; 14. Хладилна кула; 15. Химводочистка; 16. Пресипка; 17. Естакади; 18. ОСК; 19. Мазутна станция; 20. Мазутни резервоари; 21. Маслено стопанство; 22. Гараж; 23. Разтоварище

24. Открит въглищен склад; 25, 26. Навес за мотори и велосипеди; 27. Пропуски; 28. Административно-битова сграда.

3.
Разпределение на обслужваната кота 8
Plan de la cote de service Nr. 8

Легенда: 1. Бункерно; 2. Контрола измервателни уреди; 3. Котелно; 4. Машинна; 5. Бойлерна; 6. Командна; 7. Главно разпределително устройство; 8. Разпределителна уредба за собствени нужди; 9. Ремонтна работилница; 10. Служебен корпус; 11. Токоизправителна; 12. Електрофилтри; 13. Димоходи; 14. Комин; 15. Трансформатори

4
ТЕЦ „Трайчо Костов“.
Архитект К. Ставрев.
Перспектива на главния корпус
STE „Traicho Kostov“.
Architecte K. Stavrev.
Perspective du corps général

5. Ситуация. Situation

Легенда :

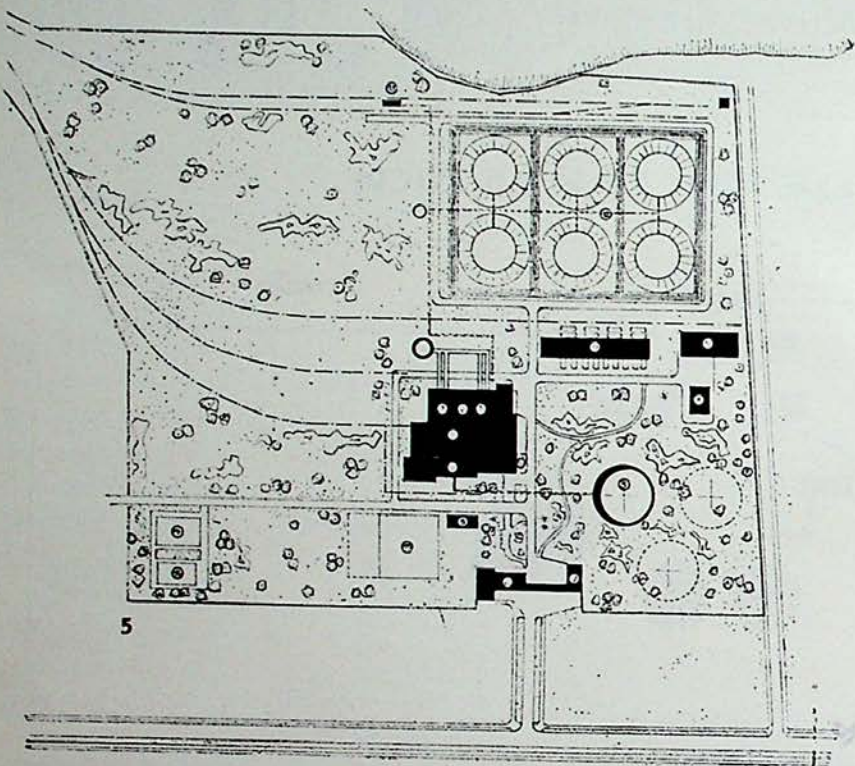
1. Котли; Деаераторно; 3. Машинна зала; 4. ГРУ; 5. Разпределително устройство 35 кв;
6. Административно-битова сграда; 7. Гараж; 8. Хладилна кула;
9. Маслено стопанство; 10. Обединен спомагателен корпус; 11. Химводочистка; 12. Мазутни резервоари; 13. Мазутно разтоварище; 14. Спортна площадка; 15. Открита ел. уредба 110 кв.

6
Разпределение на обслужващата кота 8.00.

Plan de la cote du service № 8

Легенда :

1. Командна зала; 2. Разпределително устройство;
3. Бойлерна; 4. Машинна зала; 5. Котел;
6. Команден пункт — котли; 7. Механична работилница; 8. Транспорттори; 9. Служебни помещения; 10. Димоходи; 11. Общ димоход; 12. Комин

на зала, деаераторно, бункерно, котелно. Последователното нареждане на тези помещения в най-тесна технологическа връзка е довело до познатата класическа схема със стъпаловиден обем на главния корпус. Такава е схемата на главния корпус на ТЕЦ «Марица-изток I» — най-мощната топлоелектрическа централа в страната (фиг. 7 и 8). Тази схема, колкото и благоприятна да е от технологическа гледна точка, в архитектурно отношение не дава големи възможности.

ТЕЦ «Марица-изток I» има хубав силует, наблюдаван от страната на охладителното езеро и особено нощем, когато светлинните от главния корпус и комините дават игриви отблясъци по спокойната водна повърхност. В този силует липсват обемите на хладилните кули, характерни за по-голямата част на нашите топлоелектрически централи, но за сметка на това се извисяват като вертикални доминанти

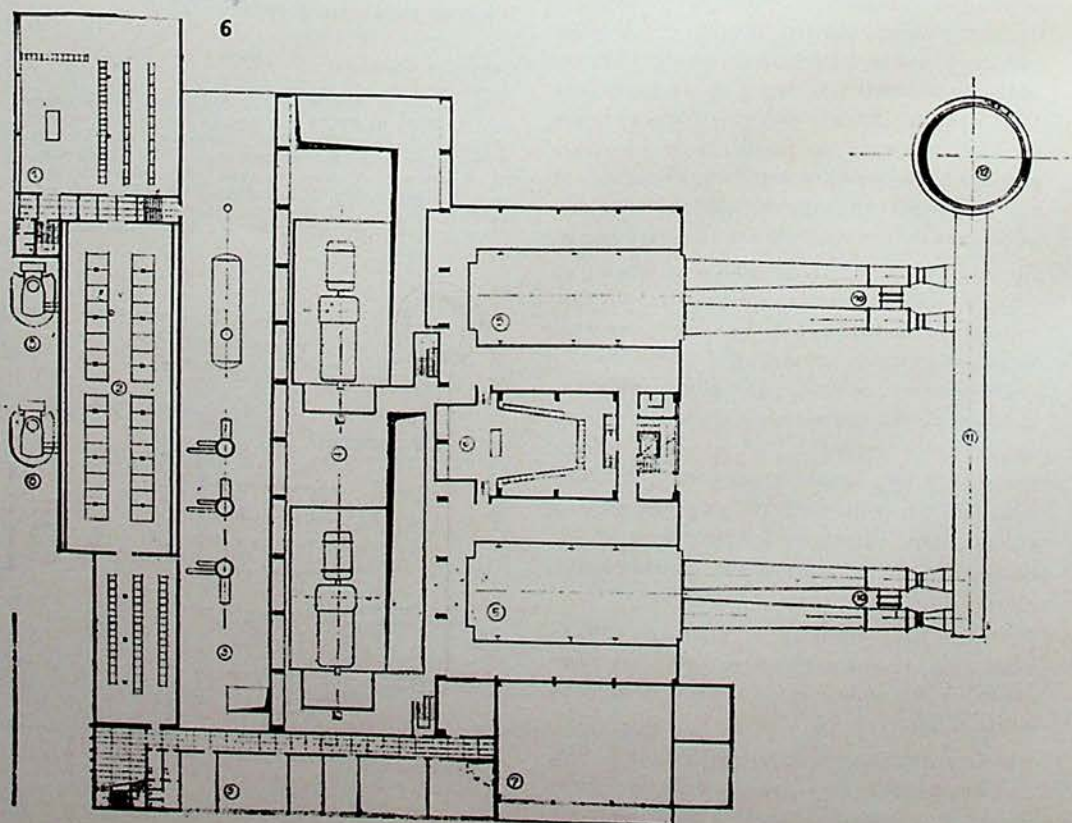
е групата на въглищното или мазутното стопанство, със необходимите складове и транспортни съоръжения за горивото — разтоварища, открити и закрити складове, естакади, пресипки, дробилни, сушилен корпус, съоръжения за улавяне и изхвърляне на сгурия, пепел и други.

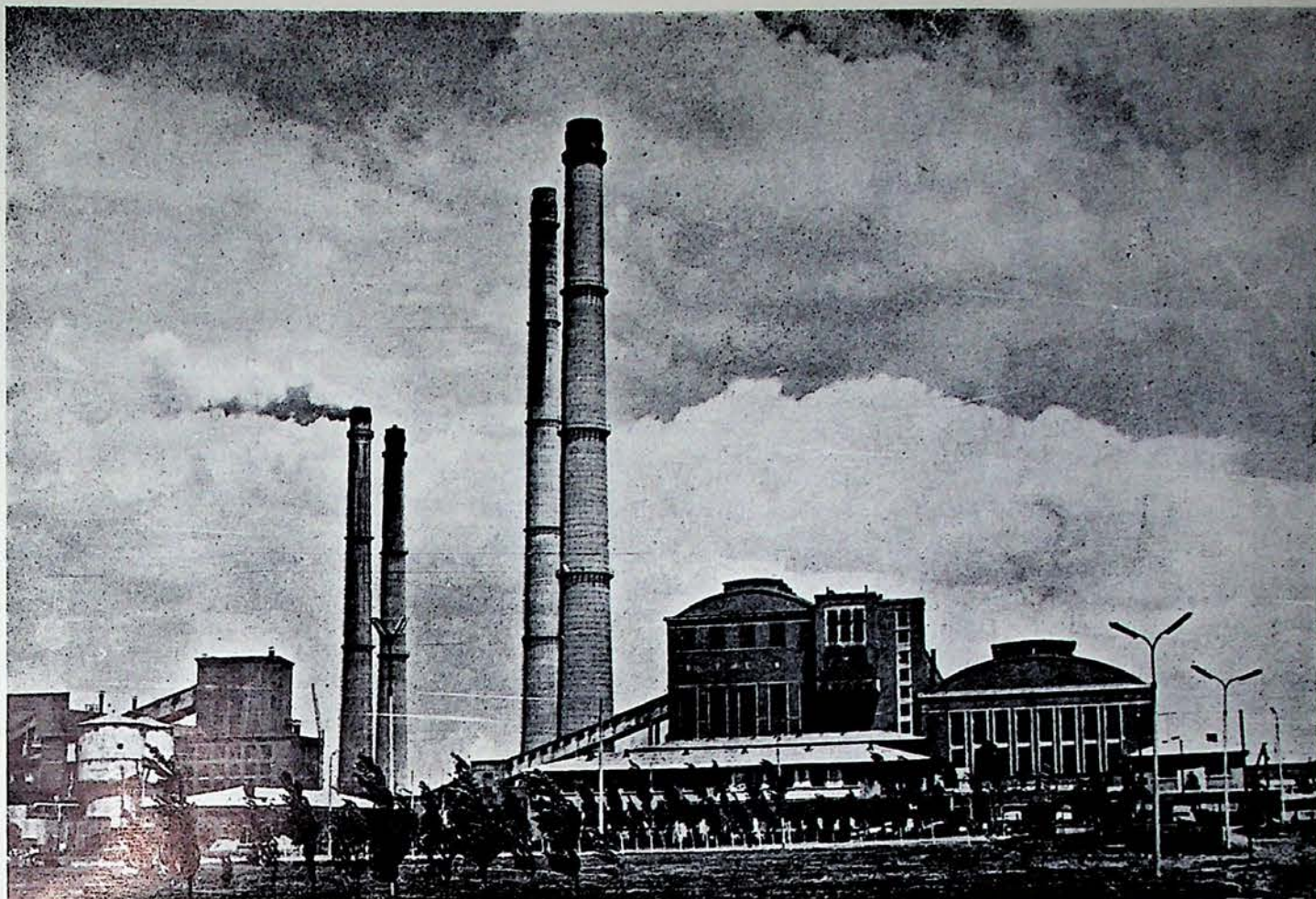
Друга основна група са сградите и съоръженията, свързани с доставяне, омекотяване и охлаждане на водата за технически нужди, помпени станции и химводочистка, хладилни кули.

Други сгради и съоръжения са свързани с разпределяне и изпращане на готовата продукция — електрическият ток — закрити и открити разпределителни уредби и други.

Сградите на предзаводската площадка — за настаняване на административния персонал са административна сграда, стол, пропуск, гараж за превозни средства. Има и помощни сгради — обединен спомагателен корпус, мазутно и маслено стопанство, складове и т. н.

В този огромен брой на сгради и съоръжения доминиращ над площадката на ТЕЦ е главният корпус, състоящ се от машин-

комините на главния корпус и на сушилният завод. Втора по големина сграда в района на ТЕЦ е сушилният завод, в който се подсушават въглищата. Особено на решението е откъсването на главното разпределително устройство, командното и служебните помещения от главния корпус, като връзката е осъществена с мостци. Всички сгради в района на ТЕЦ са проектирани в архитектурно единство. Известно смущение внася хоризонталната естакада пред главния и служебния корпус, сводообразното покриване на котелното и машинната зала, наложено от строителната организация и резервоарите пред

7
 ТЕЦ „Марица-изток“. Архитекти П. Цветкова, Х. Калчева, Л. Латев, Г. Добрева.
 Общ изглед
 СТЕ „Maritza Istok“. Architectes : P. Zvetkova, H. Kaltcheva, L. Latev, G. Dobрева.
 Vue générale
 Ситуация. Situation
 8
 Легенда :
 1. Главен корпус ; 2. ГРУ и командна зала ; 3. Служебен корпус ; 4 и 5. Сушилнен завод ; 6. Закрито разтоварище ; 7. Пресипни устройства ; 8. Естакади ; 9. Дробилно устройство ; 10. Мазутно стопанство ; 11. Обединен спомагателен корпус ; 12. Химводочистка ; 13. Бункер ; 14. Гараж ; 15. Административна сграда ; 16. Караулка и медпункт ; 17. Пресипвателна станция ; 18. Брегова помпена станция ; 19. Гараж за мотори и велосипеди ; 20. Багерна помпена станция ; 21. Открито разтоварище

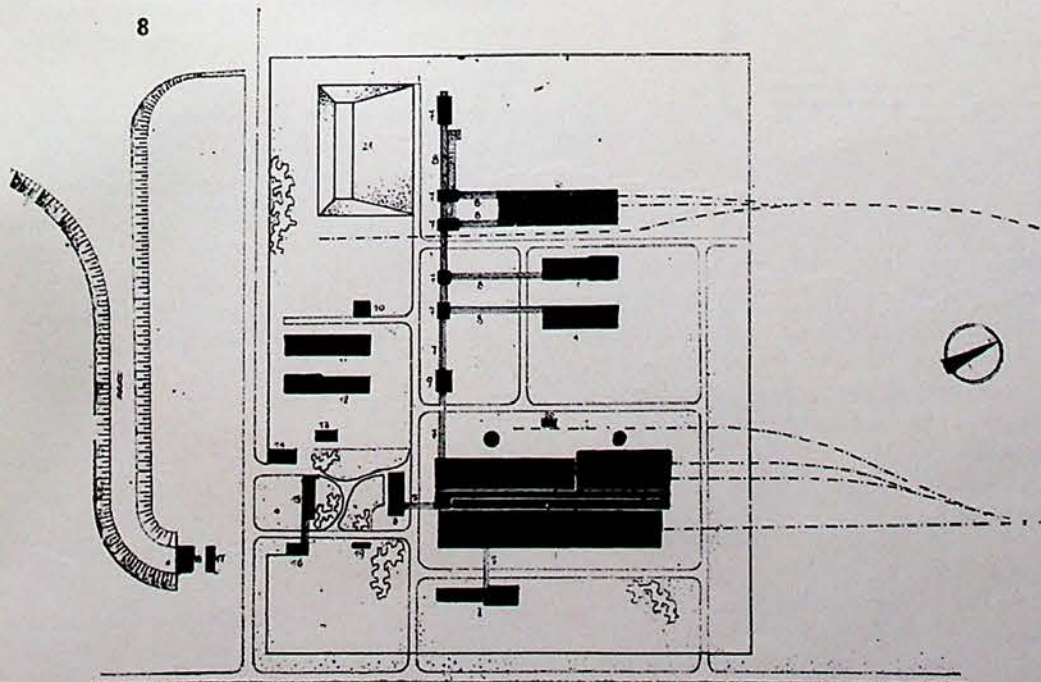
химводочистката, които са изградени без участието на архитект.

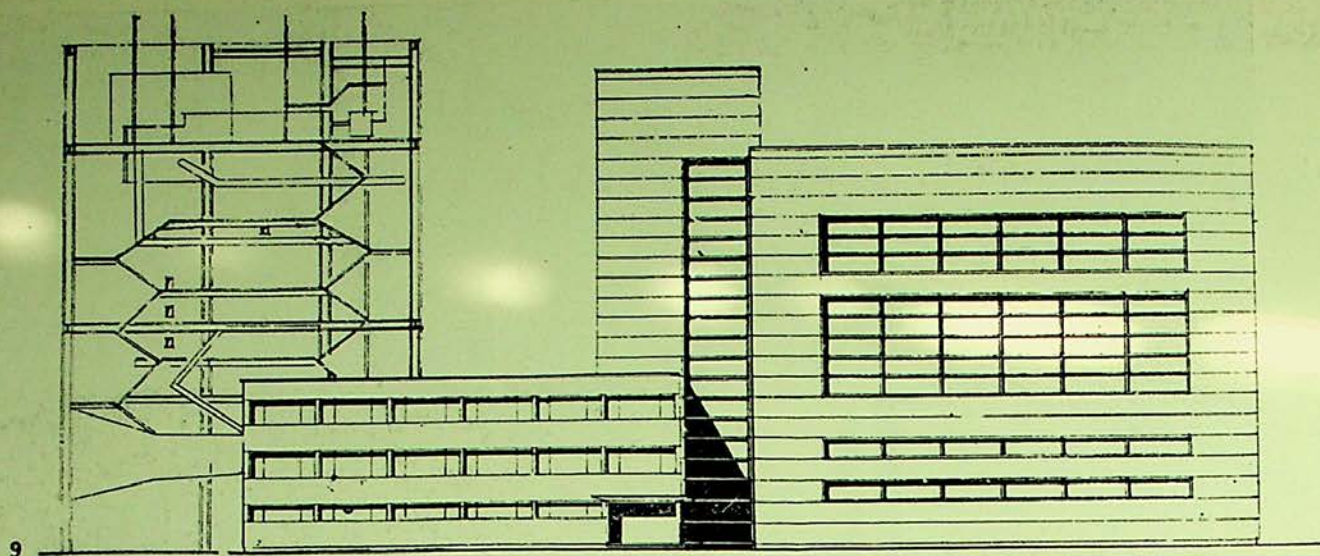
По-благоприятна от архитектурна гледна точка е технологическата схема с разполагане на деаераторите между котлите. С това се избягва стъпалообразното нареждане на основните помещения в главния корпус. Такава схема имат ТЕЦ «Русе» и ТЕЦ «Трайчо Костов».

ТЕЦ «Русе» има всички сгради, характерни за една топлоелектрическа централа, която използва въглища за гориво (фиг. 1, 2 и 3). Внутрешният обем на главния корпус се допълва в силует от наклонените линии на въглеподаващите естакади, от вертикалата на комина и от хладилните кули, над които денонощно се извисяват облаци от пара.

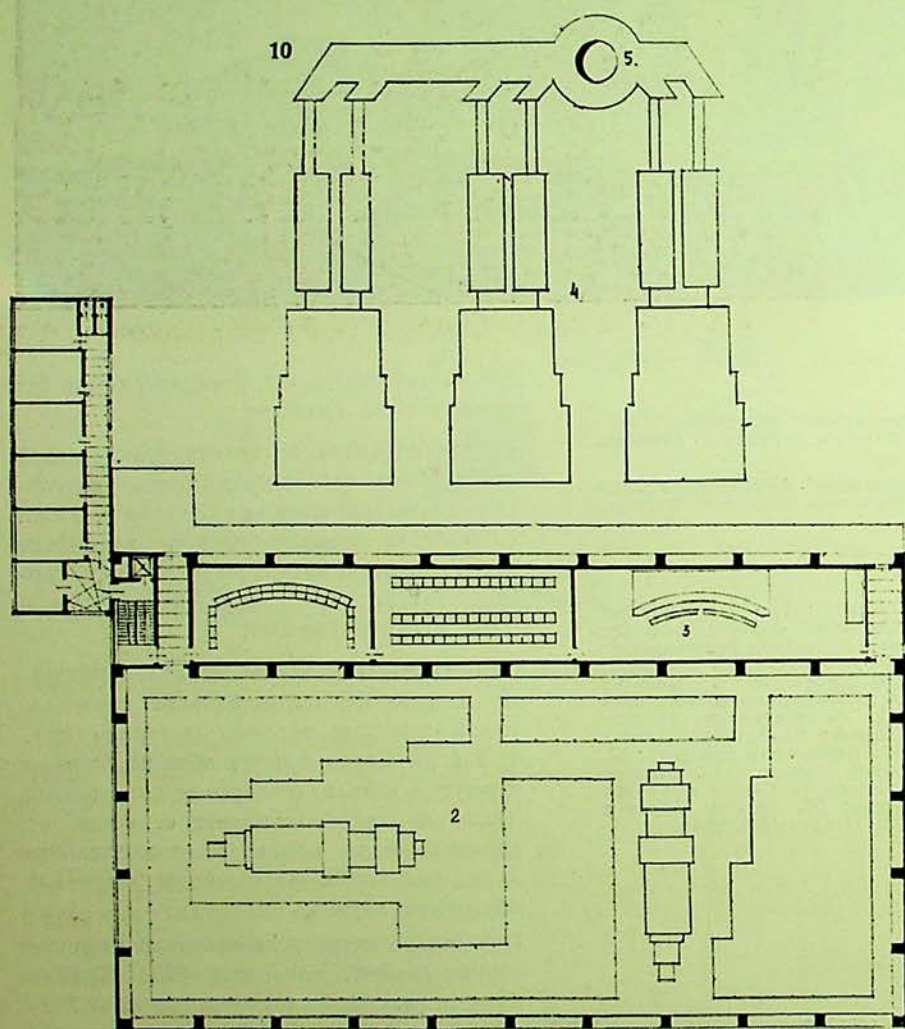
При топлоелектрически централи на течно гориво (мазут), каквато е ТЕЦ «Трайчо Костов» (фиг. 4, 5 и 6), няма нужда от въглищно стопанство, като вместо него се предвижда мазутно стопанство с полукопани и засипани мазутни резервоари и разтоварище за мазута. Това обстоятелство е много благоприятно за получаване на хубав архитектурен образ на централата. Обемите, с които има да работят архитектите, са подходящи за архитектурно третиране, по-прости, а площадката е освободена от най-грозната част на една топлоелектрическа централа — въглищното стопанство. Заетата площ е намалена и поради липсата на сгуроотвал, който заангажира също голяма площ.

Въпреки че тази топлоелектрическа централа не е напълно завършена, още от сега може да се каже, че тя ще бъде една от хубавите централи в страната ни. В архитектурно отношение тя е добре замислена и при това изпълнението ѝ е съвременно, съобразено с изискванията

9

10

плоелектрическа централа с открити котли е ТЕЦ «Бургас» (фиг. 9 и 10). При нея от общия силует изчезва най-големият обем на главния корпус — котелното, а на негово място се издига откритата конструкция на специалните котли.

В пресекирането на сградите от предзаводската площадка и на спомагателните такива проектантите се стремят към обединяване на малките сгради в по-големи корпуси, с оглед да се постигне икономия на терен, създаване на по-значителни архитектурни обеми, подходящи за изпълнение по индустриален начин, скъсяване на инсталациите и комуникационните връзки. Независимо от това малките обеми на тези сгради създават трудности при мащабното им свързване с главния корпус.

Новите, съвременни начини на строеж си пробиват постепенно път при пресекирането и изграждането на ТЕЦ. Колкото и сложни обекти да са топлоелектрическите централи, те позволяват изграждане със сглобяеми конструкции и дори са твърде подходящи за такова строителство поради голямата повтаряемост на елементите.

Топлоелектрическите централи в нашата страна се изпълняват от стоманобетон.

Главните корпуси на повечето топлоелектрически централи са изградени от монолитен стоманобетон. Сега вече имаме и първите опити с приложение на сглобяем стоманобетон при ТЕЦ «Кремиковци», ТЕЦ при АТЗ «Ст. Загора», ТЕЦ «Трайчо Костов», ТЕЦ «Русе», ТЕЦ «Карл Маркс» и др. Изпълнението на термични централи от готови елементи налага да се разрешат някои въпроси, свързани с архитектурното им оформяване.

Това са задачи трудни, но твърде интересни, за разрешаването на които архитектите в «Енергопроект» имат вече необходимия опит, сили и амбиции. Стремешът е да се проектират и изградят топлоелектрически централи с най-добра и съвременна технология, приветливи, светли, хигиенични и красиви, които по своя архитектурен образ да отговарят на голямата задача — да осигуряват енергия за развитието на нашето социалистическо стопанство.

на индустриалния начин на строеж. При нея се прилагат стенини панели, които дават чувствително отражение върху архитектурния изглед на централата. Контрастното третиране на остъклените плоскости на машинната зала с плътните стени на разпределителното устройство и котелното създават добро впечатление и имат приятно въздействие.

За поевтиняване на строителството на ТЕЦ и съкращаване на сроковете за строеж при нашите климатични условия се допуска изграждане на открити или полукрити котли. Практиката в чужбина е доказала големия икономически ефект от такова решение. Първият пример на то-

9

Тец «Бургас».
Архитект Г. Добрева.
Фасада
СТЕ «Bourgace».
Architecte G. Dobрева.
Façade

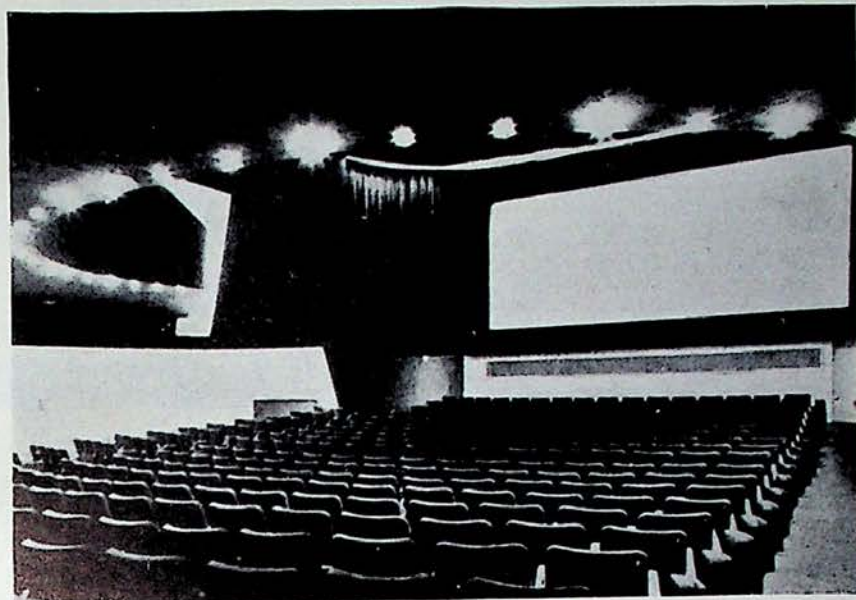
10

Разпределение на обслужващата кота
Легенда
1. Служебен корпус; 2. Машинна; 3.
НИП; 4. Котли; 5. Комин.
Plan de la cote de service

НОВИТЕ ПРОБЛЕМИ ПРИ КИНОТЕАТРИТЕ

Арх. Йосиф Йосифов

Устройството на кинозалите при широкоекранните кинотеатри у нас почива обикновено на принципа, застъпен при системата Cinemascope Magnetton. Тази система осигурява широкоекранни стереоскопични прожекции при нормална 35 мм филмова лента върху екран със съотношения на страните 1:2,55, като пространственото озвучаване се осъществява посредством 4 звукови магнитни канали — 3 за екрана и 1 за високоговорителите в залата. Съчетаването на ефектната широкоекранна кинокартина при тази система на прожектиране чрез една кинокабина с използване на наличната прожекционна киноапаратура, като се добавя към нея само един подходящ обектив, позволи синемаскопът бързо и масово да се наложи в света. Системите Виста-вижън, ТОД-АО, Синерама, Синемиракъл и др. налагат в повечето случаи специални кинопрожекционни машини и нестандартни по размери филмови ленти. Поради това те имат по-ограничен кръг на приложение. Трудностите в производството за сега у нас на специален магнитен адаптор към новите български киномашини «Балкан», както и все още недостатъчното производство на широкоекранни филми, наложиха в някои новопостроени или ремонтирани кинотеатри да се възприеме системата Cinemascope-Lichttop със съотношение на филмовия кадър и на екрана 1:2,35 с едноканално пространствено озвучаване. Това разбира се не води до същото пространствено и звуково въздействие на филма, както при Magnetton, а спрямо нормалния екран води до чувствително увеличаване на кадъра на филма. Проучването на функционалните, композиционните и технико-икономическите качества на някои чужди и наши кинотеатри (фиг. 1, 2) показва недвусмислено, че трябва да преминем само към централизиран, единични и по-удрени широкоекранни кинотеатри в комбинация с малка кинозала за културни филми или подходящо търговско консумативно заведение (кафе-сладкарница, млечен бар или заведение за топли и разхладителни напитки).

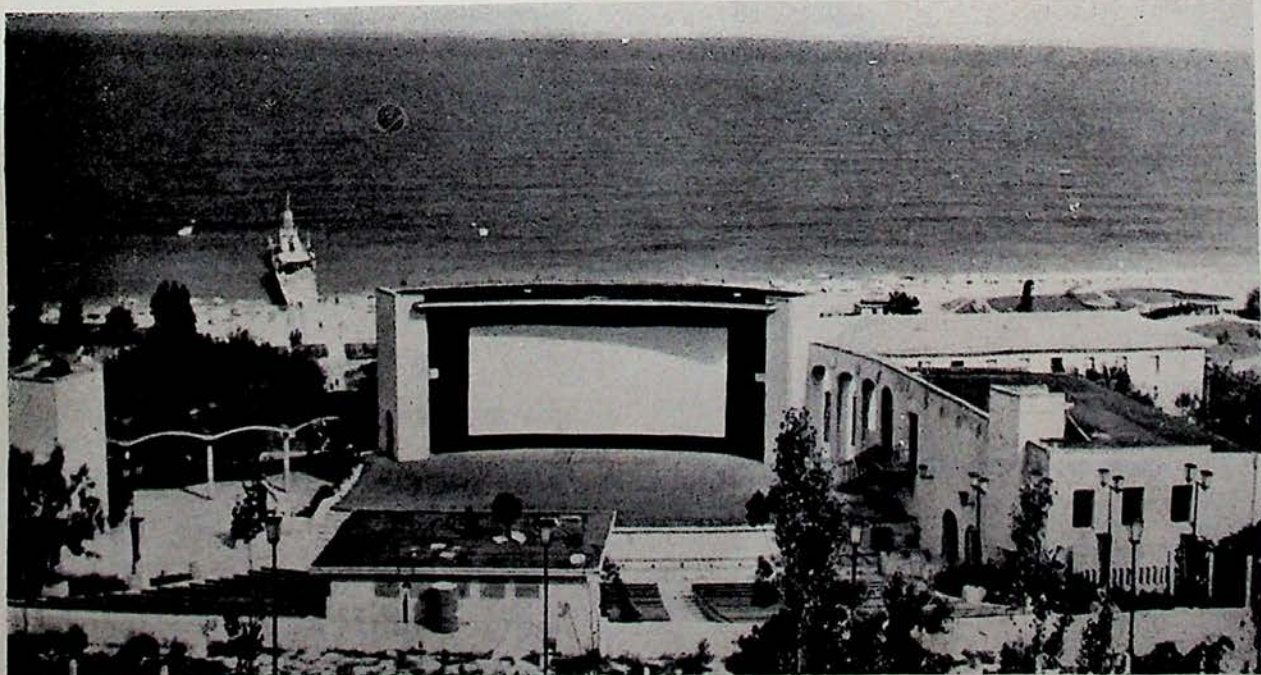
1

През последните години у нас се проектираха и построиха над 30 нови кинотеатри. В тази насока проектантите получиха известна помощ с проучванията на ИТИС и БАН, с инструкцията на ДКСА и Българската кинематография. По-богати материали в тази област, които да подпомогнат архитекта, у нас все още няма. Анализът на функционалните особености и застъпените композиционни принципи в някои наши и чужди примери спират вниманието върху някои характерни страни на новия тип кинотеатри, а именно:

а) Планово-композиционното решение с напречна кинозала при нормални терени условия се прилага по-ограничено при малкия и средния тип широкоекранни кинотеатри с 600—800 места, б) Надлъжното решение — обратно, е най-просто и най-удобно, независимо дали с или без балкон, с неограничена вместимост. Между

различните видове кинотеатри, тези с едно-рангова кинозала се явяват най-благоприятни от оптично, конструктивно и архитектурно гледнище, като дават възможност да се прилагат удачно не само при равен терен в градска среда, но и при деnivelация на парцела (фиг. 2,3,4). Това композиционно качество се оказва твърде ценно за нашите условия поради изобилието на такива терени в страната.

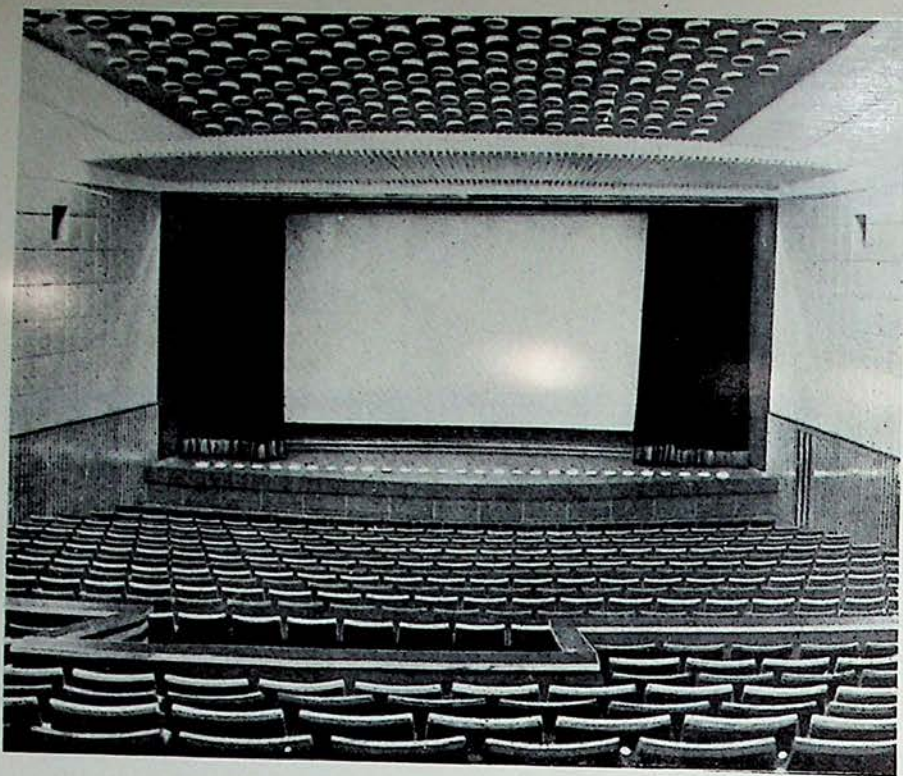
в) Анализът на архитектурно-композиционните възможности на кинотеатрите с балкон ни води до извода, че при кинопрожекционен блок, разположен към ранга, се постига също така добро обемно съчетаване на отделните елементи, като пространството под балкона се използва най-често за удобно поместване на входната група помещения (кинотеатрите във Враца, Пловдив и др.), но разчленява неблагоприятно обема на залата, налага големи височини и

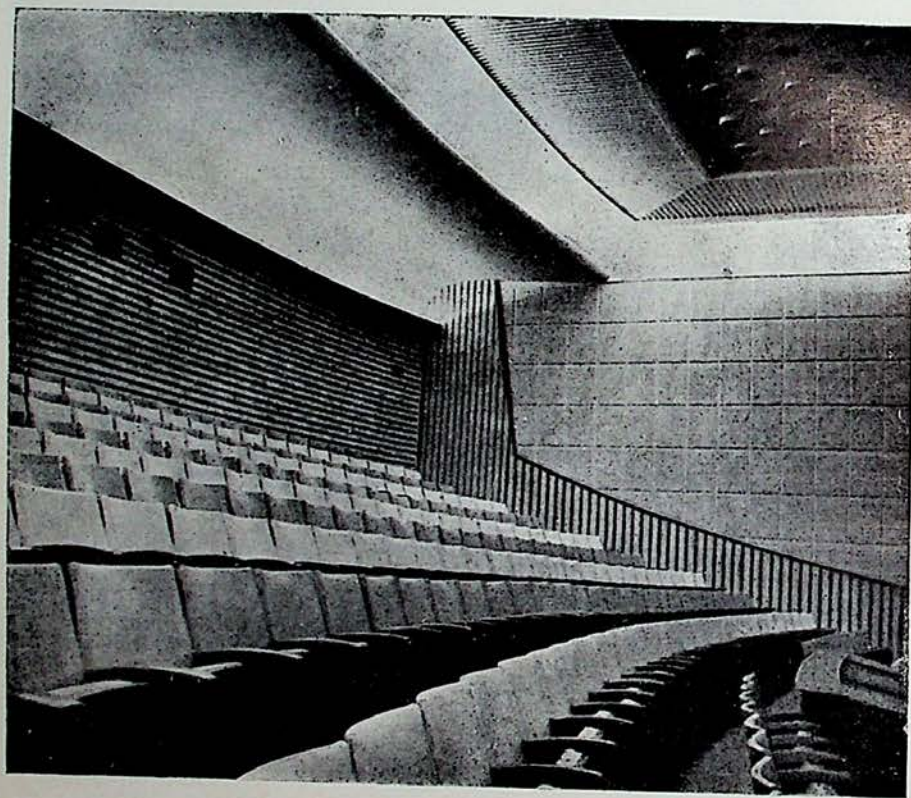
2

1
Широкоекранен кинотеатър в Орлеан — Франция със 750 места и балкон.
Архитект Люсиен Готие
Cinéma-théâtre à vaste-écran à Orlean — France, avec 750 places et balcon.
Architecte Lucien Gotie

2
Открит кинотеатър в курортния комплекс „Златните пясъци“ край Варна с 1600 места.
Архитект Петър Райков
Cinéma découvert d'été avec 1600 places dans le complexe villégiature „Sables d'ors“ près de Varna.
Architecte Petar Raikov

3

4

3

Кинотеатър пристроен към жилищен блок в Бургас със 750 зрителни места. Архитект Петър Миринчев. Поглед към екрана

Cinéma-théâtre comme dépendance d'un bloc d'habitation à Bourgas, avec 750 places. Architecte Petar Mirintchev. Vue vers l'écran

4

Поглед към кинокабината
Vue vers la ciné-cabine à projection

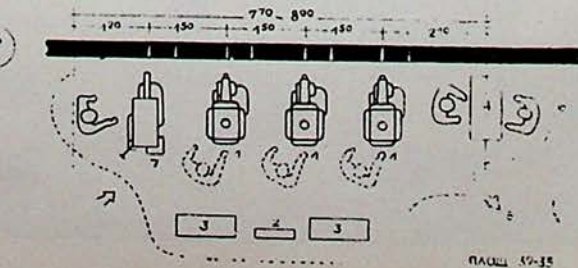
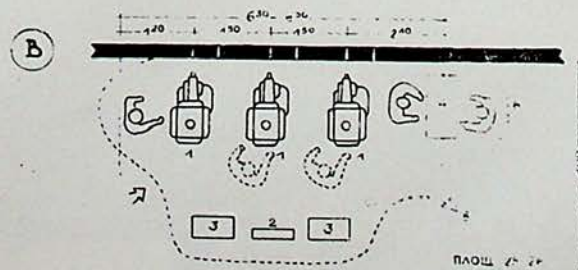
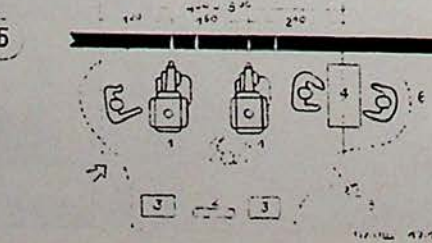
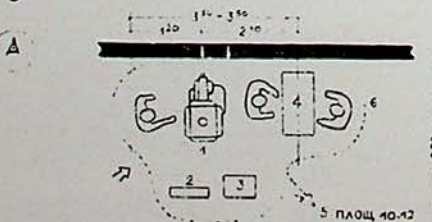
5

Кинопроеекционни кабинета за нормални и широкоекранни театри А—300 до 400 зр. м.; Б—500 до 600 зр. м.; В—800 зр. м.; Г—1000 до 1200 зр. м.

Легенда: 1. Кинопроеекционна кабинета за нормални и широкоекранни филми — Балкон; 2. Електротабло; 3. Токоизправител; 4. Усилвател; 5. Пренамотаване; 6. Склад за инструменти; 7. Диапроеектор за реклами

Ciné-cabines pour des écrans normaux et pour de vastes écrans. A—300 jusqu'à 400 places; B—500 places; C—800 places; D—1000—1200 places.

5

усложнява акустиката. Надлъжното разполагане на залата — на ниво на втория етаж (над фойето и другите обслужващи помещения) се явява възможно само когато върху площта на партера се развият освен обслужващите помещения и други (клуб, библиотека, лекционна зала или заведение за обществено хранене).

Съобразно с характера и структурата на кинорежата, със системите на прожектиране (сеансна или непрекъсната) и с експлоатационните възможности на кинотеатрите смятам, че е правилно у нас да се обособят следните типове широкоекранни кинотеатри:

1. Тип А — с касов вестибюл и фойе, със зала за игрални или културни филми до 500 зрители (фиг. 5).

2. Тип Б — с отделен касов вестибюл и отделно фойе със зала за игрални филми до 1000—1200 зрители (фиг. 6).

3. Тип В — с едностранни и двустранни гардероби и зала до 1200 зрители (фиг. 7, 8).

4. Тип Г — кинотеатри със зала за игрални филми за 500—800 зрители и малка зала за културни филми с 200—300 зрители.

5. Тип Д — комплекс от зала за игрални филми с кафе-сладкарница или бар за плодови и безалкохолни напитки и зала за културни филми с едно- и двустранни гардероби (фиг. 9).

Повечето от тези типове се прилагат вече с успех у нас — в Толбухин (фиг. 10), Габрово, Бургас (фиг. 11), Търговище, Ямбол, Кърджали, Видин и др. Многообразието на условията могат да наложат в бъдеще разбира се и някои нови варианти, но те не ще изменят съществено горната класификация. Такъв пример представлява и новият кинотеатър «Витоша» в София (фиг. 12).

За да доближим филмът оптимално до населението при правилно обслужване, би било добре структурата на кинорежата в различните по големина и характер селища в страната да се разгъне, в съгласие с особеностите на основните градоустройствени звена, отчитайки далновидно и обосновано демографските и стопанско-икономически перспективи на населеното място.

Анализът на кинопроеекционните зали показва, че на първо място трябва да изтъкнем оптическите, конструктивните, функционалните и акустичните предимства на правоъгълното решение със секторно скосени към екрана надлъжни стени, за разлика от трапецовидните и елиптическите зали (кинотеатрите в «Хиподрома» — София, в Толбухин и др.), особено при използване на типизирани конструкции. Оптималният показател за площта на едно зрително място (средно около 0,80—0,85 кв. зр. м.) се спазва почти във всички случаи, като при неправоегълните зали той обхваща или надхвърля горната граница на този норматив. От проучванията се установи явното преиму-

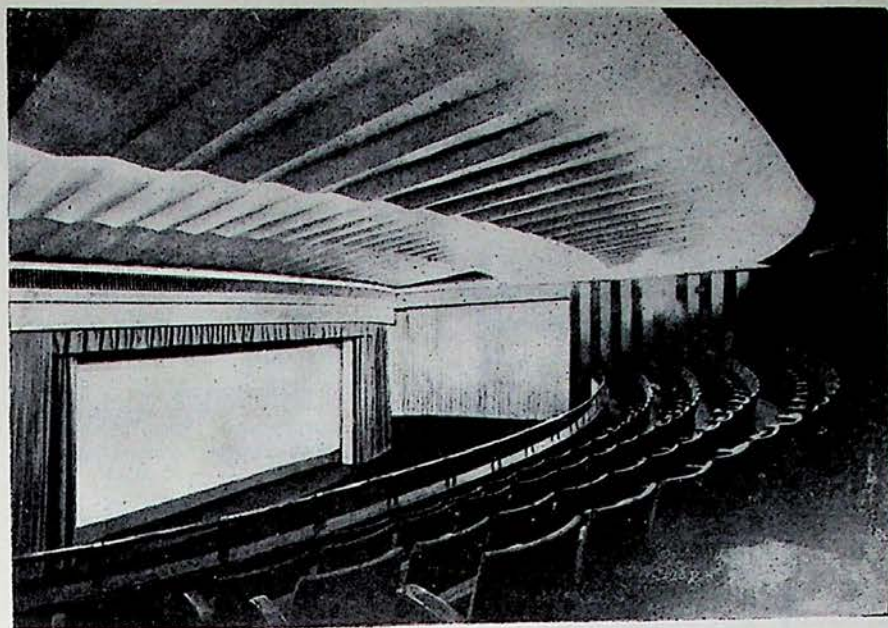
шество на едноранговия тип кинозали с вместимост до 1000—1200 зрителни места. Такъв тип кинозали бяха внедрени напоследък с успех в почти всички нови кинотеатри у нас (на «Хиподрома» и на бул. «П. Ефтимов» в София, в Ямбол, Габрово, Кърджали, Търговище, Видин и др.). Трябва да се отбележи обаче, че достъпът на кинозрителите в залата чрез проектираните в средата на помещението люкове, както в кинотеатрите в Кърджали и Габрово, въпреки че създава известни функционални удобства, е неподходящо. Те отнемат заедно с прилежащите му напречни пътеки около 15—18% от полезната площ на залата, притежаваща най-добри оптически и акустични качества, като я превръщат в обикновена комуникационна площ. С голяма острота изпъква и въпросът за акустиката на кинозалите. Сложната и твърде скъпа акустична обработка, възприета при някои кинотеатри у нас (Кюстендил, Толбухин и др.), е проектирана и изпълнена върху неконструктивна вътрешна стена, оформяща залата обемно, архитектурно и акустично. Като принцип обаче това е неправилно, особено при по-малките или средните по големина кинотеатри. За тях външната конструктивна стена, осигуряваща необходимото звукоизолиране от 48 дБ, бе напълно достатъчна и би следвало да се отрази искрено при оформянето на стените. Освен това са направени няколко примерни изчисления при кино-зали с 350—400 зрителни и при по-големи от 500 места. Установи се, че при средните и големи кинозали освен добрите от акустично гледнище пропорции на помещението — $V:H:D=0,5:1:2$ е необходимо да се предвиди и лека акустична обработка на стените, тавана и задекранното пространство с подходящи акустични материали. Анализът на новопостроените кинотеатри у нас и опитът в чужбина показват, че за да се постигне задоволителна акустика в кинозалата е необходимо да бъдат спазвани следните по-важни принципи:

1. Звукът от високоговорителите на екрана да се насочва пряко към залата, равномерно да се разпръсква и хомогенно да насища пространството. Реверберационното време да се движи в границите от 0,8—1,2 секунди.

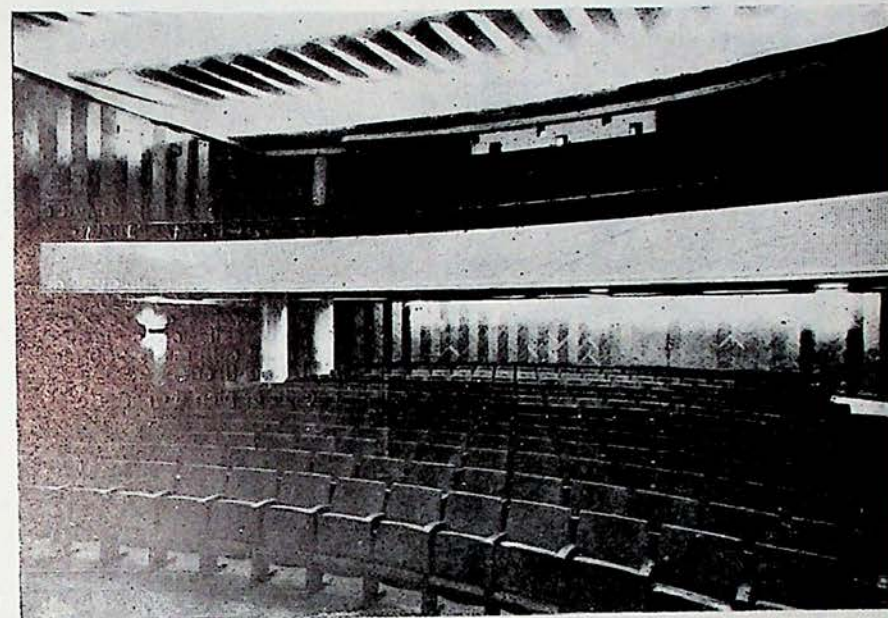
6 Кинотеатър „Витоша“ с 560 зрителни места. Архитект Георги Панчев. Поглед към екрана Cinéma-théâtre „Vitoscha“ à Sofia avec 560 places.

Architecte Gueorgui Pantchev. Vue vers l'écran

7 Поглед към балкона. Vue vers le balcon

6

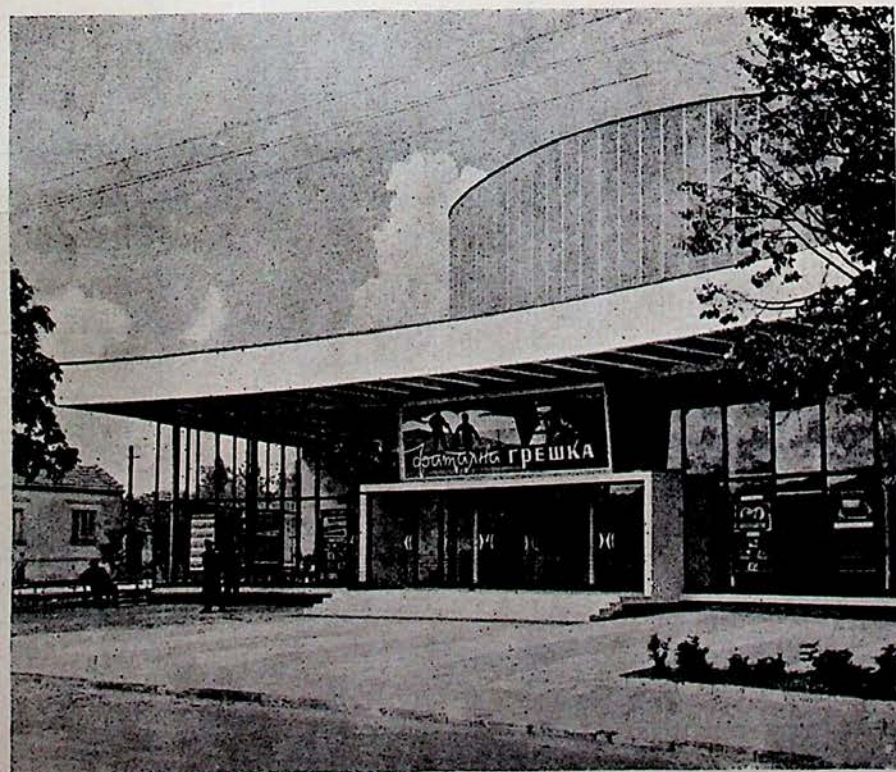

7

8 Широкоекранен кинотеатър в Толбухин със 700 зрителни места (без балкон). Архитект Косю Христов. Главна фасада

Cinéma-théâtre à vaste écran à Tolbuchine avec 700 places sans balcon.

Architecte Kossu Christov. Façade générale

8

2. Да не се създават условия за неблагоприятно сумиране на звуковите отражения в отделни точки или полета, което предизвиква заглушаване или поява на обикновено или трептящо ехо. Поради това задекранното пространство е необходимо да се изолира с поглъщащи звука материали (поне със стъклена вата, покрита с тензух).

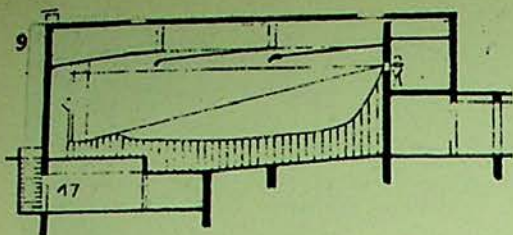
3. Обемът на залата от акустични съображения да се оразмерява до 6 кв. м/зр.

4. Стените да се облицоват с дървена ламперия или с изкуствена кожа, с фоли, декоративен плат или мокет, с гипсови или други монтажни плоскости с канелирана, а при по-малките зали дори с обикновена варова мазилка. Допълнителните, неконструктивни стени, стениращи се към екрана, може удачно да бъдат заместени от драперия, която да се слива със завесата.

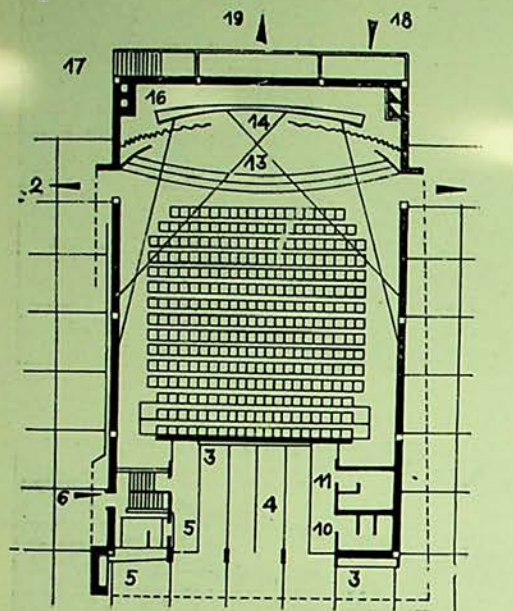
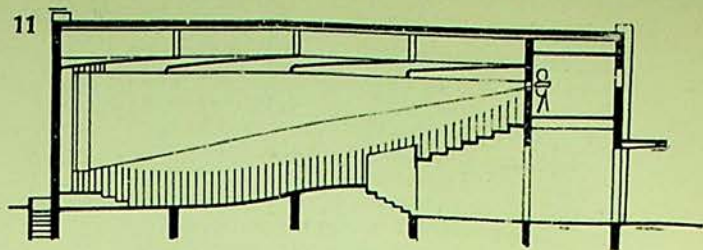
5. Цокълът на залата да бъде оформен от твърди и гладки повърхности, усилващи ниските тонове и подобряващи рязкостта на говора и звучността на музиката — принцип, намиращ голямо приложение и поради практическите преимущества на ламперията.

6. Подът да се облицова с термопластични плочи, линолеум или перлонов мокет (в краен случай с паркет).

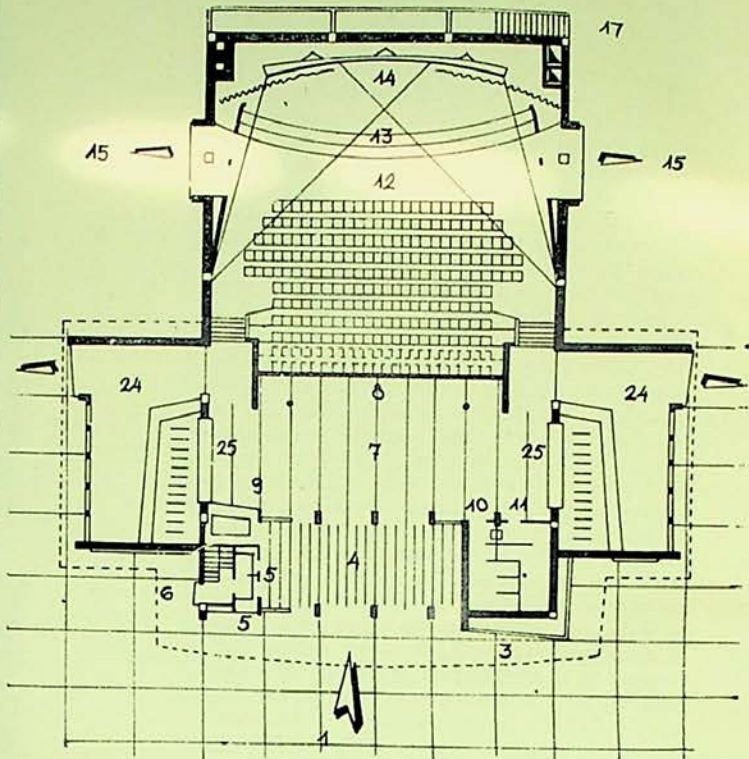
7. Таванът да се оформя от леки окачени на конструкцията гипсови и други архитектурно-акустични елементи и материали, които обаче да не се съсредоточават само в централната му част, а да се редуват по цялото поле (кинотеатър в Толбухин). Разчленяването на стените и тавана, както показват много примери на построени вече

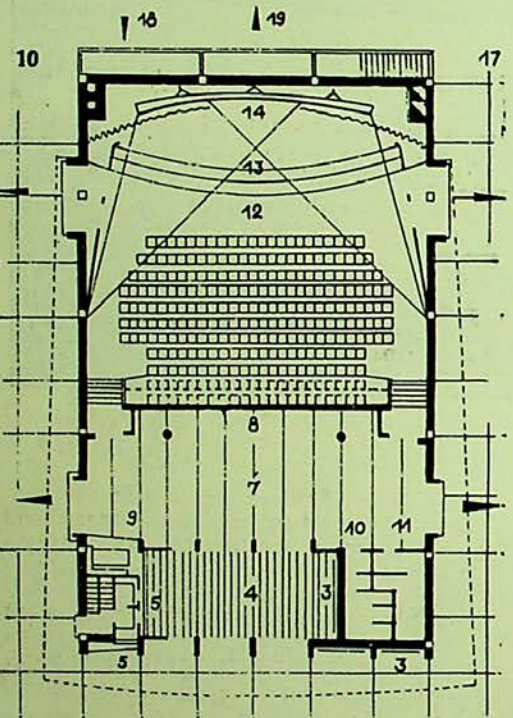
9
Примерен план за кинотеатър с 350 места и касов вестибюл-фоайе. Партер и разрез
Plan exemplaire de cinéma-théâtre à 350 places, avec un vestibule-caisse et foyer.
Plan du parterre et profil

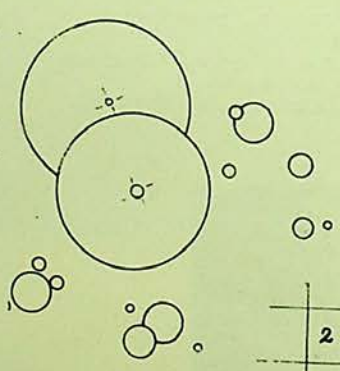
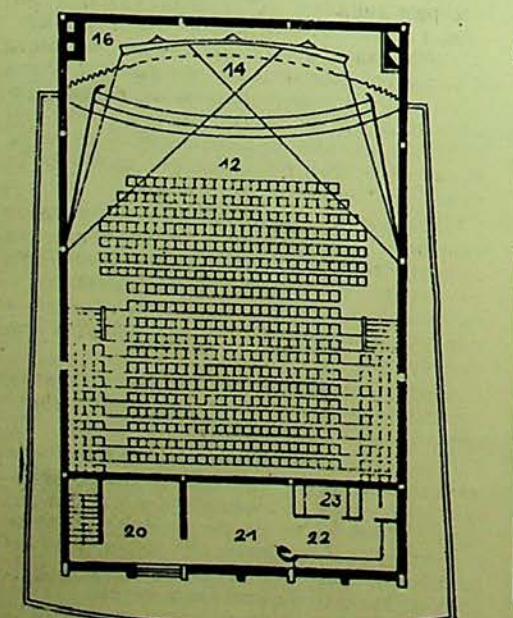
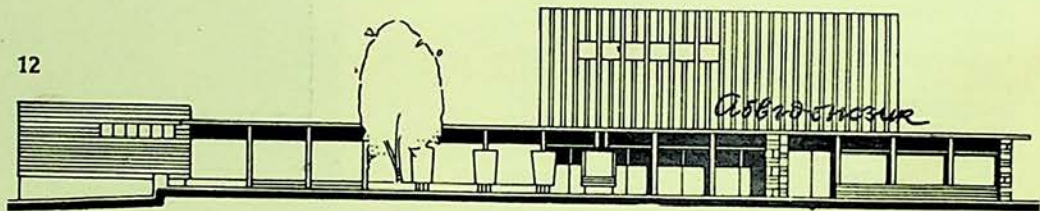
10
Примерен план за кинотеатър с 500-600 места и касов вестибюл с фоайе.
Партер и етаж
Plan exemplaire de cinéma-théâtre à 500-600 places, avec un vestibule-caisse et foyer.
Plan du parterre et de l'étage

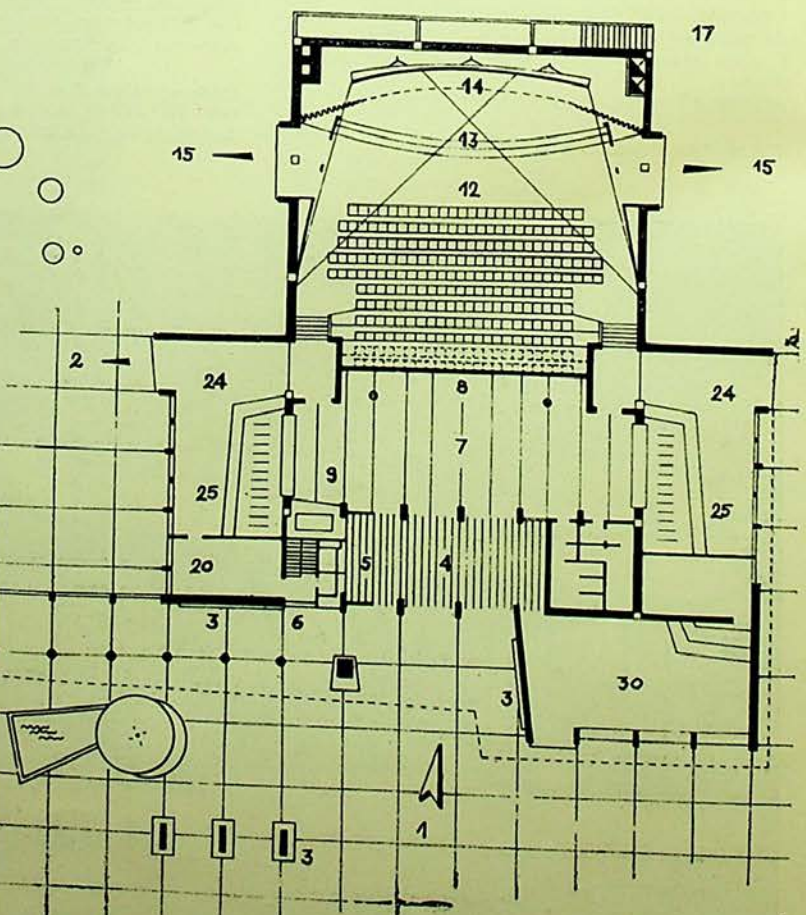
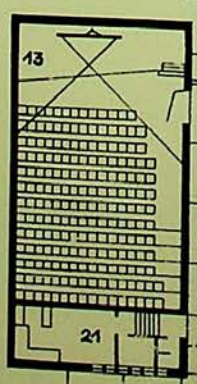
11
Примерен план за кинотеатър с двустранни гардероби с 500 зрителни места. Партер и разрез
Plan exemplaire de cinéma-théâtre à 500 places et avec des garderoberes des deux côtés.
Plan du parterre et profil

12
Примерен план за кинотеатър с 500-600 места и двустранни гардероби.
Зала за културни филми с 200 места и сладкарница.
Фасада и партер
Plan exemplaire typique de cine-théâtre à 500-600 places, garderoberes des deux cotés, une salle de projection des films culturels à 200 places et confiserie.
Façade et plan du parterre

300

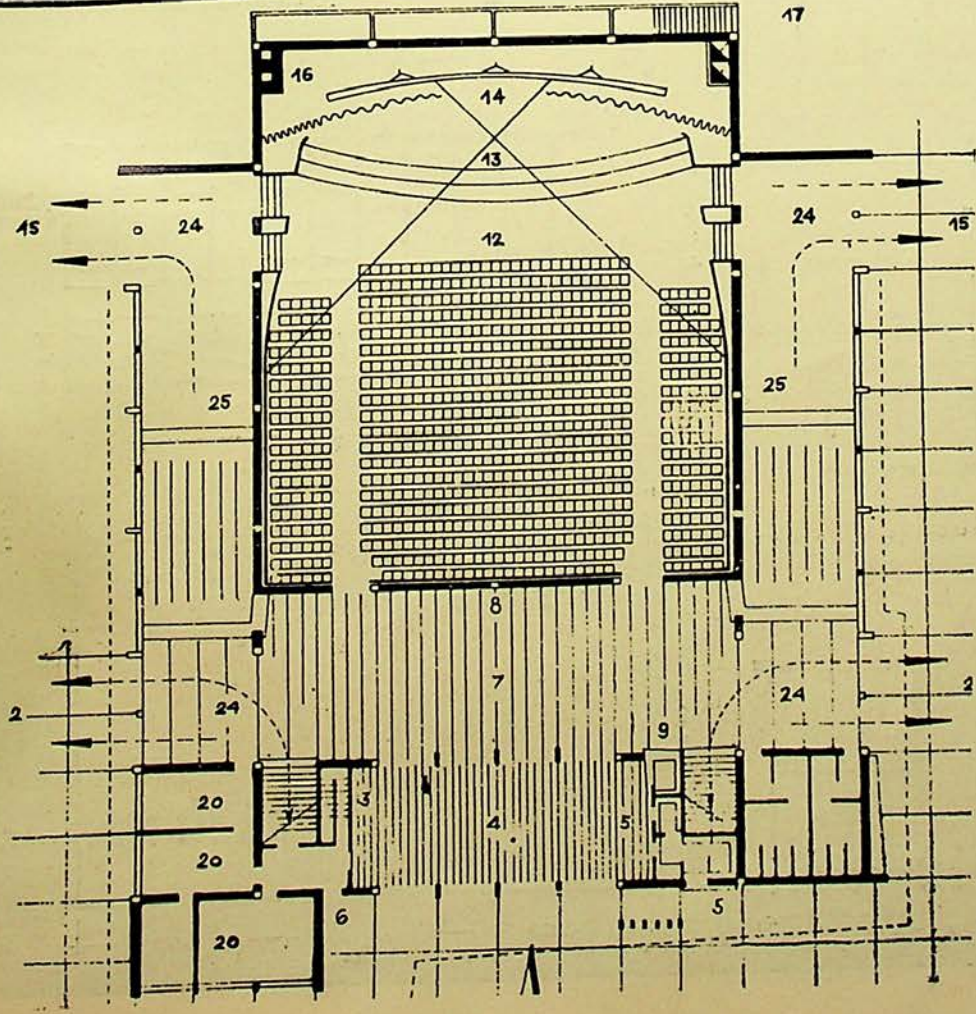
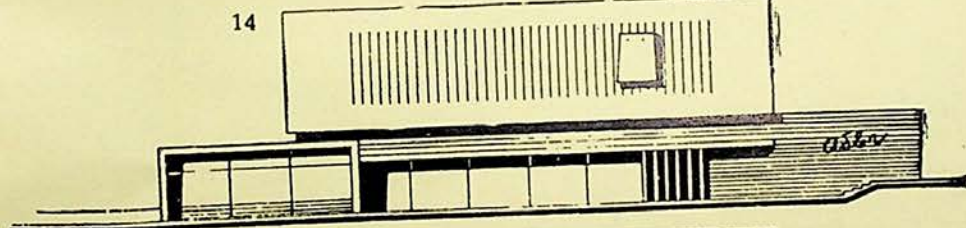
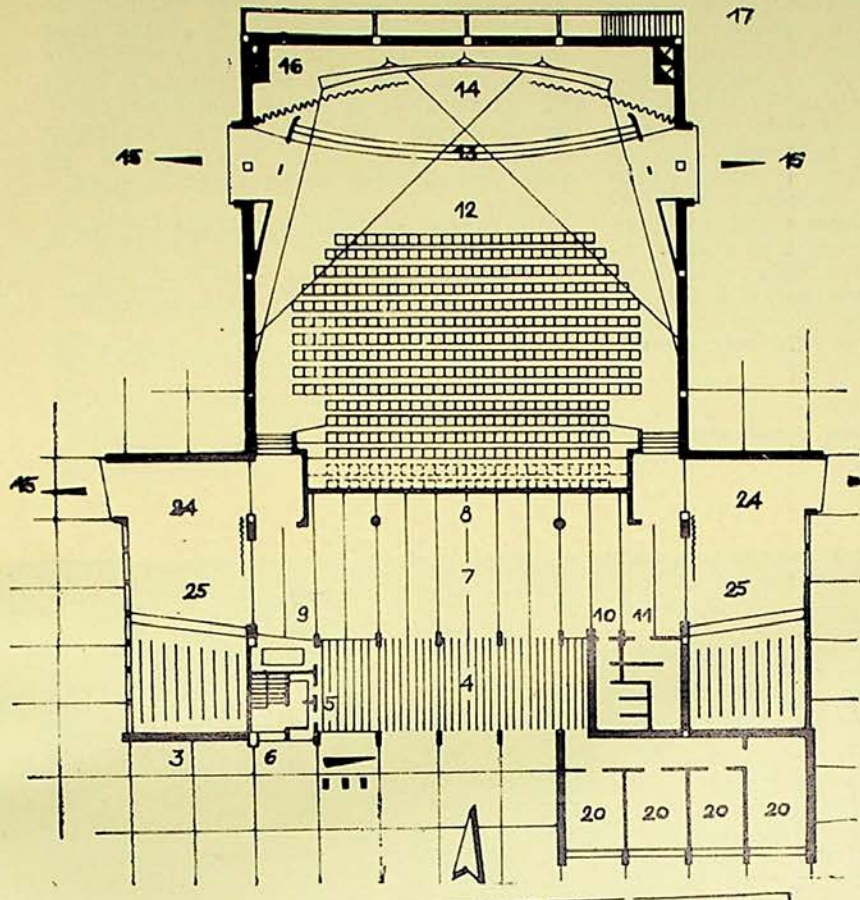

13 и 14
Примерни планове за кинотеатър с 800 и с 1200 места и двустранни гардероби. Фасада и партер.

Plan exemplaire des ciné-théâtres avec 800 et 1200 places et garde-robes des deux côtés.

Façade et plan du parterre

Легенда към схемите :
1. Вход ; 2. Изход ; 3. Реклами ; 4. Касов вестибюл ; 5. Каси ; 6. Кинопроекционна част ; 7. и 8. Фойе ; 9. Бюфет ; 12. Кинозала ; 13. Подиум ; 14. Широк екран ; 15. Изходи ; 16. Комин ; 17. Сутерен ; 18. Гориво ; 19. Горивни отпадъци ; 20. Администрация ; 21. Кабини ; 22. Пренавиване на филми ; 23. Електроапаратура ; 24 и 25. Гардероб ; 30. Кафесладкарница

кинотеатри, може да се използва за вмъкване между тях на скрито (дифузно) осветление, което при съвременните кинотеатри се предпочита както от акустични, тъй и от архитектурно-художествени съображения (Толбухин, Ямбол, Бургас и др.). Отоплението и вентилирането на кинозалите е също тъй един от твърде сериозните проблеми. В някои от новопроектираните и построени кинотеатри (Толбухин, Пловдив и др.) таванната обработка на кинозалата е усложнена и чувствително осъществена, въпреки благоприятните в акустично и архитектурно отношение качества. Не е създадена благоприятна възможност за икономично провеждане на въздуховодните канали, било поради тежката покривна конструкция или поради твърде сложната схема на всмукващите и нагнетяващите въздуха вентилационни отвори. Установява се от проучванията и практиката, че най-добре е вентилирането на кинозалата да почива на принципа: вкарване под налягане чист (топъл респ. студен) въздух и изсмукване на замърсения при кръгова циркулация. Съобразно типа и големината на залата могат да се явят няколко случая, като най-благоприятен е този когато въздухът се вкарва в страни на залата — над изходите. Тази система е възприета и при разработката на приложените примерни схеми.

Кинопроекционният блок, който обслужва кинозалата, е най-важният елемент от съдържанието на кинотеатъра. Кинокабините се категоризират съобразно типа и големината на кинозалите, като въз основа на вариантното решение на този възел се установяват необходимите нормативи. В повече от новопроектираните и построени кинотеатри кинопроекционният блок е решен правилно. Не навсякъде обаче се предвижда обслужващ вход за кинокабината с достъп направо отвън, което е необходимо.

Съществуващите примери освен това показват, че архитектурното решение на кинотеатрите се свежда обикновено до възприемане на следните два основни функционално-композиционни принципа:

1. Провеждане на надлъжна функционално-композиционна ос на кинотеатъра, при която се постига удобно разпределяне на публиката според четните и нечетни номера на столовете; бързо и удобно заемане на местата и опразване на кинозалата; заделяне на тоалетните от бюфета, касовите гишета и киновитрините. Постига се равномерно разпределяне на публиката при гардеробите, обслужвани двустранно — за четни и нечетни номера. Голямата и малката кинозали — достъпни чрез фойето или касовия вестибюл, когато кинотеатърът е в паркова обстановка, се свързват директно с парка, което за горещите летни дни е много удобно. Тези функционални схеми са подходящи, разбира се, при всички видове кинотеатри, но се предпочитат при големите, тъй като там се налага по-равномерно диференциране на функционалното натоварване на помещенията.

2. Спазването на напречната функционално-композиционна ос, което води до всички удобства, характеризиращи по-горе разгледаните схеми, показва, че тя може да се прилага само при по-малкия тип кинотеатри. Особено удобна се явява тя при странично влизане в залата, при кинотеатри с наклонен терен, при комбинация на целогодишен с открит кинотеатър — обслужвани едновременно от една кинокабина, както и при използването ѝ в някои читалищни сгради.

Въз основа на тези и други основни принципи авторът е разработил приложените варианти на типизирани примерни планове с цел да се подпомогне изясняването на типизирането и унифицирането на планировъчните и строително-конструктивните параметри при кинотеатрите и други сродни на тях зални обществени сгради, като се проучат възможностите за индустриализираното им строителство у нас. Разгледането на тези въпроси обаче е предмет на допълнителни проучвания.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЕНИЯ ПРИ ЕДРО- ПАНЕЛНОТО СТРОИТЕЛСТВО

Арх. Христо Анастасов
инж. Петър Енчевич

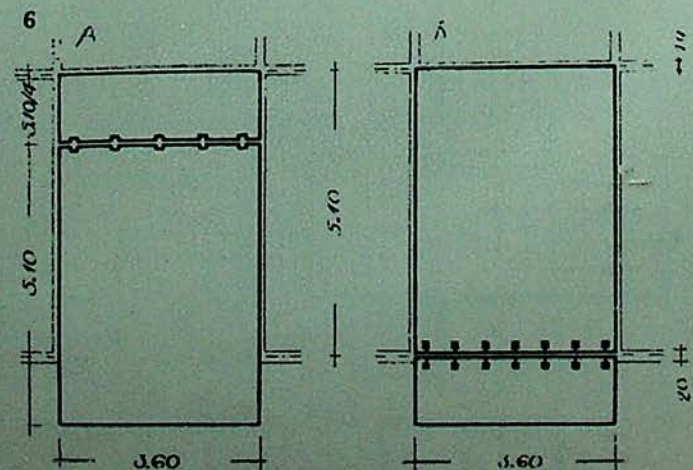
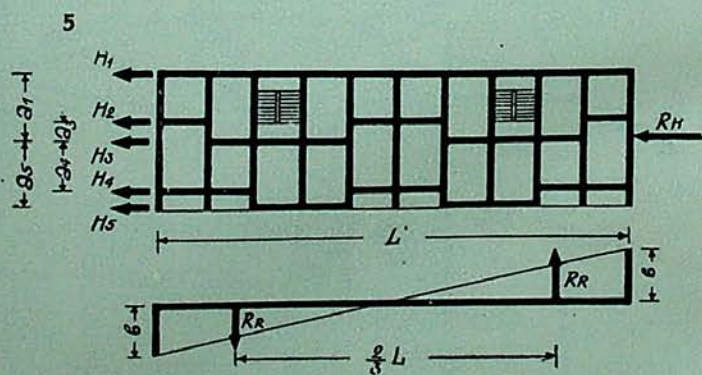
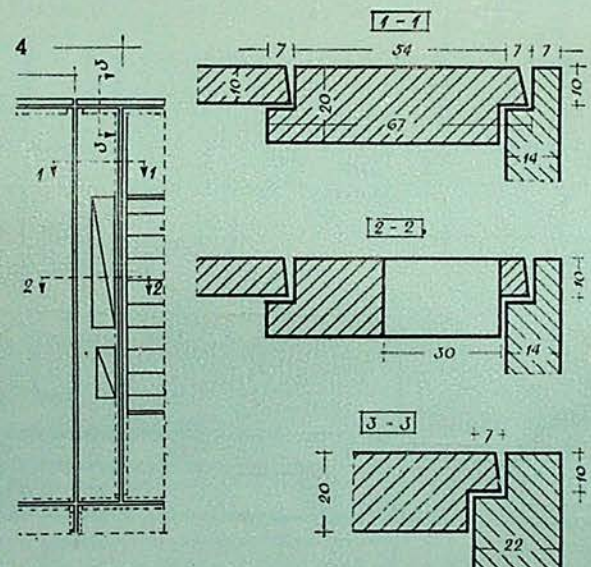
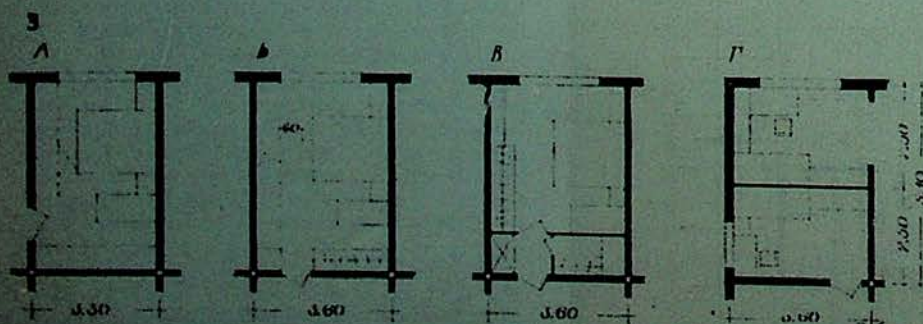
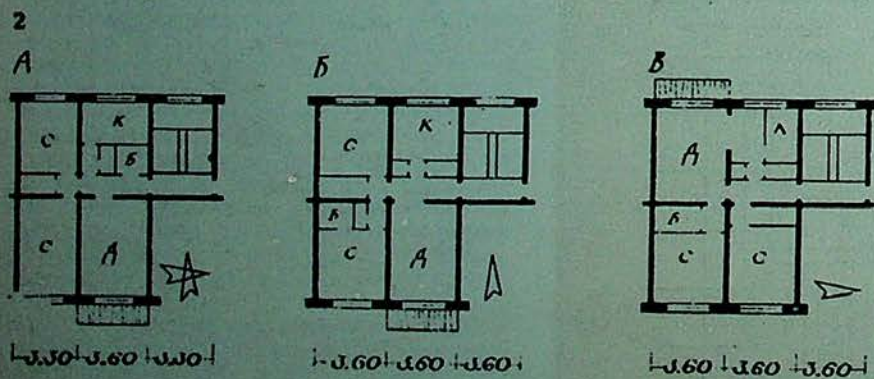
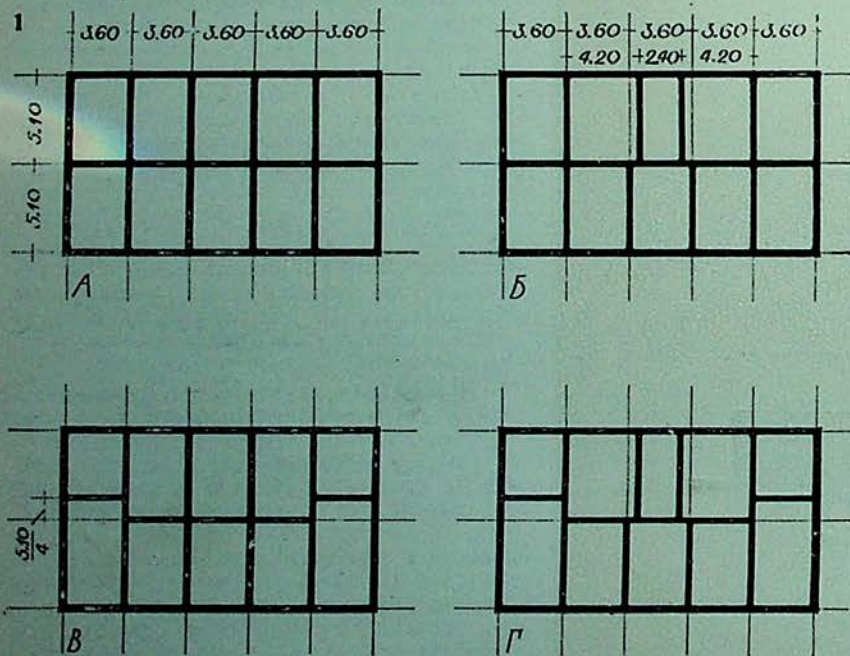
Експерименталният стадий при едропанелното жилищно строителство с панели от размер на стая може да се счита у нас вече приключен. Като най-целесъобразна за настоящия етап бе възприета безскелетната конструктивна система с носещи напречни и надлъжни стени и кръстосано армирани подови панели (фиг. 1 А). Въз основа на изработената през 1961 г. от ИТИС номенклатура за едропанелни жилищни сгради в страната бяха изградени редица заводи с касетна или конвейерна технология. Както е известно, възприетите конструктивна система и схема и касетна технология имат редица конструктивни, технологически и икономически предимства, но същевременно те водят до т. н. «твърда планировка». Затова на колектив от научни работници към Научноизследователския институт по градоустройство и архитектура¹ бе възложено да изясни възможностите на «твърдата планировка» и потърси начини за подобрене и вариантност в архитектурното решение на едропанелните жилищни сгради.

¹ Арх. Христо Анастасов, инж. Петър Енчевич, арх. Чавдар Ангелов, арх. Марин Минчев и инж. Христо Раменов.

Търсените подобрения трябваше да се постигнат без промени на изградените технологични линии и при запазване на възприетите максимални габарити за отделните елементи.

При така поставената задача, от първостепенно значение беше най-напред да се проучи доколко дадените габарити и условията от тях размери на основните конструктивни клетки създават условия да се удовлетворят най-важните архитектурни изисквания. Изследването на оптималните размери на основната конструктивна клетка показва, че е много по-благоприятно да се въведе едно единствено надлъжно междуосие от 3,60 м. Предимствата от това уеднаквяване на надлъжните междуосия са:

- намалява се броят на типоразмерите и марките;
- улеснява се производството;
- използва се по-добре товароподемността на крана;
- постига се централно натоварване на напречните носещи стени;
- при разширение на стълбището от 3,30 м на 3,60 м в него вече могат да се поместят асансьорът и сметопроводът, което от своя страна улеснява унификацията на

асансьорни и безасансьорни едропанелни сгради;

— налице е вариантност в разположението на дневната по двете фасади (фиг. 2);

— подобрява се обзавеждането на спалните, като детското легло и гардеробът намират правилното си място (фиг. 3);

— избягва се стесняването на клетката предверие-баня-кухня в челното жилище (срещу стълбището);

— постига се по-спокойно членение на фасадата, благодарение на еднаквото отстояние между вертикалните фуги.

Предложението за единно надлъжно междуосие от 3,60 м е вече възприето при разработката на обединената номенклатура за 4–6-етажни едропанелни жилищни сгради.

Тук обаче възниква въпросът за излишната ширина на стълбището при сгради без асансьор. Във връзка с това бе проучена възможността да се стесни стълбището, като излишната площ се придаде към създадените кухненски клетки (фиг. 1 Б).

За осъществяване на това решение се използват същите по габарит подови, стени и фасадни панели, както и при стълбище с междуосие 3,60 м, като към тях се предвижда и един допълнителен елемент (фиг.

4). По конструктивни и технологически съображения (оставяне отвори за комини и вентиляционни канали, спазване на възприетия модул от 30 см) ширината на допълнителния елемент трябва да бъде 60 см. По такъв начин междуосието на стълбището се намалява на 2,40 м, а двете съседни междуосия нарастват от 3,60 на 4,20 м. В панелите от надлъжните стени при стълбищната клетка е необходимо да се предвидят допълнителни стоманени връзки на 0,60 м от вертикалните им ръбове, т. е. срещу новото положение на разместените напречни стени. Увеличението на марките, поради новите места на връзките и от допълнителните елементи, се компенсира до голяма степен с по-малкия брой разпоявани подови панели. Предлаганото решение е осъществимо когато външните панели са в състояние да поемат вертикални товари.

От статическо гледище допълнителният подов панел (0,60×5,10×0,20 м) представлява тристранно подпряна греда, върху свободната страна на която стъпва подовият панел. За тази цел на това място дебелината на гредата е намалена от 0,20 на 0,10 м. Вследствие на по-голямата дебелина на допълнителния елемент в кухнята,

1
Различни положения на носещите напречни и надлъжни стени спрямо мрежата на схемните линии

А — без разместване; Б — при стеснена стълбищна клетка; В — при разместване на части от средната надлъжна носеща стена; Г — при едновременно прилагане на разместването от Б и В.

Differentes situations des murs longitudinaux et transversaux en rapport avec le réseau des lignes schématiques.

2
Вариантност в разположението на дневната А — При два размера на надлъжното междуосие (3,30 и 3,60 м) няма възможност за вариантност; втората спалня може да получи само неблагоприятно изложение (запад или север); Б и В — при унифицирано надлъжно междуосие, местата на дневната и втората спалня могат да се менят в зависимост от изискванията на изложението и функционалните връзки.

Д — дневна; С — спалня; К — Кухня; Б — баня

Variation de la disposition de la chambre du jour

3
Вариантност в обзавеждането на спалнята. А — при междуосие 3,30 м, без възможности за вариантност; гардеробите могат да се разположат само в дъното (при напречно положение вратите им не могат да се отворят); това определя неудобно място на детското легло. Б и В — при междуосие 3,60 м са възможни различни места на мебелите в спалнята; площта и широчината ѝ позволяват различни решения; вградени гардероби, дрешници.

Г — по-голямата площ на конструктивната клетка позволява в крайни секции тя да се дели на две спални с по 1 легло

Variation b'aménagement de la chambre à coucher

4
Конструктивно решение на допълнителния подов елемент — греда при стесняване на стълбищната клетка; производството на елементи става в обръщаема форма; редовният подов панел се освобождава от всякакви отвори — те преминават в допълнителния

Solution constructive d'élément supplémentaire du plancher — une poutre au rétrécissement de la cellule d'escalier

5
Схема за определяне на реакциите в напречните сени при разместване на части от надлъжните стени и наличие на лоджии

Schéme pour la détermination des réactions dans les murs à transversaux en cas de déplacement des parties de murs longitudinaux et des loges

6
Конструктивно решение на балконите А — възприетото ново предложение със снаждане в зоната на най-малките моменти нови значителни улеснения за монтажа Б — практикуваното до сега решение със снаждане над външната стена носи редица затруднения за монтажа

Solution constructive des balcons

7
Стеснено стълбище при секция с три двустайни жилища за изложение — изток-запад; междуосието на клетката с кухнята се разширява на 4,20 м, изчезва „окото“ в стълбището, а полезната площ на секцията нараства с 4–5%, без всякакво увеличение на застроената площ

Escalier rétréci près d'une section de trois logis à deux pièces pour exposition à l'est — ouest.

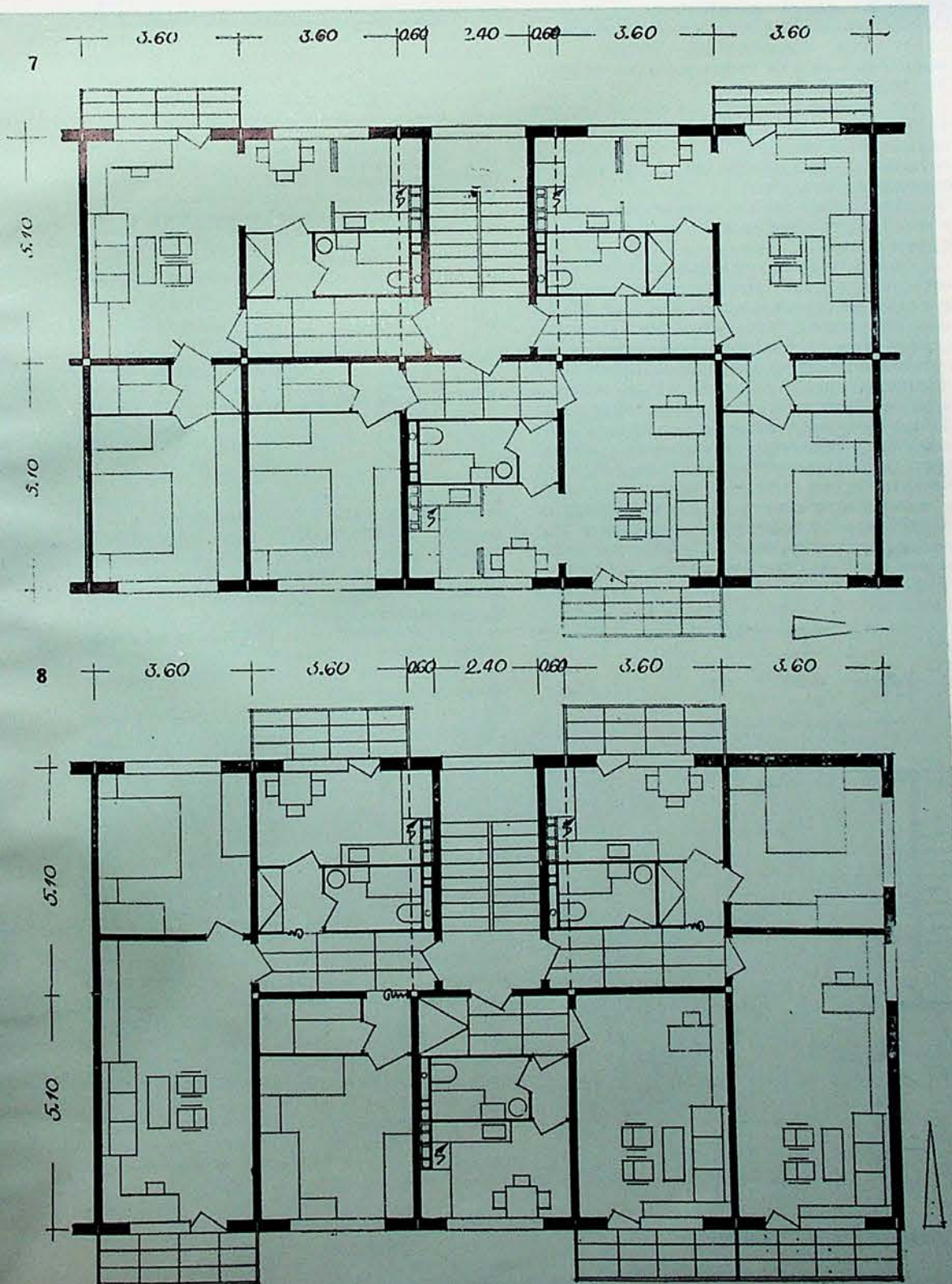
8
Крайна секция с три жилища (312) в разместване напречни и надлъжни носещи стени; вариант за подчертано предпочитано изложение с ясен достъп до дневната.

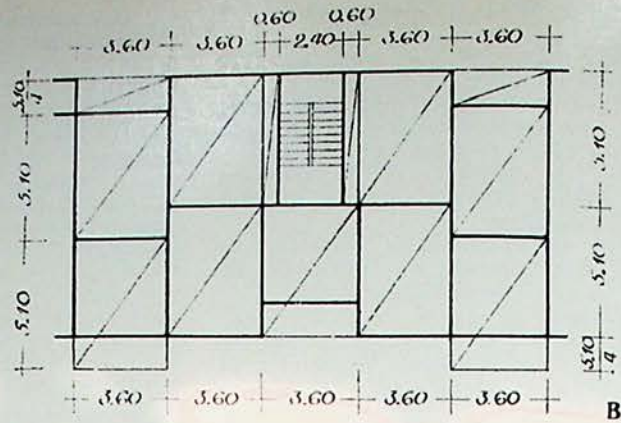
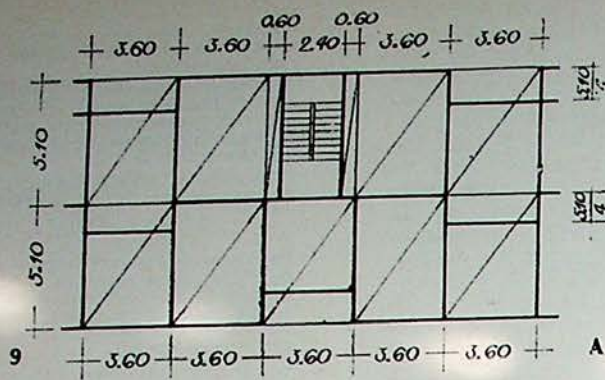
Вляво — вариант с една спалня достъпна от дневната; в останалите жилища всички помещения имат пряк достъп

Section extrême avec trois logis (312) dans les murs déplacés longitudinaux et transversaux

санитарното помещение и предверието ще се получи една около 60 см широка ивица, където таванът ще бъде снижен с 0,10 м. Такова снижение е допустимо от архитектурно гледище.

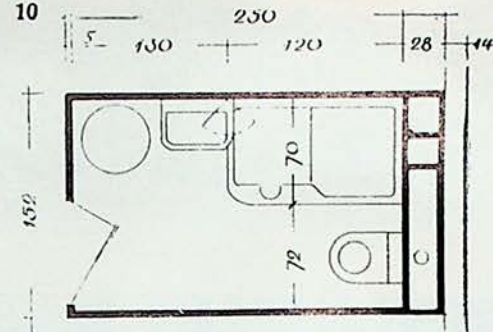
В резултат от стесняването на стълбището се получават редица предимства. По такъв начин, без каквото и да е увеличение на застроената площ на секцията, се стига до нарастване на полезната ѝ площ с около 4–5% (фиг. 7), а заедно с това се подобряват значително всички варианти на клетката, съдържаща кухненско-санитарната група и предверието. Същевременно се избягва и „окото“ между стълбищните

рамена, нежелателно за безопасното движение по стълбището (особено на децата). За да се преодолее отчасти твърдостта на конструктивната схема, освен раз местване на стените около стълбището, бе проучена възможността да се разместят и някои надлъжни носещи стени (фиг. 1 Г). Опитът от практиката показва, че за трижилищните секции без такова раз местване може да се получи приемливо архитектурно решение само при изложение изток-запад (фиг. 7). За да се преодолее това е достатъчно да се разместят стените само в двете крайни междусия на секциите с три жилища. Проведеното изчисление на четириетажни сгради за земетръсни сили в надлъжна посока показва, че няма конструктивни пречки за осъществяването на такова раз местване, независимо от това дали фасадните стени участвуват в поемането на хоризонталните сили или не участвуват. В изчислението се прие, че подовите конструкции представляват абсолютно корави диафрагми, които изравняват хоризонталните етажни отмествания на всички вертикални носещи елементи в посоката на земетръсния удар. Разпределението на хоризонталните сили в надлъжна посока е извършено без да се взема предвид влиянието от ексцентричното действие на сеизмичните сили спрямо центъра на коравината. Приема се, че моментът, получен от ексцентричното действие на така разпределените етажни сили, се уравновесява от реакции (двоица сили) в напречните стени (фиг. 5). Монтажните схеми за нареждане на подовите елементи за някои от решенията с раз местени надлъжни стени са показани на фиг. 9а, б. При наличието на балкон, независимо от това дали са раз местени надлъж-

ните стени, се предлага допълнителен елемент с размери 3,60/5,10, поставен във вътрешността на сградата (фиг. 6), с което се избягват затрудненията при монтажа на конзолните балкони и се спестява стомана за връзките. Това предложение е също възприето при разработката на обединената номенклатура. В архитектурно отношение предимствата от раз местване на надлъжните стени са: — подобряване решенията на трижилищните секции, които вече могат да се прилагат при всички изложения; — възможност всички дневни да се ориентират към предпочитана посока — юг, югоизток или към забележителни природни дадености (фиг. 8); — ясен достъп до дневната и тогава, когато тя е разположена на противоположната страна на кухнята; — пряк достъп до всички помещения при изложение север-юг; — възможност да се получат лоджии, с което се разнообразява архитектурният образ. От първостепенно значение за вариантността на плановото решение на жилищата е и видът на санитарните помещения и разположението на приборите в тях. От друга страна, при касетното производство е желателно отворите, които се предвиждат в подовите панели, да се сведат до минимум и да се групират по техните дълги страни. Тези изисквания се постигат с предлагания нов тип обединена санитарна кабина (фиг. 10). Предимство на тази кабина е, че може да се разполага на различни места в жилището, с което се увеличава броят на вариантите особено при по-големите жилища. Предложението за обединена санитарна кабина (баня и клозет заедно) се

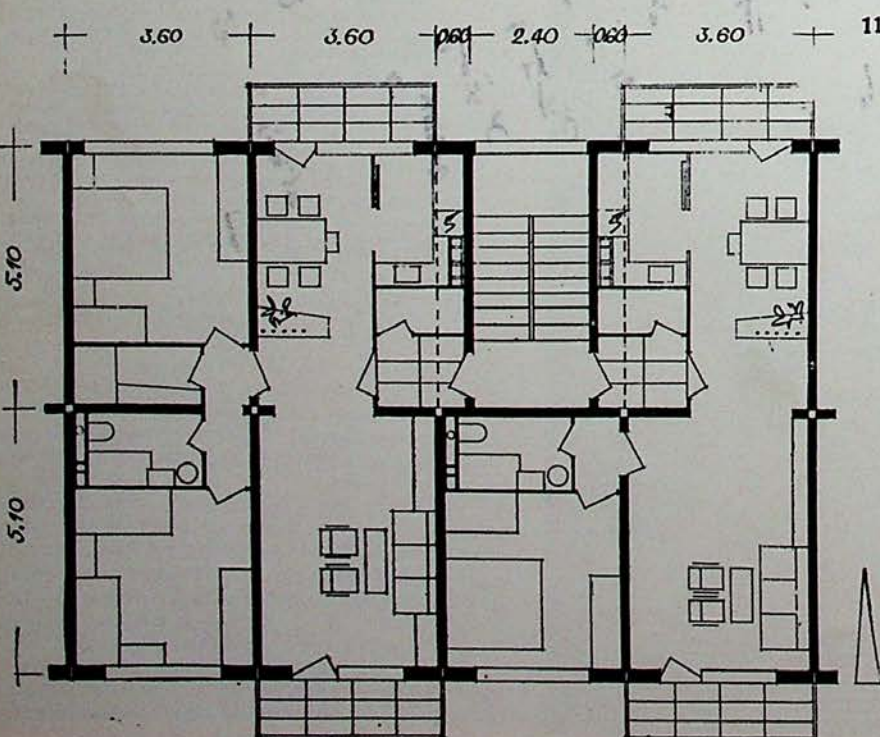

9 Характерни монтажни схеми при раз местване на някои напречни и надлъжни стени
Schèmes typiques de montage en cas de déplacement de certains murs longitudinaux et transversaux

10 Ново предложение за решението на обединена санитарна кабина; всички отвори в подовия панел се нареждат по неговата дълга страна
Proposition nouvelle de solution d'une cabine sanitaire

11 Възможности за пространствена връзка на дневната с къта за хранене при междинни изложения и север-юг
Possibilités de relation spacieuse de la chambre de journée avec le coin à manger, en cas d'expositions médiocres et au nord-sud

основава на следните съображения: — проведените от ИГА при БАН анкети показват, че новите тристаини жилища у нас само по изключение се обитават от 5 души, в повечето случаи обитателите са 4 или даже 3; — в перспектива се предвижда общо намаляване на броя на обитателите в жилището; — обединената санитарна кабина улеснява производството. Трудно решим въпрос при клетъчната конструктивна схема е изискването площта на дневната да отговаря на броя на обитателите. На практика обикновено дневната има еднаква квадратура в различните по големина жилища. За да се избегне това нежелателно положение бяха създадени две нови марки напречен и надлъжен панел с голям отвор, който позволява дневната да се обедини пространствено с къта за хранене от съседната клетка (фиг. 7 и 11). От изложеното дотук се вижда, че в настоящия етап има още възможности за развитие и подобрене при строителството на едропанелни безскелетни жилищни сгради на малка ос. Посредством уеднаквеното надлъжно междусие, стесненото стълбище, раз местването на част от средната надлъжна носеща стена, предвиждането на портал в някои панели, новото решение за санитарната кабина и балкона се получават редица подобрения от функционално, архитектурно-естетическо и технологическо естество. С това може да се преодолее до известна степен «твърдостта» на конструктивната схема и да се създадат условия за архитектурно проектиране близки на тези от монолитното строителство.

ОСЪВРЕМЕНЯВАНЕ НА СТАРИННИ АРХИТЕКТУРНИ ПАМЕТНИЦИ В ЮГОСЛАВИЯ

Арх. Нели Чанева

По време на пребиваването ми в Югославия имах възможността да посетя някои старинни градове в Далмация и Словения и се запознах с опита на югославските консерватори по осъвременяването на старинната архитектура.

Паметниците на архитектурата в Югославия, както и у нас, са под защита на държавата и непосредствените грижи на институтите за опазване на паметниците на културата към отделните федерални републики. Наред с важните задачи за поддържане, консервация и възстановяване на старинните обекти, тези институти работят и върху съвременното използване на културните паметници. Благодарение на техните грижи старата архитектура се превръща от музейен експонат в жив елемент на съвременното общество. Старите сгради се използват по предназначението си или получават нови, подходящи за характера си функции. Най-хубавите образци на архитектурното наследство се превръщат в музеи: археологични, исторически, етнографски, картинни галерии и др. Старинните градски домове, намиращи се в сред запазените средновековни ансамбли на градските площади в Далмация — Дубровник, Сплит, Трогир и др., са превърнати сполучливо в музеи на историята на съответните градове. Жилищната архитектура от миналото, възстановена фасадно по стар образец, е приспособена в разпределенията си за съвременните изисквания от живота, като са запазени обемните и конструктивни особености на сградите. Голямо внимание се отделя на правилното включване на обявените резервати, ансамбли и отделните архитектурни паметници в новите градоустройствени планове на населените места.

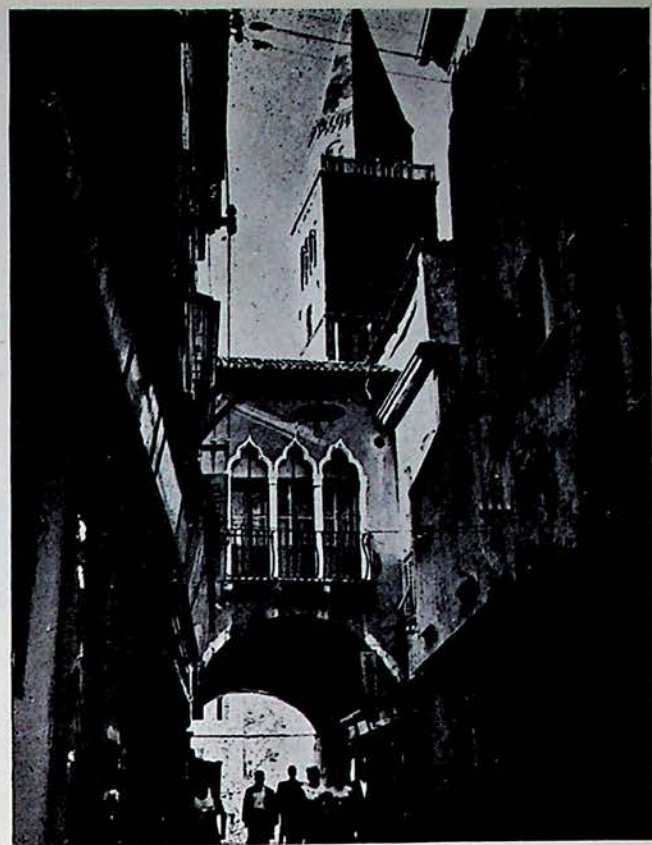
Изглед от града-музей Дубровник

Vue de la ville-musée Dubrovnik

2

Княжевският дворец в Дубровник

Le palais du prince à Dubrovnik

1

Затова най-хубавите курортни градове на югославското Адриатическо крайбрежие Дубровник, Сплит, Пула и др. са забележителни със сполучливото си съжителство между съвременна и старинна архитектура. До голяма степен интересът, който те предизвикват, се дължи именно на това умело съчетание.

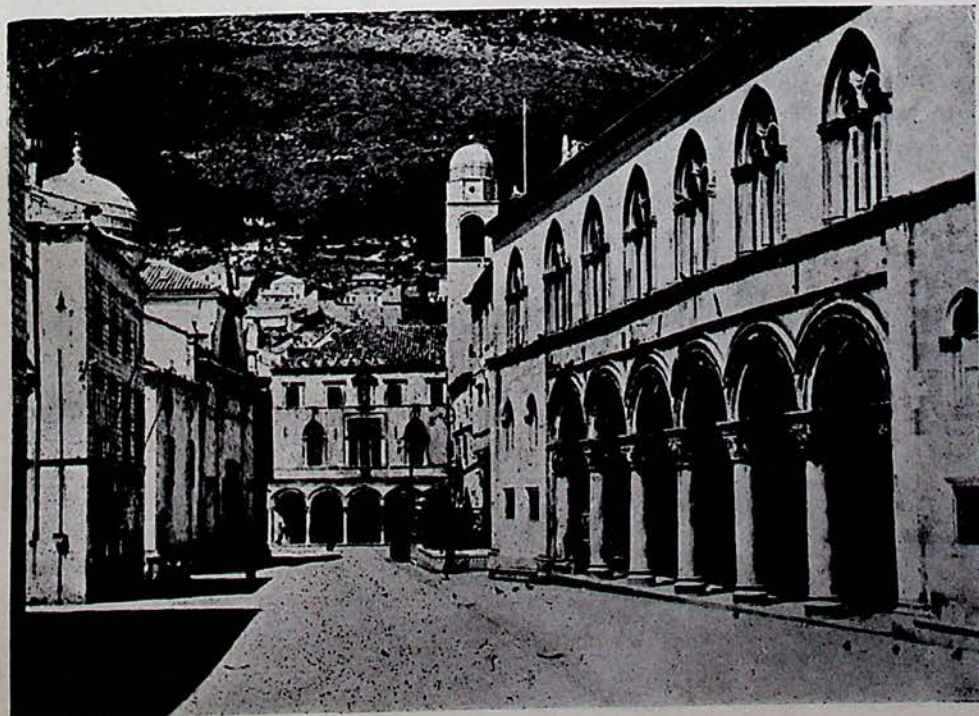
Старият град-република Дубровник, известен през Средновековието като важен търговско-посреднически център, е оригинален град-музей. Най-старата улична мрежа на града е правоъгълна, като почти всички улици се явяват успоредни или перпендикулярни на главната търговска улица, пресичаща целия град в посока изток-запад. Улиците са оформени от старинни сгради в склучен строеж. Между тях има и по-късни — от 19. век, но тяхната архитектура е свързана сполучливо с околните по-стари сгради и не нарушава целостта на старинния ансамбъл. Всички къщи се обитават, като запазват непроменен фасадния си облик, но приемат нови комуникационни връзки и санитарни удобства. Градът е запазил непроменен средновеков-

ния си силует, комуникация и градоустройствена мрежа. Съвременните градоустройствени проблеми са решени чрез изнасяне на новото строителство извън крепостните стени на резервата.

Мощните средновековни стени на града, с квадратни и кръгли кули и величествената градска порта и днес участвуват активно в силуета на града и са любимо място за отдих и разходка. В части от крепостта е устроен известният Дубровнишки театър на открито! В него се изнасят спектакли на класически произведения, за които естествената среда е най-добър декор. С минимални усилия от страна на архитектите и художниците, с подходящи светлинни ефекти върху детайли от крепостта се получава разнообразие и живост на изобразението. На сцената на този театър с особен успех се поставят драмите на Шекспир. Тук са проведени няколко международни театрални и кинофестивали.

Освен театърът на открито, друг ценен обект на съвременния град-музей е княжевският дворец. Той представлява сполучливо, макар и еkleктично свързване на готически, ренесансови и даже барокови форми от периода 12—19. в. Той е превърнат в музей на историята на града, а част от него — в етнографски музей. Едва ли би могло да се намери по-подходящо решение от това. Автентичната архитектура и интериор разказват по-убедително от музейна експозиция за мощта, богатството и духа на средновековния град-република. Етнографските материали и особено старата мебелировка живеят тук в своята естествена архитектурна среда. Намиращият се до двореца стар общински дом е обявен за музей на нумизматиката и архивните материали на Дубровнишката република.

Друг забележителен паметник на Дубровник от 13. в., архитектурно достижение на далматинското изкуство, е манастирският комплекс «Св. Франс», основно преустроен в 14. в. Квадратният двор е обиколен с галерии, покрити с кръстати сводове. Капителите учудват със своето разнообразие и оригиналност — каменни маски на хора, скулптурни изображения на фантастични животни, варианти на антични и романски капители. Богато скулптираният портал на манастира е изработен в готически и ренесансови форми. Целият манастирски комплекс е сам по себе си архитектурен експонат — в него не се

2

3
Открит театър, устроен в средновековната градска крепост на Дубровник

Théâtre découvert d'été construit dans l'urbaine forteresse du Moyen-Age à Dubrovnik

4
Центърът на Сплит с Диоклециановия дворец

Le centre de Split avec le palais de Diocletian

5
Римски амфитеатър в околностите на Пула
Amphithéâtre romain aux environs de Poula

живее освен само в няколко помещения. Град Сплит, водещ произхода си от построен тук в 3. в. от н.е. дворец на римския император Диоклециан, също е богат с ценни архитектурни паметници от миналото. Жилищата в старата част на града, която обхваща крайбрежните райони, в близост до историческия дворец, запазили старинния вид на своите фасади, се използват, като разпределенията им се приспособяват за съвременния живот. От старите архитектурни паметници със световна известност се ползува споменатият Диоклецианов дворец — един от най-значителните римски паметници на територията на Югославия. Както е известно, той представлява затворен правоъгълен комплекс, ситуиран на брега на морето, обкръжен от стени и кули. В плана му е ясно изразен принципът на планировката на римския лагер — двете пресичащи се взаимно перпендикулярно главни улици — «Декуманос» и «Кардо майор». Мавзолеят на императора доминира над храма и подчертава култа към светската власт. Дворецът става ядро, около което се създава нов град, основан от жителите на разрушения град Салона. Диоклециановият дворец е претърпял много изменения през различните столетия. Той е укрепен и консервиран във вида, в който е оцелял през вековете, без допълнителни реконструкции. Освен трудностите по консервационните работи, тук е

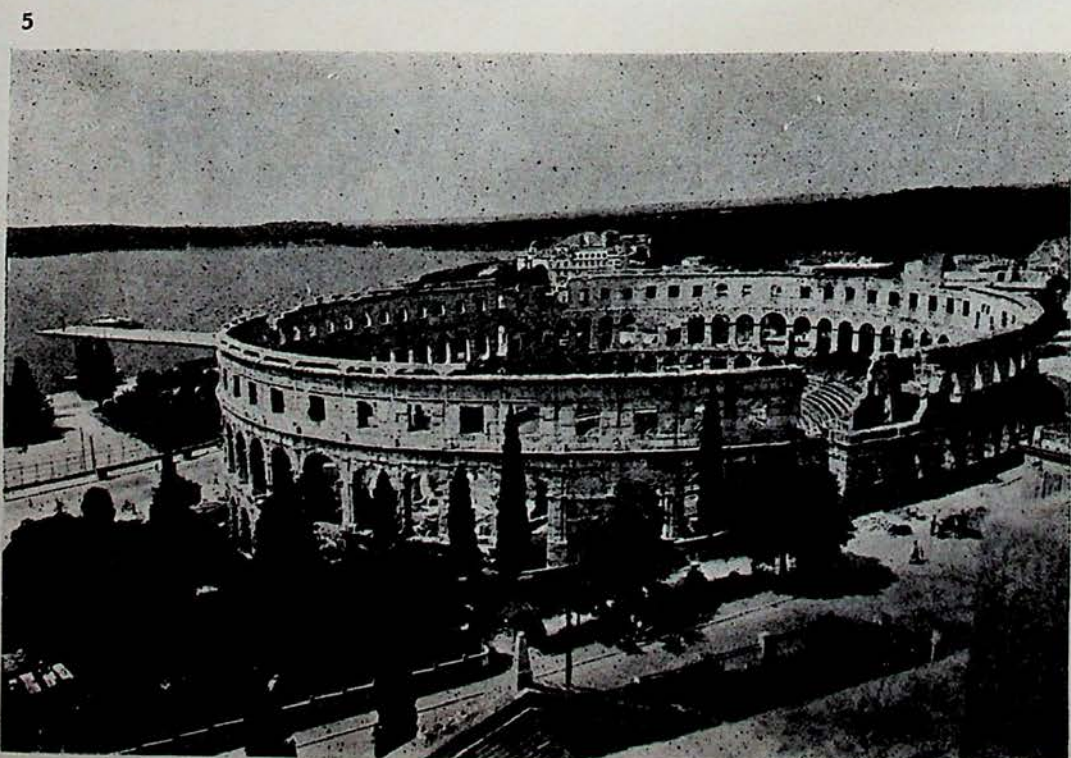
съществувала и сложната проблема за правилното регулационно включване на комплекса в съвременния град. Наложило се е схващането да се запази характерът на съществуващата улична система на дворцовия комплекс, като се разрушат помаловажните постройки във вътрешността и долените до вършините зидове хаотично застроени сгради от по-ново време. Постигнато е естествено вливане на човешкия поток през портите на крепостта в дворцовата система. Така дворецът на Диоклециан е включен сполучливо в самия център на гр. Сплит. От изолирано запустяло място той се превръща в оживено кръстовище, свързващо най-важните градски магистрали.

В околностите на гр. Пула, също стар исторически град на Адриатическото крайбрежие, има много ценни археологични и архитектурни паметници от миналото. Тук се намира и прочутият римски амфитеатър, построен в 1. и 2. в. от н.е. (по времето на римския император Август). Той е триетажен, изграден от тежки каменни, рустичирани блокове в строго дорийски стил и действа величествено с монументалната си архитектура и размери. Около елипсовидната му арена са поместени към 25 000 места. В него се провеждат редица културни мероприятия, народни веселия, фестивали, концерти и представления на чуждестранни и местни фолклорни групи.

Бившата столица на Словения — град Любляна, също има своите архитектурни старини, грижливо съхранени и оползотворени от реставраторите и градостроителите. В съществуващата улична мрежа на града са включени запазени части от градските крепостни порти и стени, стари улочки, площади, отделни интересни обекти в оригиналната им природна среда. Старият кастел-замък на средновековния град, който се намира на висок залесен хълм в сред града, участва активно не само в силуета, но и в живота му. Той е обявен за музейна ценност. Но това не пречи една от залите на стария замък да бъде превърната в уютен ресторант. Части от горната площадка на крепостната стена се използват през лятото за същата цел. Вита стълба свързва залата с терасата, от която се открива прекрасна панорама към околността. С много вкус е съчетан старинният интериор със съвременните ресторантски изисквания.

Блед — модерно курортно летовище и зимен спортен център, разположен живописно край езеро с алпийски характер и обграден отвсякъде с могъщи планински вериги, пази ревниво своите старини, които са едни от най-оживените места на международния курорт. В сред красивото Бледско езеро се намира малък остров, над чиято гъста зеленина се извишава камбанарията на стара църква, свързана с местни старинни легенди. Обявена е за паметник на културата и се посещава от много туристи и гости. На скалистия хълм на сушата се издига средновековен феодален замък. Той е превърнат в музей на мебелното изкуство, а част от него е преустроена в кафе-сладкарница. Създадени са тераси на различни нива с хубави гледки към разнообразния пейзаж и езерото. Посочените примери показват широките възможности за практическо използване на паметниците на културата. Възстановените архитектурни обекти, като задоволяват подходящи за типа им културни нужди, участват активно в живота на съвременното общество и популяризират сами своята историческа и архитектурна ценност. Институтите и организациите, които ги ползват, поемат грижите по техните текущи укрепления и поддържане в добро състояние.

В това отношение и нашите специалисти по паметниците на културата и музеите могат да обогатят своя опит. Редица оригинални паметници от нашия национален културен фонд могат също да бъдат сполучливо осъвременени и използвани в практическия живот.

VII КОНГРЕС НА МЕЖДУНАРОДНИЯ СЪЮЗ НА АРХИТЕКТИТЕ В ХАВАНА — КУБА

Арх. Петър Ташев

Международният съюз на архитектите, създаден през 1948 година, проведе своя VII конгрес през 1963 година в Куба, а заседанията на Общото делегатско събрание — в Мексико. Основната тема на конгреса в Хава̀на беше «Архитектурата в слаборазвитите страни» с оглед да се дадат насоки на развитие на архитектурата в полза на широките народни маси в тези страни.

Голямата тежест на подготовката и провеждането на Конгреса естествено падна на Съюза на кубинските архитекти, които въпреки сложната и напрегната международна обстановка, в която живеят, можаха да отделят много внимание и сили за доброто провеждане на конгреса и за осигуряване успех в работата му. Кубинският съюз на архитектите изготви тематичен план за националните доклади. Всяка страна имаше право да подготви и изложба в размер на 10 кв. м. Секция «Архитектура» към НТС своевременно изпрати на организаторите на конгреса в Куба доклад и изложба за България. На основата на националните доклади трябваше да се подготвят 4 обобщителни доклади за страните с развита икономика, независимо от тяхното географско разположение (главно страните в Европа и САЩ), за африканските, за азиатските и за латино-американските страни.

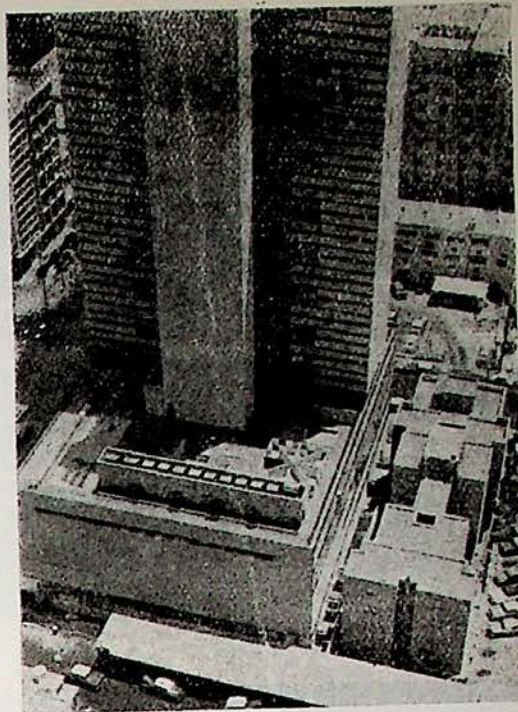
Откриването на Конгреса на 29. IX. 1963 г. — неделя, стана при много тържествена обстановка, в голямата покрита спортна зала в Хава̀на, побираща 18 000 зрители. Между официалните лица в президиума бяха президентът на републиката Освалдо Дортикос, представители на Кубинското правителство, на организационния комитет на Конгреса и членовете на Изпълнителния комитет на Международния съюз на архитектите.

Между присъстващите в залата беше и цялото дипломатическо тяло, много журналисти, делегати и гости на конгреса.

Конгресът беше открит от министъра на строежите Сиенфуегос, който след като изтъкна голямото значение на конгреса както за развитието на архитектурата, така и за кубинския народ, поздрави конгресистите и им пожела успех в работата. След това говори председателят на Международния съюз на архитектите, който разказа за историята на Съюза, за работата на предишните конгреси, за нарастващото значение на Съюза и пр. Наред с това той препоръча конгресът да се занимава само с техническите и професионални въпроси и да не се впуска в икономическите, социални и политически проблеми.

Раул Масиас, председател на Съюза на кубинските архитекти и главен отговорник по организацията на конгреса, направи съобщение за програмата на Конгреса. След него президентът на Републиката Освалдо Дортикос държа приветствена реч и в отговор на председателя на М.С.А. подчерта, че на този конгрес наред с техническите, научните и естетическите въпроси, свързани с професията на архитекта, трябва да се обърне сериозно внимание и на икономическите и социални проблеми, които неизбежно съпътствуват дейността на архитекта и трябва да се изучат и обсъдят.

След официалното откриване на конгреса се пристъпи към изнасянето на докладите и провеждането на разисквания и изказвания, като делегатите на Конгреса се разделиха на четири работни групи: по районно планиране, по жилището, по начина на извършване на строителството и по формирането на микрорайона.

2

1
Хава̀на. Поглед към морето
La ville de Havane. Vue de la mer

2
Из Хава̀на
Par Havane

В тези групи беше разгледана онази част от обобщителните доклади, която се отнася към темата на групата. Тук следва да се отбележи, че обобщителните доклади не бяха достатъчно задълбочени и убедителни. Те обаче дадоха повод за много интересни изказвания. Нашата делегация взе участие с изказвания в три групи — арх. Йордан Ташев за жилищното строителство у нас, арх. Иван Татаров по въпросите за оказване помощ на слаборазвитите страни, арх. Петър Ташев в групата по районно планиране.

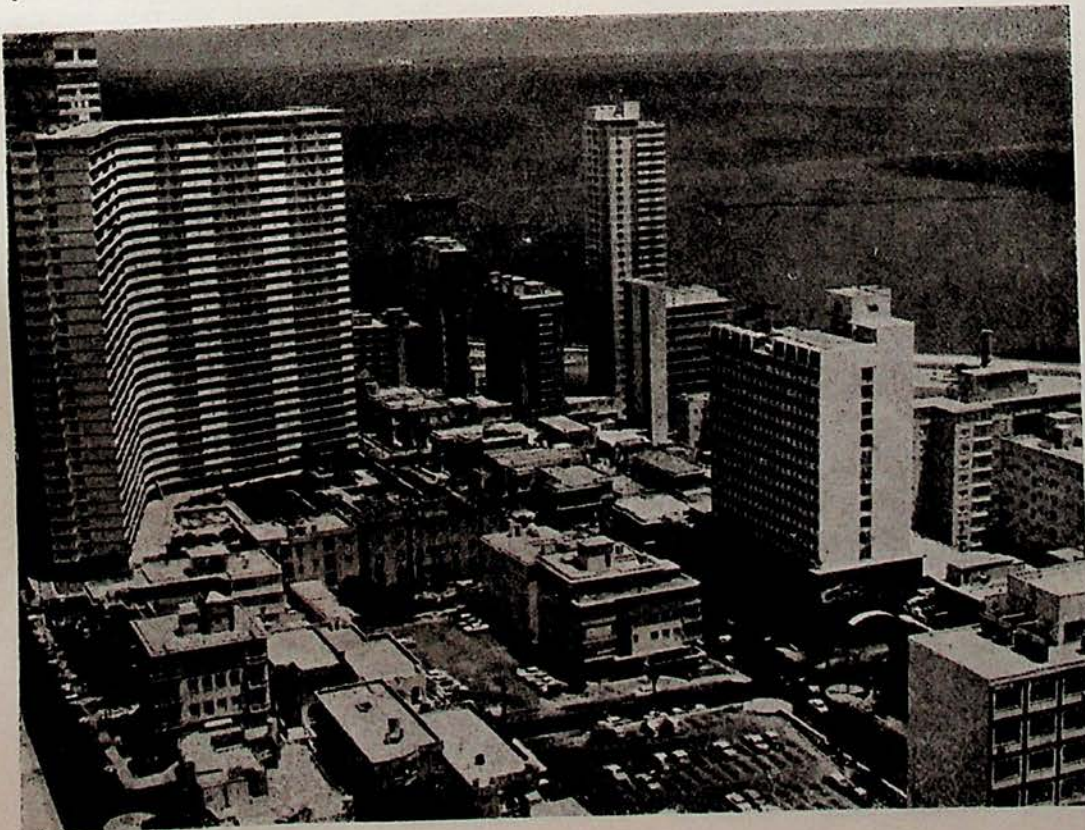
След направените изказвания и препоръки всяка работна група изработи предложение за решения на Конгреса, въз основа на които специална комисия под ръководството на министъра на строежите Сиенфуегос изработи общата резолюция на Конгреса, разгледана на пленарно заседание.

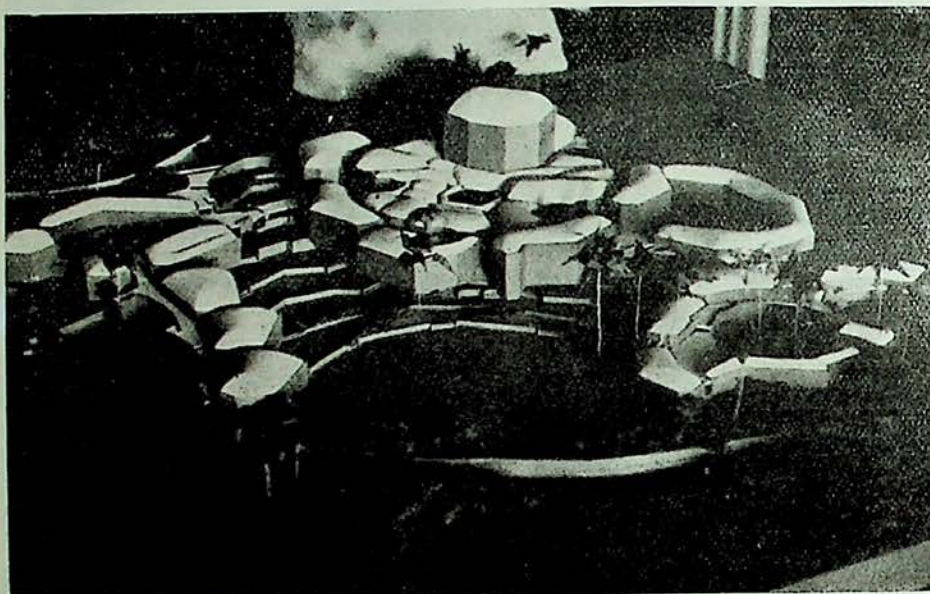
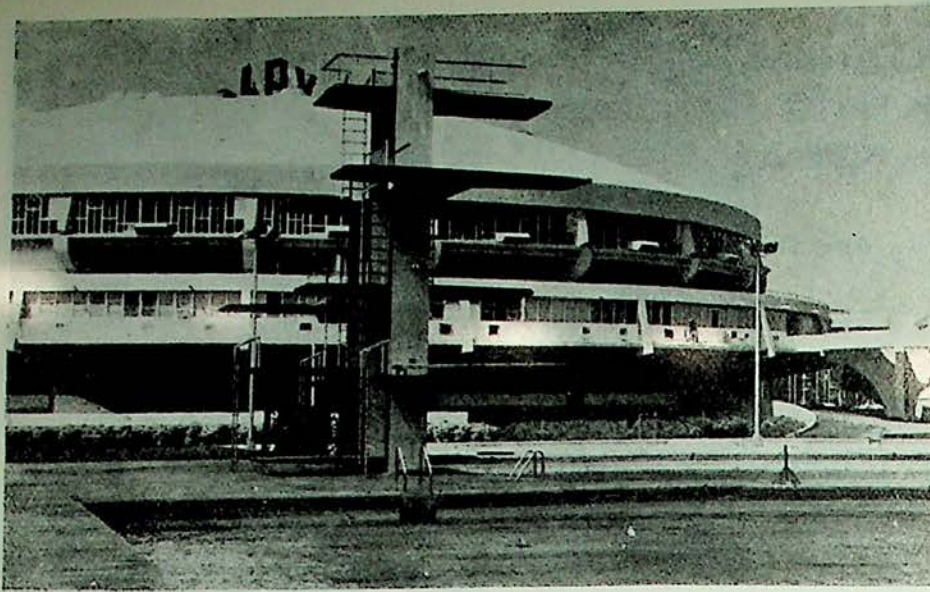
На заключителното заседание се прочете окончателния текст на резолюцията и заключителен доклад, в който се обхваща основните проблеми на развитие на слаборазвитите страни и във връзка с това ролята и задачите на архитектурата. В заключителния доклад и резолюцията намери подходящо място въпросът за връзката на архитектурата, районното планиране и градоустройството с икономиката и политиката на дадена страна. Резолюцията беше одобрена с овации.

Приетата резолюция съдържа следните раздели: въведение, общи положения, районно планиране, жилище, методи на строителство и микрорайони. В първия раздел се дават сведения за участието в работата на конгреса на 69 страни, за работата на четирите комисии и комисията по съставянето на окончателните резолюции.

В общите положения (втори раздел) се заявява, че «благосъстоянието на населението не се достига само по пътя на осигуряване на жилища и тяхното комунално обслужване, но и по пътя на координацията на плановете за развитието на промишлеността, селското стопанство, за повиша-

1

ване на образованието и изучаване на историческите и икономически процеси».

Раздел трети, е посветен на районното планиране, като се подчертава, че за да се избегне хаотичното изграждане и развитие на градовете и промишлените агломерации е необходимо да се провежда национално, районно и местно планиране. Едновременно с това районното планиране не може да изпълни своите основни цели, ако не се проведат дълбоки преобразования на социално-икономическата структура за отстраняване причините за слабо икономическо развитие, като напр. аграрната полуфеодална структура, икономическата и политическа зависимост и пр.

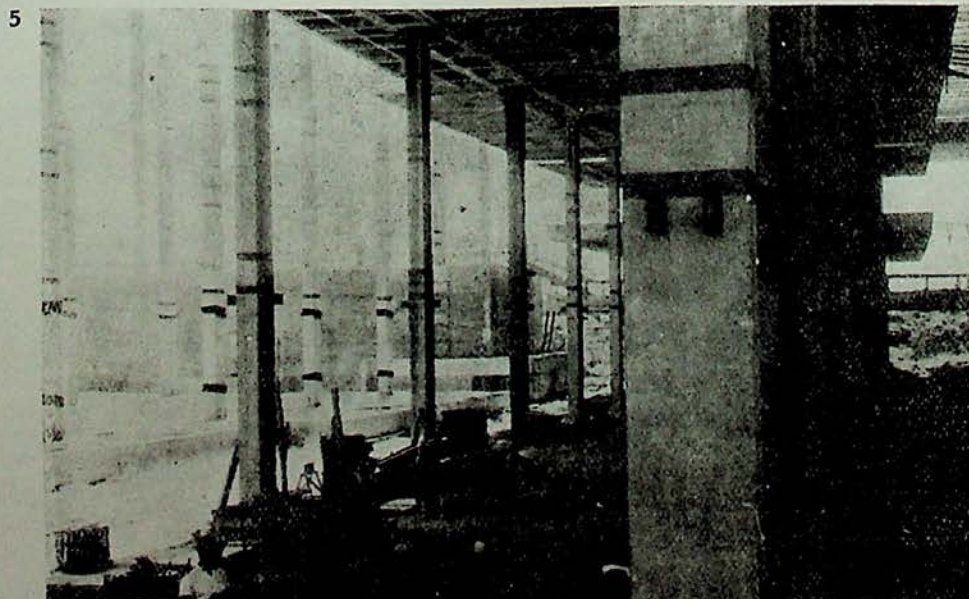
В решаването на задачите архитектът-градостроител «трябва да изучава действителността в собствената си страна, активно да се бори за отстраняване на причините, пречещи на удовлетворяването на нуждите на мислеността от населението при развитието на обществото.»

В раздела Жилище се препоръчва острата жилищна криза да се решава планово, като се посочва, че този проблем може да се реши основно само ако се направят коренни изменения на социално-икономическите условия, господстващи в слаборазвитите страни. Препоръчва се също така унищожаването на спекулата със земята, с което ще се облекчи създаването на нови жилищни райони в градовете. Наред с жилищата следва да се изградят и всички други сгради, за да се осигури пълно културно-битово обслужване на населението.

3
Хавана. Покрита спортна зала за 18.000 зрители в Спортния център
La ville de Havane. Salle de sport découverte à 18 000 spectateurs dans le centre sportif

4
Хавана. Един от комплексите на Института по изкуствата. Макет
La ville de Havane. L'un des complexes de l'Institut de l'art — Maquette

5
Хавана. Институтът по технология се изгражда монтажно с издигащи се плочи.
La ville de Havane. Les nouveaux bâtiments d'Institut technologique se construisent au moyen de montage par élévation des dalles

В раздела Методи на строителството се изтъква, че бързото решаване на жилищни проблеми е възможно само по пътя на индустриализация на строителството, с основни средства на обществото и под ефективния контрол на народа.

И накрая в раздела Микрорайон се дават определения за съдържанието на микрорайона и за комплексното строителство на жилищни и обществени сгради и благоустройствени съоръжения.

Резолюцията ще бъде програма на архитектите в слаборазвитите страни в борбата им за икономическа независимост и за издигане на националната икономика на основата, на която може да се развива и процъфтява архитектурата на тези страни.

На заключителното тържествено заседание присъства министър-председателят на Куба Фидел Кастро и много представители на кубинското правителство, като: Сиенфуегос, Ернесто Гевара и др., а така също прославената съветска космонавтка Валентина Терешкова, съветският посланик и др.

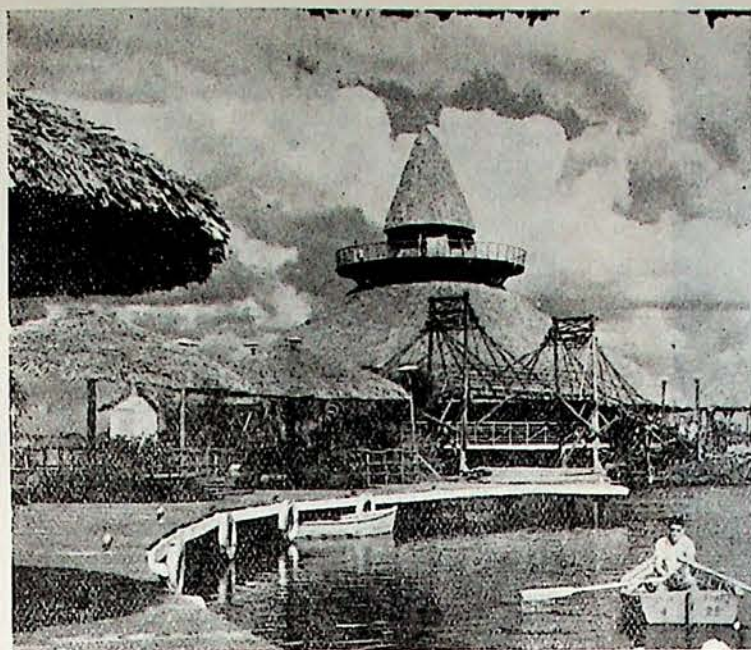
Фидел Кастро произнесе много интересна реч, която се следеше с голямо внимание от всички делегати, след което конгресът беше закрит.

Въпреки големите трудности, които враговете на Куба създаваха с оглед да се провали Конгреса, той завърши своята работа блестящо.

Кубинските архитекти бяха положили много грижи да покажат многообразието на постиженията на революцията и да задоволят любознателността на архитектите, дошли от 69 страни да участвуват в Конгреса и заедно с това да научат колкото се може повече за «Зелената перла», за «Острова на свободата», за революционна Куба. Те бяха провели редица мероприятия за разхубавяване на Хавана.

По главната улица «Рампа» бяха направени много красиви тротоари с мита мозайка с вставка от специални декоративни пана от цветна мозайка. Бяха проведени големи озеленителни мероприятия и пустеещи по-рано места бяха превърнати в прекрасни паркове. За пръв път в Куба било приложено пресаждането на големи дървета. За много кратко време е била построена иложбената сграда на ул. «Рампа», със сглобяеми стоманобетонни елементи.

На много места в града бяха поставени стоманобетонни колони или само стоманени конструкции като експонати за възможностите на новите конструкции и в същото време тези конструкции бяха използвани и като декоративни елементи за украса на града.

6
Туристическият център Гуама — селището Индиано

Centre touristique à Gouama — le village Indiano

7
Варадеро — курорт близо до Хавана.

Вход на един от комплексите Varadero — une villégiature près de Havane. L'Entré d'un des complexes.

8
Хавана. Нов парк за развлечение

Un parc nouveau de distraction à Havane.

6

За установяване на по-тесни връзки и сътрудничество между българските и кубинските архитекти беше подготвен от нас проектно-договор. Този договор беше тържествено подписан в Съюза на кубинските архитекти. Предвижда се освен размяната на списания и др. архитектурни издания още размяна на изложби за планирането и изграждането на селата в България и Куба, за размяна на архитекти и др.

В Мексико се проведеха заседанията на Изпълнителния комитет на Международния съюз на архитектите и заседанията на общото събрание на делегатите. Едновременно с това мексиканските архитекти организираха редица мероприятия, които нарекоха «международни дни на архитектите».

На заседанията на Изпълнителния комитет бяха разгледани организационни въпроси във връзка с подготовката и провеждането на общото събрание и Конгреса, както и във връзка с бъдещата дейност на Съюза.

В новия изпълнителен комитет от страна на социалистическите страни участват Съветският съюз, България, Чехословакия, Полша, Китай и Куба.

«Международните дни по архитектура», които се проведеха в Мексико, включваха изнасянето на доклади по отделни теми, главно от мексикански и американски архитекти и публични заседания на комитетите към Съюза.

В Архитектурния факултет, в Палатата на изкуствата и в сградата, където се провеждаха заседанията, бяха организирани няколко изложби. Изложба на произведенията на Нерви, изложба за градоустройството в Мексико, изложба за архитектурата в Мексико и изложба на студентски проекти.

Организиран бяха също така различни екскурзии за запознаването с паметниците на архитектура и с новото строителство.

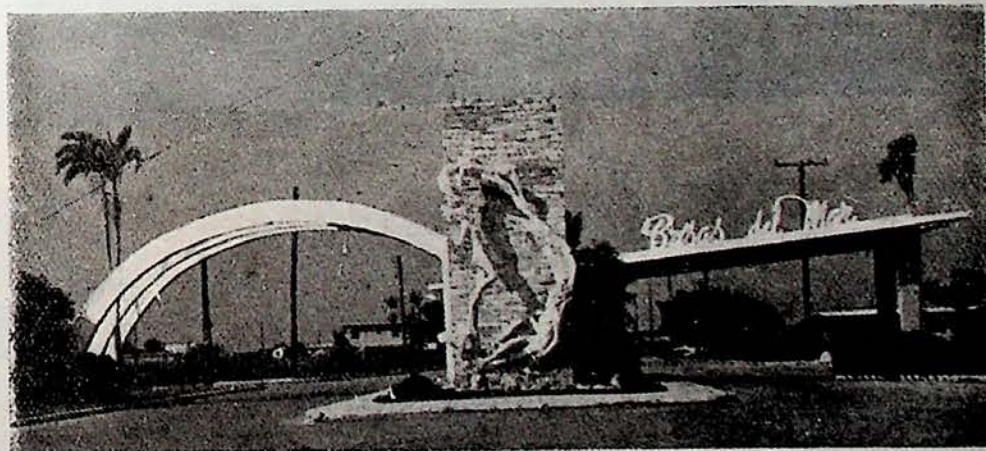
През време на нашия престой в Куба и Мексико посетихме новоизградени жилищни райони и нови строителни обекти и можахме да се запознаем с архитектурно-градоустройствените и социални проблеми, които вълнуват кубинските и мексикански архитекти.

Още в първата година след победата на революцията в Хавана се започва сравнително голямо жилищно строителство. Първият жилищен комплекс е изграден с едноетажни редови постройки на свободен терен в покрайнините на Столицата. В своята реч Фидел Кастро разказа, че това строителство било много скъпо, особено като се имат предвид разходите по благоустройството, транспорта и пр. и под-

черта, че такова строителство в градовете повече няма да допускат. След този комплекс е изграден големият жилищен район Хавана-Изток. Този район се е подготвял за строителство още преди революцията.

Направена е шосейна връзка с центъра на града чрез тунел под залива. Изграденото с държавни средства красиво съвременно комуникационно съоръжение веднага увеличило цената на закупения на безценица от бившия диктатор Батиста имот. Новото революционно правителство започва голямо жилищно строителство и в срок от една година е завършен първия етап от него, като са изградени освен жилища и всички други сгради и

7

8

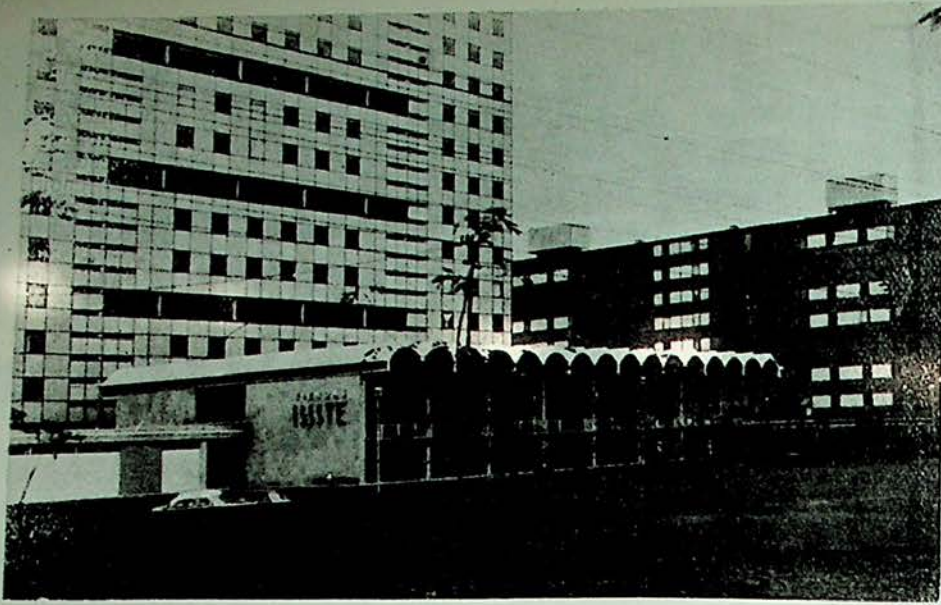

съоръжения за културно-битово обслужване. В този жилищен район има съчетание на едноетажни и двуетажни обществени сгради с четириетажни и многоетажни жилищни сгради. Комплексът е истинска гордост за младата революционна власт, не само поради краткия срок на строителството и високото качество на извършените работи, но и за това, че удобните и красиви жилища са дадени на работници и служители, които не са имали по-рано собствено жилище. Сега срещу незначителен наем те изплащат тези жилища, които след 5 до 20 години стават тяхна собственост. Въобще всички наематели плащат не наем, а вноска за изплащане на жилището.

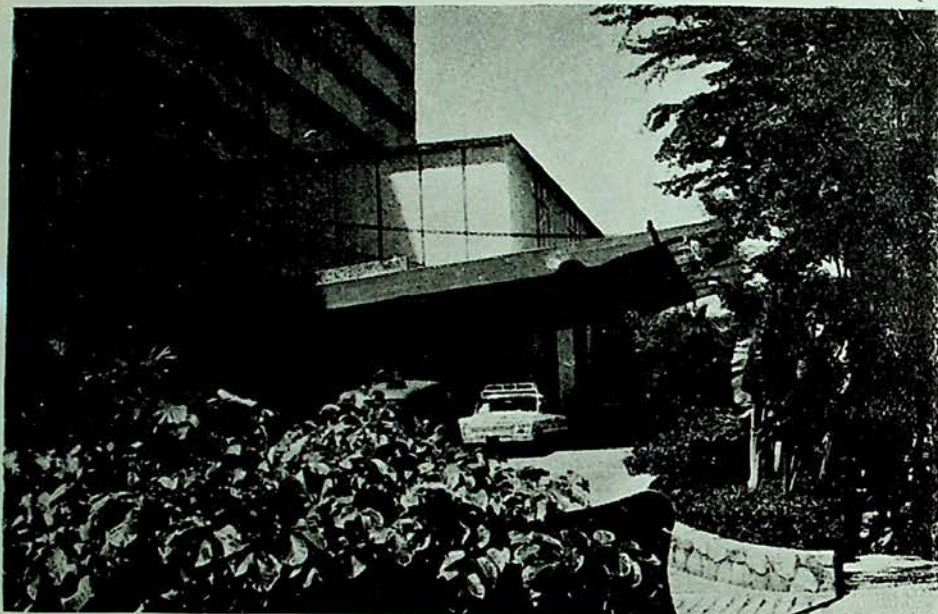
Жилищният комплекс Хавана-Изток продължава да се разширява. При изграждането на многоетажните сгради в условията на блокадата е имало големи трудности в доставката на асансьори. За това Фидел Кастро заяви, че занаят — докато започнат собствено производство на асансьори, ще се ограничи изграждането на многоетажни сгради. И наистина, новият комплекс, който се изгражда близо до паметника на Хозе Марти, е с четириетажни сгради.

В Хавана се запознахме с изграждането на Института по изкуствата, който е комплекс от едноетажни сгради с класни стаи и зали покрити със сводове и куполи. Липсата на достатъчно стомана и цимент са определили и конструктивната форма — куполът и сводът. Конструкцията на сводовете е много интересна и за нас и може да намери приложение в селскостопанските постройки, складовете и пр.

Много интересен пример за монтажното строителство е Технологическият институт в Хавана. Многоетажните корпуси на института се изграждат като се монтират първоначално колоните. На партера се изливат от стоманобетон подовите кон-

9

10

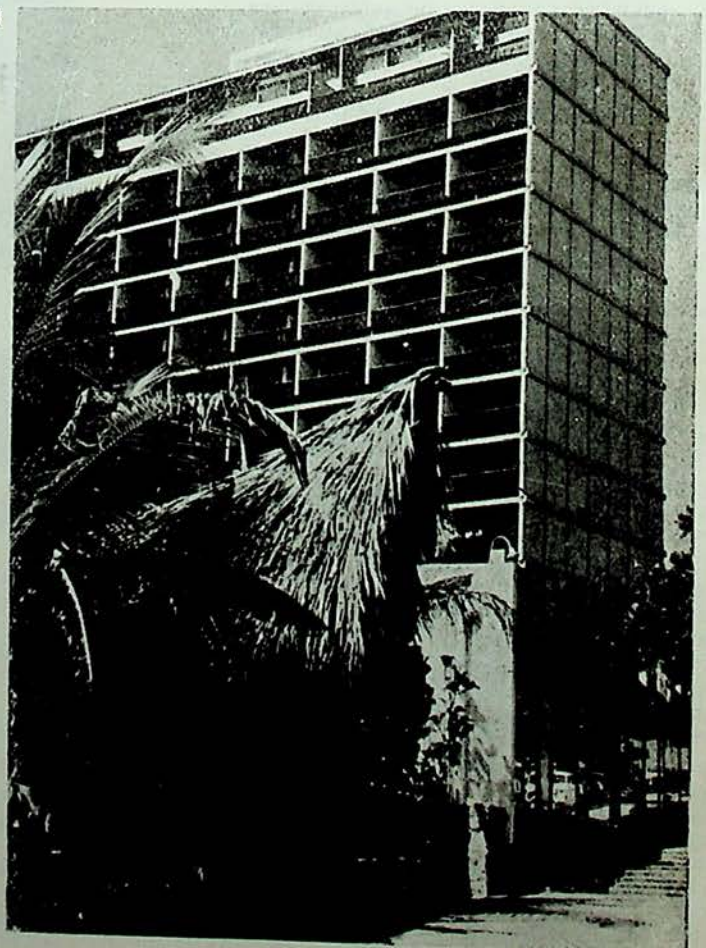
струкции за всички етажи по така наречената система «сандвич», т. е. една върху друга. След това плочите се издигат и закрепват като се започне от горния етаж надолу. Всички конструкции се изработват на място, а за по-дребните елементи и за приготовленията на бетона има наблизо бетоновъзел.

В Хавана и селищата, които посетихме около Хавана, силно впечатление прави строителството на училищата. Почти всички казарми в Хавана са превърнати в училища. Голяма част от вилите в курортния край — морски район, които са били собственост на избягали богаташи, сега са превърнати в интернати за ученици, за които са построени много училищни сгради. Прави впечатление фактът, че събират огромен брой деца в едно училище. В Хавана има училища с по няколко хиляди деца. А училищното градче — Камилис Сиенфuegos има около 20 000 ученика, които учат и живеят там.

По-големият брой хотели в Хавана са многоетажни сгради с голям брой легла 1000—1500. Към повечето хотели има по един или два ресторанта, кафе-бар, плувен басейн, магазини и гараж. Изкачването и слизането по етажите става с асансьори, като не се предвижда стълбище за пасажерите. Създаването на големи хотели се оказало икономически целесъобразно.

Курортните селища от Хавана до Варадеро, които можахме да посетим, са изградени предимно с малоетажни вили (едни, два етажа) и много рядко има отделни високи хотели.

11

9

Гр. Мексико. Част от нов жилищен комплекс

La ville de Mexico. Une partie d'un nouveau complexe d'habitation

10

Акапулко — Мексико. Вход на хотел „Хилтон“

Acapoulco — Mexico. Entrée de l'hôtel „Hilton“

11

Акапулко — Мексико. Хотел „Президент“

(На преден план входът на нощния бар)

Acapoulco — Mexico. L'Hôtel „El presidente“ (Au premier plan — l'entrée d'un club nocturne)

Голямо строителство на жилищни сгради се извършва из селата. Нашата делегация можа да посети едно новоизградено село към държавно земеделско стопанство за 1500 жители. Сега под ръководството на съветски архитекти се изгражда едно ново село за 18 000 жители, заедно с всички стопански и културно-битови сгради.

Гордост на Хавана е също така голямото спортно строителство. Изграден е голям спортен комплекс с покрита спортна зала за 18 000 зрители, стадион за ръчни топци, зала за гимнастика, плувен басейн с трибуни и пр. Архитектурата и устройството на този спортен център е на съвременен ниво и проучването му представлява интерес.

Нашето посещение в Мексико ни даде възможност да посетим два жилищни комплекса, единият изграден преди няколко години, а другият в строеж, като първият етап е вече в експлоатация. Комплексът «Независимост» е район за 15 000 жители с детски учреждения, училища, търговски център, администрация, културен дом, поликлиника, спортен комплекс и парк. Жилищата са собственост на организацията за социални осигуровки и се дават под наем на държавни служители, които плащат вноски към Фонда «Обществени осигуровки». Наемът е от 150 до 800 пезоса в месец (12 пезоса са равни на 1 долар). С този наем се поддържат сградите и благоустройството, плаща се на служителите в администрацията, на учителите, на здравните работници и на всички други свързани с културно-битовото обслужване на района общо на брой 400 души. От този наем се заделят също така средства и за ново строителство. Целият комплекс е изграден от три типа жилищни сгради — двуетажни, четириетажни и десететажни. Прави впечатление, че гъстотата на застрояване е много висока — около 400 обитатели на 1 хектар територия бруто. Добро впечатление правят цветните мозаични пана до стълбищните клетки, които придават индивидуални черти на всеки вход.

Вторият жилищен комплекс, който се финансира от Ипотекарната банка, е

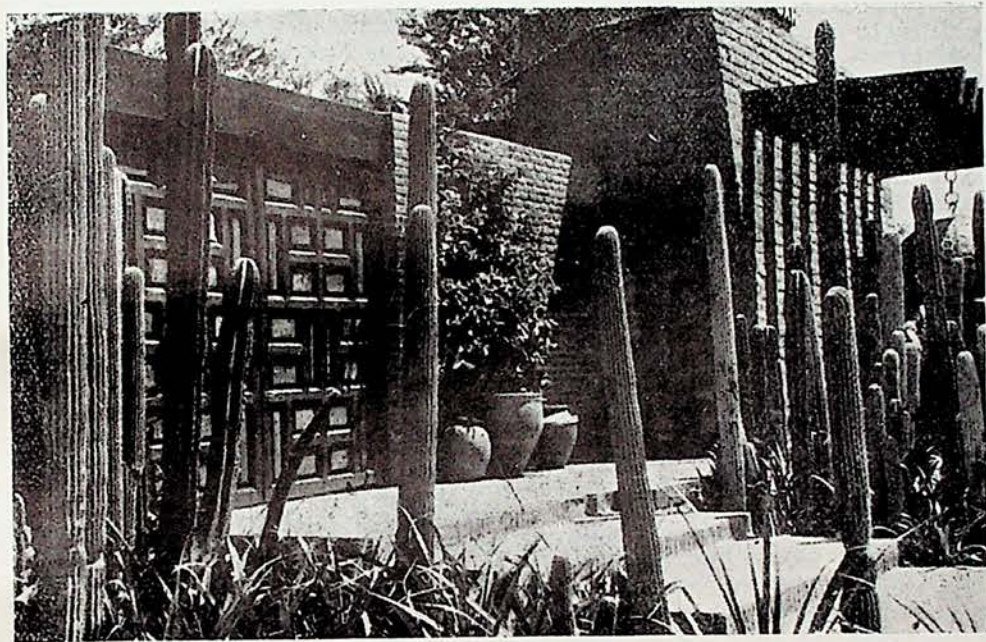
предназначен за около 100 000 обитатели. Първият етап е вече изграден и сградите вече се обитават. Този комплекс е също изграден от три типа жилищни сгради — четириетажни, четиринадесететажни и пунктови 24-етажни сгради. Плътноста на застрояването е също много голяма.

Повечето обслужващи сгради като детски учреждения, търговски магазини, училища, комбинати за битово обслужване и пр. са самостоятелни сгради с един до три етажа. Архитектурата на сградите, макар и съвременна, е доста скучна.

Много силно впечатление прави университетският комплекс, където всяка сграда има своя ярко изразена характеристика, с употребата на много стенопис и мозайки, които придават богат колорит и монументалност на сградата. В архитектурата на Университета има много национални мексикански черти и в същото време се чувствува съвременния дух на строителството, което е ценното в тази архитектура.

12

13

Животът в гр. Мексико, като типичен капиталистически многомилионен град, е изтъкан от противоречия. Тук има много луксозни хотели, ресторанти, магазини но има и крайно бедни сгради, лишени от най-елементарните удобства и хигиена.

Поразяващо впечатление прави контраста между блясъка на витрините, препълнени със стока и дрипавите, почти голи хора, които просят на тротоара до тези витрини.

В Мексико нашата делегация организира пред слушателите на Работническия вечерен университет изнасянето на кратка беседа за жилищното строителство в София и проектирането на филми за «Озеленяването на София». Тази среща с работниците-слушатели от вечерния университет премина под знака на укрепване на дружбата между нашите страни.

Доброто представяне на нашата делегация на Конгреса на Международния съюз на архитектите в Куба и на заседанията на Изпълнителния комитет в Мексико безспорно издига престижа на българските архитекти.

Новите единични сгради, които се строят по главните улици на града, носят белезите на съвременни сгради с алуминий и стъкло. Един от новите хотели за 1 200 легла е също оформен изцяло с алуминий и стъкло. Това е много луксозен хотел, обзаведен с красиви мебели и с климатична инсталация, като температурата в стаята може да се регулира от самия пасажер.

Част от нашата делегация посети и световно известния курорт в Мексико — Акапулко, който се посещава главно от американци. Това е курортен град, разположен на красив залив, зад който се издигат богато озеленени височини с много живописен силует. В Акапулко има много хотели, повечето от които са над 20 етажа тип «Хилтон». Тук също, както и в Хаваи, почти към всеки хотел има плувен басейн, ресторанти, барове, магазини и пр. Освен многоетажните хотели има много вили, накацали сред озеленените хълмове, но прекрасният живописен залив е застроен хаотично и с толкова много сгради, че не се създават необходимите условия за отдих.

При това по-голямата част от хотелите и вилите са откъснати от океана с една широка транзитна артерия, която минава покрай плажа. Плажовите ивици също са разделени на части, оградени с тел, които се експлоатират от различни стопани. Като се сравнява този курортен комплекс с нашите курортни комплекси, може да се прецени, че нашите комплекси имат редица архитектурно-градоустройствени предимства.

12

Мексико. Детска градина в нов жилищен комплекс

La ville de Mexico.
Un jardin d'enfant dans un nouveau complexe d'habitation

14

13

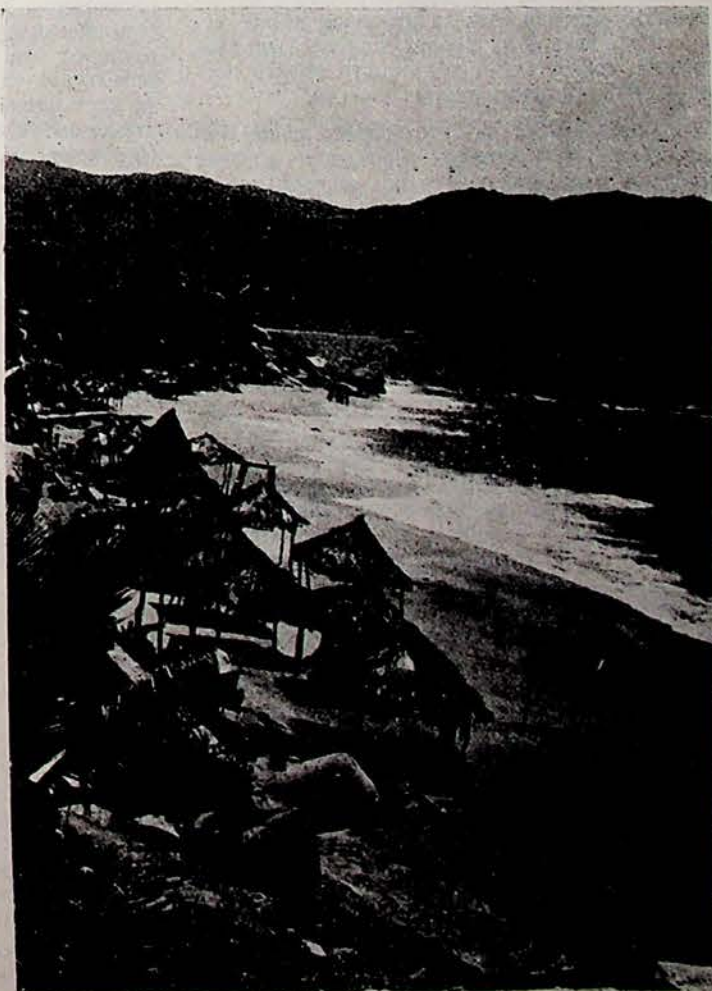
Акапулко — Мексико.
Вход на вила

Acapulco. Entrée d'une villa

14

Акапулко. Плаж на Тихия океан.

Acapulco. Plage de l'océan Pacifique

ЗА КОРЕСПОНДЕНТИТЕ, ЗА НЕНАПИСАНИТЕ МАТЕРИАЛИ И... ДЪЛГА

Едно от главните изисквания, което се предявява от нашата архитектурна колегия към сп. „Архитектура“ — е да отразява по-непосредствено и конкретно творческата дейност на архитектите, да поставя своевременно най-актуалните проблеми, свързани изобщо с архитектурното проектиране. Естествено, списанието не може да осъществи цялостно тази задача, ако не бъде подкрепено от архитектурната колегия и разбира се на първо място от нашите кореспонденти, задачата на които се състои именно в това — да отразяват деловия, организационния и творчески живот на проектантските организации, да разглеждат някои интересни архитектурни постижения, творчески несполуки, да разкриват трудностите и недостатъците в работата, да поставят всички онези въпроси и тежениния, които възбуждат архитектите. Разбира се не е необходимо те сами да правят всичко това. Тяхна задача е също да привличат сътрудници на списанието, автори, които да разработват един или друг проблем, да изготвят материали за новите архитектурни обекти, да ги подлагат на преценка.

Сега, когато сме в началото на новата 1964 година, не е без значение и безинтересно да направим една малка равностметка на досегашната работа на нашите кореспонденти, преди всичко с доброто намерение да я подобрим за в бъдеще. Както е известно кореспондентите бяха определени от ръководствата на проектантските организации и на Секция „Архитектура“. В този смисъл техните задължения към списанието може да се смятат професионални и съюзни задължения, изпълнението на които е въпрос на професионален и граждански дълг. Когато търсим съдействието на нашите кореспонденти, ние преди всичко разчитаме на съзнанието за техния дълг към списанието, на чувството им за колегиялност към нашата архитектурна общност, на която списанието се явява един от неговите най-съществени изрази. Това именно ни дава основание да направим известна преценка за работата на кореспондентите, както и някои критически бележки. Защото доброволно поетото задължение към списанието се превръща в един обществен и професионален дълг, от който вече не можем да се откажем доброволно без да изпаднем в разрез с общественото мнение, без да навлечем върху себе си критиката на хората, които са ни възложили този дълг и пред които сме го поели — нашата архитектурна колегия.

Общо взето, могат да се отбележат някои положителни резултати от работата на нашите кореспонденти и особено на отделни кореспонденти. Голяма част от кореспондентите са изпращали кратки материали, които са отразявали някои прояви на проектантския колектив: конкурси, обсъждания и други и главно с това се изчерпва сътрудничеството им. Но някои кореспонденти, между които на „Главпроект“ арх. А. Шарлиев, на ОПО Стара Загора — арх. Мл. Мирянов, на „Софпроект“ арх. К. Калинов, на ОПО гр. Плевен — арх. К. Русков, арх. Ив. Мавров от ОПО Габрово, арх. П. Еврев от ОПО гр. Ловеч, арх. Ал. Шарков от ОПО Михайловград участвуват не само с обширни кореспонденции за значителни събития в живота на проектантските организации, но също така и като автори на статии, някои от които са поместени в списанието, а други предстоят да бъдат отпечатани. При тях кореспондентската работа е издигната на по-високо ниво, поместването на техни статии в списанието е същевременно и утвърждение на техните възможности като автори, нещо което трябва да пожелаем и на останалите ни кореспонденти. Особено активна е например работата на нашия кореспондент в Стара Загора арх. Мл. Мирянов, на когото разчитаме не само за кореспонденции и статии, но и за качествени фотоилюстрации на обектите, за които ни дава материала, а също и за да изпълнява наши, на редакцията поръчки, когато се наложи. Със собствени фотоилюстрации придружават статиите си и арх.

Ал. Шарков от Михайловград и арх. П. Еврев от Ловеч. По този начин редакцията е облекчена от задължението да изпраща специален фотограф, който да заснима обектите, за които е изготвен съответният материал. Разбира се това не може да бъде пречка за останалите кореспонденти, които не работят с фотоапарат, тъй като във всеки окръжен град може да се намери добър фотограф, който при нужда да направи необходимите фотоилюстрации. Важното е да има желание, да не се подценяват задълженията към списанието.

Някои от нашите кореспонденти, като например арх. Константин Антонов от Видин, арх. Паисий Стоилов от Толбухин, проявиха отначалото интерес и изпратиха по няколко материала в редакцията. За съжаление с това се изчерпи тяхното усърдие. Надеждите, които събудиха за едно по-активно сътрудничество в нашето списание, се изпариха. Арх. Паисий Стоилов изобщо престана да се обажда. За арх. Антонов научихме по случаен път, че е напуснал работата си в окръжната проектантска организация и е постъпил на работа в София (твърде близко до редакцията на списанието), но той не ни е предизвестил за това. Не дойде да се обади и арх. Паисий Стоилов, който също напуснал Толбухин. Редно беше те да се обади и заради това, за да намерим техни заместници, които с по-голямо желание и активност ще се нагърбят със задачата да отразяват дейността и архитектурните постижения на техните окръжни проектантски организации.

Но това, което особено ни тревожи, е, че много от нашите кореспонденти са изпратили през цялата 1963 година едва по един материал, а някои не са изпратили и нито един, като например: арх. Ст. Колчев — от Варна, арх. Т. Кръстев — Бургас, арх. Сава Марков — Перник, арх. Г. Андреев — Кърджали, арх. Мария Луканова — Сливен, арх. Пепи Неделева — Смолян, арх. Цветана Колева — Търговище, арх. Живко Драгомиров — Търново, арх. Стоян Стоянов — Ямбол.

Създадено е наистина едно не особено благоприятно положение. Ние разчитаме на сътрудничеството на споменатите наши кореспонденти (за повечето от техните проектантски организации досега нищо не е публикувано в списанието), при това нито те лично, нито директорът или ръководството на Секция „Архитектура“ са съобщили в редакцията, че тези кореспонденти са освободени от своите задължения. Изпъква тогава въпросът, как да си обясним, че споменатите кореспонденти не са се проявили до сега като такива, не са написали за списанието нито един материал. Проява на нежелание ли е, невъзможност да се намерят теми за писане, или е някаква друга причина? Редакцията се е обръщала не веднаж и два пъти писма, инструкции и указания, поставяла е задачи пред тях, но въпреки това никакви резултати. Защо е така? След като кореспондентът доброволно се е съгласил да сътрудничи, поел е към списанието определено задължение, мъчно може в такъв случай да се намери някакво оправдание за ненаписаните и неизпратените в редакцията материали. При това ние разчитаме на съзнанието за отговорност и дълг. Нашето списание не може да работи пълноценно, ако няма свои кореспонденти, които да го свързват с практиката, с творческата работа на архитектите. Ако не бъде един, ще се намери друг, но кореспондент ще бъде определен, на когото списанието ще възлага своите надежди и очаквания за помощ и сътрудничество. Това го знае разбира се кореспондентът, който се е съгласил да бъде определен за такъв. Тогава? Искане ни се да вярваме, че от сега нататък нашите кореспонденти ще преоценят задълженията си към сп. „Архитектура“, ще се активизират и с това ще оправдат доверието, което им е оказано от колектива и съюзното ръководство. Техните усилия като кореспонденти са безусловно от полза за нашата родна архитектура.

КОНКУРСИ

Международен конкурс за оформление центъра на София

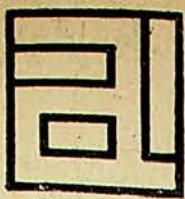
Обявеният от Софийския градски народен съвет международен конкурс за разработка на идеен градоустройствен проект за реконструкция на центъра на София приключи при следните резултати:

Първа премия не се присъжда.
Втора премия — 6000 лв. се дава на проект № 000128 с мото 351789. Авторски колектив в състав: арх. Васил Вълчанов — ръководител, арх. Детелин Мушев, арх. Христо Димов, арх. Атанас Перфанов, арх. Христо Цветков, арх. Лозан Лозанов, арх. Веселин Ненов, арх. Павел Николов, арх. Димитър Шишков, арх. Маргарита Божикова; при участието на арх. Стефан Стефанов, арх. Иван Дамянов, арх. Христо Цачев, техн. Цветанка Петрова, техн. Паулина Апостолова, техн. Васил Кожухаров. Втора премия — 6000 лв. се дава на проект № 000118 с мото 181818. Авторски колектив в състав: арх. Любомир Нейков — ръководител, арх. Светослав Петров, арх. Евгени Иванов, арх. Тодор Кожухаров, арх. Евлоги Цветков, арх. Михаил Милков, арх. Дора Далева, арх. техн. Борис Петков, арх. Димитрина Иванова, арх. Лилияна Денетакова, арх. Георгица Даскалова, арх. Радослав Радославов, арх. Иван Мутафчийски, арх. Иван Котев, арх. Цветана Енчевич, арх. Лазар Лазаров, арх. Денка Колева, арх. Цветана Рожкова; консултанти: проф. арх. Асен Стоичков — съпроектант, арх. Милко Арсениев — съпроектант, ст. и сътр. арх. Георги Репнински — консултант.
Втора премия — 6000 лв. се дава на проект № 000102 с мото 081563. Авторски колектив в състав: дипл. инж. Вернер Лучке — ръководител, дипл. инж. Ханс Хамак, дипл. инж. Петер Хентгел, дипл. инж. Херберт Юнгер, арх. Роланд Корн, дипл. инж. Хорст Линденберг, арх. Хуберт Матес, инж. Вернер Зорге, инж. Едуард Спаггер, дипл. инж. Хелмут Шинцл; при участието на арх. Клаус Патцман, арх. Ханс-Йоахим Сенкил, дипл. инж. Асен Велев. Откупка — 2250 лв. се дава на проект № 000124 с мото 606066. Автор арх. Васил Сиромахов; сътрудници: арх. Георги Бояджиев, инж. Емилиан Димитров, арх. Сава Савов, арх. Борис Камиларов, арх. Рачо Стоянов, арх. Никола Николов, арх. Георги Костов, Невена Стефанова.
Откупка — 2250 лв. се дава на проект № 000114 с мото 526578. Авторски колектив в състав: маг. инж. арх. Ядвига Гузицка — ръководител, маг. инж. Андрей Снелински, маг. инж. Войцех Войтесях; при участието на маг. инж. арх. Янош Казубински, маг. инж. арх. Адам Спонек, маг. инж. арх. Евгениуш Косячки, маг. инж. арх. Хенрих Домбровски. Откупка — 1500 лв. се дава на проект № 000115 с мото 182165. Авторски колектив в състав: дипл. инж. Петер Швайцер — ръководител, дипл. инж. Доротея Четнер, Гюнтер Шулиц, Дитер Шулиц; сътрудници: дипл. инж. Ервин Шулиц, Хуберт Мартинец.
Откупка — 1500 лв. се дава на проект № 000125 с мото 596856. Авторски колектив в състав: арх. Калин Бояджиев — ръководител, арх. Атанас Агура, арх. Кирил Бочков, арх. Александър Вакрилов, консултант арх. Стефан Стойнов; сътрудници: арх. Жени Русилова, арх. Божидар Марковски, арх. Атанас Шекерлиев.

СЪОБЩЕНИЕ

Редакцията на сп. „Архитектура“ разполага със свободни целогодишни абонаменти за 1964 година. Желаетелите да се абонират да се отнесат към редакцията.

Б. Р. По повод на поместената в кн. 8/1963 г. на списанието бележка за разглеждането на идеята проект за Народен театър в Силистра редакцията направи проверка, от която се установи, че на заседанието на Техническият съвет на ДНСА погрешно е докладван само последният, непълнен вариант на проекта и че той е върнат за коригиране, а не за преработка.

1 • 1 9 6 4

АРХИТЕКТУРА

СОДЕРЖАНИЕ

Десять лет служения родной архитектуре

Прошло десять лет с выхода первого номера журнала „Архитектура“, творческого органа болгарских архитекторов. За эти десять лет журнал добился серьезных успехов, как в идейно-тематическом, так и в художественно-техническом отношении. Журнал верно и преданно служил делу реалистического развития нашей архитектуры, социалистической по содержанию. Журнал широко отражал достижения родной архитектуры, современные направления ее развития, утверждая их в ежедневной практике болгарских архитекторов. Перед журналом стоит множество самых разнообразных задач, связанных с творческой практикой и профессиональным мастерством наших архитекторов, поисками новых художественных решений в типовом проектировании, индустриализированном строительстве и вообще в осуществлении выдвинутой Болгарской коммунистической партией огромной и волнующей программы строительства социализма и коммунизма в нашей стране.

стр. 3

Об архитектурном и градостроительном оформлении высотных односекционных жилых зданий в Софии

арх. Георгий Арбалиев

Высотные жилые здания в новых комплексах дают благоприятное отражение на архитектурно-художественный облик гор. Софии. В связи с тем, что высотные жилые здания играют важную роль в градостроительной композиции комплексов, весьма важно, где они будут поставлены, как будут воздействовать. Не все высотные жилые здания поставлены на наиболее подходящих местах. В проектировании некоторых из них заметен известный схематизм, не учитываются конкретные градостроительные, архитектурно-художественные, коммуникационные условия и характер местности. В статье рассматриваются некоторые удачные решения высотных жилых зданий, их архитектурное оформление, главным же образом подвергаются разбору случаи допущения ошибок композиционно-градостроительного и архитектурного характера, умаляющие их роль в оформлении новых городских ансамблей в нашей стране.

стр. 4

Архитектурные проблемы в электроэнергетическом строительстве

арх. Методий Писарский

Проектирование энергетических объектов представляет собой весьма сложную комплексную деятельность, в которой участвует множество специалистов, в том числе и архитекторы. Архитектурная разработка таких объектов ставит проблемы очень трудные и различающиеся от проблем, возникающих при проектировании общественных, жилищных и других зданий. В статье рассматриваются архитектурные проблемы строительства энергетических объектов, подземных гидроэлектрических централей, теплоэлектроцентралей, при чем указываются их различия и особенности, отражающиеся на их проектировании и архитектурном оформлении. Дается архитектурный анализ отдельных энергетических объектов, подчеркиваются некоторые существенные недостатки. Как на серьезный успех отечественного электроэнергетического строительства указывается на некоторые из построенных гидроузлов — Студен-Кладенец, Кырджали, теплоцентрали Республика, АТЗ — Стара-Загора, Марица-Восток I, София-Восток, электростанции в Кюстендиле, Ботевграде и т. д.

стр. 10

Гидроэнергетический каскад „Арда“

арх. Иванка Баева

Каскад „Арда“, строительство которого началось с целью улучшить быт населения Родоп и Странджи, состоит из гидроузлов: Средногорцы, Ардино, Кырджали, Студен-Кладенец и Ивайловград. Автор сосредоточивает свое внимание на гидроузле Кырджали, уже построенном. По своему замыслу сооружение является новостью в отечественном гидротехническом строительстве: плотина — дуговая, гравитационная высотой 103,45 м. и длиной по своей короне — 344 м. Далее рассматривается архитектурное осуществление плотины и, в особенности, гидроэлектростанции у ее подножия. Таким же образом рассматривается архитектурное оформление гидроузла Студен-Кладенец, являющегося следующей ступенью каскада Арда, и гидроузла Ивайловград — последней ступени каскада. Делается вывод, что архитектор-проектировщик гидроузлов успешно справился с архитектурным и ситуационным решением объектов этого вида.

стр. 15

Проектирование теплоэлектроцентралей

арх. Панайот Стефанов

Основным источником добычи электрической энергии в нашей стране являются теплоэлектроцентрали (ТЭЦ). Архитектурное проектирование ТЭЦ охватывает составление генерального плана, объемно-пространственную композицию и архитектурную разработку отдельных зданий и сооружений различного назначения, над которыми доминирует главный корпус с принадлежащими к нему машинным залом, деаэрационным, бункерным, котельным помещениями. В статье рассматриваются некоторые схемы, по которым воздвигается главный корпус, а также возможности, которые они открывают для его архитектурного оформления. Делается архитектурный анализ крупнейших теплоэлектроцентралей страны.

стр. 19

Новые проблемы строительства кинотеатров

арх. Иосиф Иосифов

Изучение функциональных, композиционных и технико-экономических особенностей некоторых иностранных и болгарских кинотеатров показывает, что необходимо перейти лишь к централизованному, единичному и более укрупненному широкоэкранному кинотеатрам в комбинации с небольшим зрительным залом для показа культурных фильмов или подходящим торгово-потребительным заведением (кафе-кондитерской, молочным залом и пр.). Рассматриваются пять типов широкоэкранных кинотеатров (фиг. 5, 6, 7, 8 и 9, 10, 11, 12, 13 и 14), большинство которых успешно применяется в нашей стране. Подчеркиваются оптические, конструктивные, функциональные и акустические преимущества прямоугольного решения кинопроекторных залов со скошенными к экрану продольными стенами, в отличие от трапециевидных и эллиптических залов. Рассматриваются также вопрос об акустических свойствах кинозалов, важнейшие принципы, которым необходимо следовать, чтобы достичь удовлетворительной акустики, даются сведения о кинопроекторном блоке и пр.

По мнению автора статьи, архитектурное решение кинотеатров сводится к принятию двух основных функционально-композиционных принципов: проведению продольной функционально-композиционной оси и сохранению поперечной функционально-композиционной оси.

стр. 23

Возможности улучшений в крупнопанельном строительстве

арх. Христо Анастасов, инж. Петр Енчевич

Рассматривается вопрос об улучшении бескаркасной конструктивной системы с несущими поперечными и продольными стенами и накрест армированными панелями полов. Авторы считают ее наиболее целесообразной на настоящем этапе, но так как эта конструктивная система в то же время ведет к так называемой „твердой планировке“, то рассматриваются возможности ее улучшения и варианты в архитектурном решении крупнопанельных жилых зданий. Делается, например, предложение ввести единое продольное междудоие в 3,60 м. и подчеркивается ряд преимуществ такой унификации. Указывается также на возможность перемещения некоторых продольных стен в секциях из трех жилищ, что приводит к лучшему архитектурному решению, когда они не обращены на восток-запад. Предлагается новый тип санитарной кабины (ванная и клозет вместе), с тем чтобы улучшить вариантность планового решения жилищ, и т. д.

стр. 28

Осовременивание старинных архитектурных памятников в Югославии

арх. Нелли Чанева

Автор статьи делится своими впечатлениями о старинных архитектурных памятниках Югославии, полученными во время поездки в эту страну. Рассказывается о некоторых старинных зданиях в Дубровнике, Сплите, Пуле и других городах, которые используются по назначению или же получают новые, соответствующие их характеру функции — музеев, картинных галерей и пр. Таким образом старинная архитектура из музейного экспоната превращается в живой элемент современного общества. В статье, кроме того, подчеркивается то внимание, с каким старинные архитектурные памятники и ансамбли включаются в новые градостроительные планы населенных пунктов.

стр. 31

1 • 1 9 6 4

SOMMAIRE

Au service de l'architecture nationale

Voici déjà dix ans que paraît la revue „Architecture“ — organe créateur des architectes bulgares. Au cours de ces dix années la revue a réalisé de sérieux succès aussi bien au point de vue idéologique et thématique qu'au point de vue de sa rédaction et de son aspect technique et artistique. La revue a servi entièrement et fidèlement notre architecture, contribuant à son développement en tant qu'architecture réaliste et socialiste de par son contenu. La revue a largement fait ressortir les réalisations de l'architecture bulgare, les nouvelles tendances contemporaines de son évolution, tout en les confirmant à travers la pratique des architectes bulgares. La revue se voit attribuer des tâches nombreuses et variées, liées à la pratique créatrice et à la maîtrise professionnelle de nos architectes, à la recherche de nouvelles solutions artistiques dans l'élaboration de projets-types et la construction industrielle et, en général, dans la réalisation du grand et émouvant programme du Parti communiste bulgare pour l'édification du socialisme et du communisme dans notre pays. p. 3

De l'aménagement architectural et urbain des édifices d'habitation à plusieurs étages et à une section à Sofia

Gheorgui Arbaliev, architecte

Dans les nouveaux complexes les édifices d'habitation à plusieurs étages confèrent un reflet favorable à l'aspect architectural et artistique de la ville de Sofia. Les édifices d'habitation à plusieurs étages jouant un rôle important dans la composition urbaine des complexes, la question de leur emplacement et de leur influence revêt une grande importance. Tous les édifices d'habitation élevés ne sont pas situés aux endroits les plus propices. Dans l'élaboration des projets de certains d'entre eux on relève quelque schématisation: les conditions concrètes au point de vue urbanisme, architecture, art, communications et terrains, ne sont pas toujours prises en considération. L'article examine quelques solutions heureuses d'édifices d'habitation à plusieurs étages, leur aménagement architectural; sont principalement examinés les cas d'erreurs admises au point de vue composition urbaine et architecturale, qui amoindrissent leur rôle dans la formation des nouveaux ensemble urbains dans notre pays. p. 4

Problèmes architecturaux de la construction dans le domaine de l'énergie électrique

Méthodi Pissarski, architecte

L'élaboration de projets d'objectifs énergétiques représente une activité très compliquée et complexe, qu'accomplissent un grand nombre de spécialistes, y compris des architectes. La solution architecturale de pareils objectifs pose devant les architectes des problèmes très ardues et différents de ceux que présente l'élaboration de projets d'édifices publics, d'habitation et autres. L'auteur examine les problèmes architecturaux relatifs à l'édification des objectifs énergétiques, des centrales hydro-électriques souterraines, des centrales thermo-électriques, en faisant ressortir leurs différences et leurs particularités qui influencent l'élaboration de leurs projets et leur aménagement architectural. Il est procédé à une analyse architecturale de divers objectifs énergétiques en faisant ressortir certaines imperfections et difficultés essentielles. Il est mentionné que quelques-uns des centres hydrauliques construits — Stoudène kladénetz, Kardjali, les centrales thermiques Répoublika, ATZ — Stara-Zagora, Maritza Istok I, Sofia — Istok, les centrales électriques — Kustendil, Botevgrad, etc. — constituent de sérieux succès de constructions dans le domaine de l'énergie électrique. p. 10

Cascade hydroénergétique „Arda“

Ivanka Baéva, architecte

La cascade „Arda“, dont la construction a été entreprise pour améliorer les conditions d'existence de la population des montagnes Rhodope et Strandja, comprend les usines-barrages: „Srednogortzi“, „Ardino“, „Kardjali“, „Stoudène kladénetz“ et „Ivalovgrad“. L'auteur accorde son attention à l'usine-barrage „Kardjali“, qui est déjà construite. De par sa conception cette usine-barrage représente une nouveauté de notre construction hydrotechnique; le mur de barrage est en forme d'arc, d'une hauteur de 103,45 m. et d'une longueur à sa partie supérieure de 344 m. Un peu plus loin est analysée la réalisation du mur de barrage sous le rapport de l'architecture, puis la centrale hydroélectrique, située au pied du mur. Est également analysé l'aménagement architectural du centre hydraulique „Stoudène kladénetz“, qui constitue la marche suivante de la cascade „Arda“ et de l'usine-barrage „Ivalovgrad“ — dernière

ARCHITECTURA

marche de la cascade. Conclusion: l'architecte — élaborateur de projets de centres hydrauliques chez nous — a solutionné de façon réussie se genre d'objectifs au point de vue architecture et emplacement. p. 15

Elaboration de projets de centrales thermo-électriques

Panayote Stéphanov, architecte

Les centrales thermo-électriques constituent chez nous la principale source d'énergie électrique. L'élaboration de projets architecturaux de ces centrales comprend la composition d'un plan général, une composition relative au volume et à l'espace et une solution architecturale des divers édifices et installations de la centrale. L'auteur fait ressortir le caractère compliqué de l'élaboration de projets de centrales thermo-électriques, qui sont constituées d'un très grand nombre d'édifices et d'installations aux destinations les plus diverses, dominés par la bâtisse principale qui comprend la salle des machines, la soute à charbon, la salle des chaudières. L'article examine certains d'entre les schémas suivant lesquels se construit la bâtisse principale et les possibilités de son aménagement architectural. Il est procédé à une analyse des plus grandes centrales thermo-électriques chez nous. p. 19

Les nouveaux problèmes relatifs aux salles de cinémas

Yossif Yossifov, architecte

L'étude des qualités fonctionnelles, techniques, économiques et de composition de certains cinémas étrangers et locaux fait ressortir la nécessité du passage à des cinémas centralisés et agrandis à large écran, en combinaison à une petite salle de projection pour films culturels ou établissement commercial de consommation (café-pâtisserie, milch-bar, etc.). Sont examinés cinq types de cinémas à large écran (fig. 9, 10, 11, 12, 13 et 14), dont la plupart trouvent leur application chez nous. Sont soulignés les avantages optiques, constructifs, fonctionnels et acoustiques de la solution des salles de projection sous angle droit, se différenciant des salles elliptiques et trapézoïdales par leurs murs longitudinaux en biais. L'auteur examine aussi la question des qualités acoustiques des salles de cinémas, les principes les plus importants qui doivent être respectés pour assurer une acoustique suffisante; il fournit des renseignements au sujet du bloc de projection, etc.

Suivant l'auteur, la solution architecturale des cinémas se résume à l'adoption de deux principes fondamentaux sous le rapport de la fonction et de la composition: assurer un axe longitudinal de fonction et de composition et respecter l'axe transversal de même nature. p. 23

Possibilités d'amélioration de la construction à grands panneaux

Christo Anastassov, architecte, Petar Entchévitch, ingénieur

Examen de la question de l'amélioration du système constructif sans ossature, avec murs porteurs longitudinaux et transversaux et panneaux de plancher armés en croisé. Ce système est considéré comme étant le-meilleur pour l'instant; ce système menant à une „planification fixe“, les auteurs examinent les possibilités de son amélioration et de sa variabilité lors de la solution architecturale des édifices d'habitation à grands panneaux. Proposition d'introduction d'un espace interaxial longitudinal unique de 3,60 m. et exposition de toute une série d'avantages de cette unification. Possibilité de déplacement de certains murs longitudinaux dans les sections à trois habitations afin d'en venir à une meilleure solution architecturale, lorsqu'elles ne sont pas exposées à l'est ou à l'ouest. Proposition d'un nouveau type de cabine sanitaire (salle de bains et w.-c. ensemble), en vue d'améliorer la variabilité de la solution planifiée des habitations, etc. p. 28

Anciens monuments architecturaux rendus contemporains en Yougoslavie

Nelly Tchaneva, architecte

L'auteur expose ses impressions des anciens monuments architecturaux en Yougoslavie lors de sa visite en ce pays. Certains édifices anciens à Dubrovnik, Split, Pula, etc. sont utilisés suivant leur destination ou dans d'autres buts, répondant à leur caractère: musées, galerie de tableaux, etc., l'architecture ancienne se transformant ainsi d'objet de musée en élément vivant de la société contemporaine. Une grande attention serait accordée au judicieux emplacement de ces monuments et ensembles architecturaux anciens dans les nouveaux plans d'urbanisation des agglomérations. p. 31

1 • 1964

INHALT

In Dienste der heimischen Architektur

Die Zeitschrift „Architektur“ besteht schon ein Jahrzehnt. Diese Periode zeichnet sich nicht nur durch die Vervollkommnung der Aufmachung sondern auch durch die Reife des thematischen Inhalts. Die Zeitschrift führte eine kontinuierliche Politik auf dem Gebiete der Architektur im Sinne des Realismus und des sozialistischen Inhalts durch. Die Zeitschrift hat den Fortschritt der bulgarischen Architektur wiedergespiegelt und ihre Entwicklung auf das günstigste beeinflusst.

Der Zeitschrift werden eine Reihe verschiedener Aufgaben gestellt in Zusammenhang mit der Baupraxis, der weiteren Entwicklung der jüngeren Generation, der schöpferisch-künstlerischen Tätigkeit der Architekten, der Architekturästhetik, der Typenprojektion, der Industrialisierung des Bauens und der Durchführung des grossen Programms der Bulgarischen Kommunistischen Partei für den Aufbau des Sozialismus und des Kommunismus im Lande. S. 3

Architektonische und städtebauliche Gestaltung der Wohnpunkthäuser in Sofia

Architekt Georg Arbaliev

Die Punkthäuser in den neuerrichteten Wohnkomplexen in Sofia haben das Stadtbild bereichert. Sie spielen eine wichtige Rolle in der Komposition der Komplexe. Ihre Wirkung ist abhängig von ihrer Lage. Es wird festgestellt, daß nicht alle Punkthäuser richtig situiert sind — nicht immer wird der örtlichen Gegebenheit Rechnung getragen. Ferner macht sich beim Entwerfen derselben ein gewisser Schematismus bemerkbar. Es werden auch manche glückliche Lösungen und ihre Gestaltung besprochen. Gegenstand des Artikels sind jedoch hauptsächlich die fehlerhaften Lösungen architektonischer und städtebaulicher Art, welche die Rolle der Punkthäuser in den neuen Wohnkomplexen beeinträchtigen. S. 4

Architektonische Probleme der Bauten der Elektroenergie

Architekt Metodi Pissarski

Das Entwerfen von Bauten der Elektroenergie stellt eine komplizierte und komplexe Tätigkeit der Architekten und Spezialisten aller Art dar. Die architektonische Gestaltung dieser Bauten stellt vor den Architekten neue Probleme, vollkommen verschieden von jenen der öffentlichen und Wohnbauten. Näher werden die Eigenheiten der verschiedenen Bauten der Elektroenergie wie unterirdische Wasserkraftwerke, thermoelektrische Zentralen u. a., welche die Gestaltung des jeweiligen Objektes bedingen, besprochen. Es werden auch ausgeführte Bauwerke analysiert und auf gewisse Mängel hingewiesen. Als erfolgreiche Beispiele sind die Talsperren „Studen Kladevez“ und „Kirdjali“, die Thermoenergiezentralen „Republik“, A. T. S. — Stara Sagora, Mariza — Ost I, Sofia — Ost und die Elektroenergiezentralen Küstendil und Botevgrad zu bezeichnen. S. 10

Hydroenergetische Kaskade „Arda“

Architekt Ivanka Baeva

Die Kaskade „Arda“, die dem wirtschaftlichen Aufschwung der Gebiete im Rodopen- und Strandjagebirge dienen soll, besteht aus den Sperren „Srednogorzi“, „Ardino“, „Kirdjali“, „Studen Kladevez“ und „Ivailovgrad“. Der Bau der Sperre „Kirdjali“ ist schon abgeschlossen. Zum ersten Mal wird bei uns eine bogenförmige Talsperre mit Gravitationswirkung errichtet. Sie hat eine Höhe von 103,45 m; die Länge der Krone ist 344,00 m. Der Autor bespricht eingehend die architektonische Gestaltung der Sperre und der Elektroenergiezentrale, welche zu ihrem Fuße liegt. Ähnlich wird auch die architektonische Gestaltung der Sperre „Studen Kladevez“ — die nächste Stufe der Kaskade, und der Sperre „Ivailovgrad“ — die letzte Stufe derselben, besprochen. Die Architekten haben mit großem Erfolg an diesen Aufgaben gearbeitet. S. 15

Entwerfen von Thermoelektrischen Zentralen

Architekt Panajot Stefanov

Bei uns wird Elektroenergie hauptsächlich in Thermoelektrischen Zentralen (TEZ) gewonnen. Das Entwerfen derselben umfaßt den Situationsplan, die räumlich-plastische Komposition und die architektonische Gestaltung der einzelnen Objekte. Das Entwerfen von Thermoelektrischen Zentralen ist eine komplizierte Aufgabe, da sie aus zahlreichen Gebäuden verschiedener Bestimmung bestehen. Über all diesen Gebäuden ragt der Hauptbau mit dem Maschinensaal, dem Saal der Generatoren, den Bunkern und dem Kesselhaus. Der Autor führt manche schematische Lösungen des Hauptbaues an und die Möglichkeiten ihrer architektonischen Gestaltung. Die Architektur unserer größten Thermalzentralen wird analysiert. S. 19

Neue Probleme beim Bau von Kinosälen

Architekt Joseph Jossifov

Das Studium der Funktion, der Komposition und der technisch-wirtschaftlichen Eigenschaften der Kinotheater bei uns und im Ausland zeigt eindeutig, daß es an der Zeit ist, nur größere, an zentralen Stellen gelegene Breitwandkinos kombiniert mit einem kleineren Saal für Kulturfilme oder einem Kafe, Milchbar oder dergl. zu bauen. Besprochen werden fünf verschiedene typische Lösungen von Breitwandkinos (Fig. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 und 14) — die meisten davon werden bei uns mit Erfolg angewendet. Es werden die Vorteile optischer, konstruktiver, funktioneller und akustischer Art der rechteckigen Kinosäle vor den Sälen mit trapezförmigem oder elliptischen Grundriß hervorgehoben. Die akustischen Eigenschaften der Kinosäle werden eingehend besprochen sowie die Projektionskammer und die dazugehörigen Räume.

Für die architektonische Gestaltung der Kinotheater sind zwei fundamentale Prinzipien maßgebend: die konsequente Durchführung der Längs- und Querkompositionsachsen. S. 23

Wege zur Vervollkommnung der Grosspanelenbauweise

Architekt Christo Anastassov und
Ingenieur Peter Entschewitschi

Es werden Vorschläge zur Vervollkommnung der skelettlosen Konstruktion mit quer- und längstragenden Wänden und kreuzweise armierten Bodenpanelen gemacht. Zur Zeit stellt diese Konstruktion die zweckmäßigste Bauart dar. Da sie aber eine sogenannte „starre Komposition“ bedingt, wird der Versuch gemacht, diesen Mangel zu beseitigen und gewisse Flexibilität der Grundrisse zu erzielen. Die Autoren schlagen einen einheitlichen Achsenabstand von 3,60 m vor, was zu einer Reihe weiterer Vorteile führt. Ferner wird auf die Möglichkeit, manche Längswände der Dreispänner zu verschieben, hingewiesen, was sich besonders günstig bei Baublöcken mit Ost-West-Richtung auswirkt. Um die Variabilität der Grundrißlösungen zu steigern, wird eine neue Lösung der Baudezelle mit dem W. C. verbunden vorgeschlagen. S. 28

Belebung von Bauten aus Alten Zeiten in Jugoslawien

Architekt Neli Tschaneva

Die Autorin hat die schönen Städte in Jugoslawien: Dubrovnik, Split, Pula u. a. besucht. Sie ist nicht nur von den schönen alten Bauten vergangener Epochen stark beeindruckt, sondern auch von der Art und Weise, wie diese Bauten, durch neuangewiesene Funktionen — Museum, Bildergalerie und dergl. — zu neuem Leben aufgerufen werden. Aus Museumsstücken werden sie wieder zu vollblütigen Elementen unserer Zeit verwandelt. Außerdem — was auch nicht minder wichtig ist — werden die alten Bauten geschickt in die städtebaulichen Kompositionen einbezogen. S. 31

1 • 1964

CONTENTS

In Loyal Service to Bulgarian Architecture

Ten years have passed since the appearance of the magazine "ARCHITECTURA", the central publication of Bulgarian architects. During the past ten years the magazine has attained major successes both in publishing ideological and subject-matter articles and in shaping a review, attractive in technical mounting and appearance. The magazine has loyally and devotedly served Bulgarian architecture and has contributed towards its development as a realist architecture with a socialist content. The magazine has widely reflected the achievements of Bulgarian architecture, the new modern trends in its development and has consolidated them in the creative practice of Bulgarian architects. The magazine faces numerous and most diverse tasks connected with the creative practice and professional mastery of Bulgarian architects, with the quest for new artistic solutions in standard designs and industrialized building and, generally, in the implementation of the great and exciting programme of the Bulgarian Communist Party for the building of socialism and communism in this country.

p. 3

Architectural and Town Planning Layout of High Single-Section Blocks in Sofia

Arch. Georgi Arabaliev

The high blocks of flats in the new housing estates produce a favourable effect in the architectural and artistic appearance of the town of Sofia. As high blocks play an important part in the town planning composition of the estates, their location and their impact are of paramount importance. Not all high blocks are situated in the most suitable places. Adherence to clichés and failure to take into consideration the concrete town planning, architectural, artistic, communication and terrain conditions are evident in the design of some of them. The article examines certain successful designs of high blocks of flats, and their architectural design, but attention is focused on cases where errors of a compositional and architectural nature have been made whereby their role in the shaping of the new urban estates in this country is minimized.

p. 4

The Architectural Problems of Power Development

Arch. Metodi Pissarski

The design of power projects is a most complex activity involving a large number of specialists, including architects. The architectural elaboration of such projects raises very difficult problems for the architects which are different from those encountered in the design of public, housing and other buildings. The article discusses the architectural problems encountered in the development of power projects, underground hydro-electric power plants and thermal-electric power plants, pointing out their differences and special features which affect their design and architectural layout. An architectural analysis is made of individual power projects, indicating certain essential shortcomings and difficulties. It is pointed out that some of the hydro-electric power schemes, such as the Stouden Kladenets and Kurdjali, the thermal-electric power plants Republika, the Nitrate Fertilizer Plant at Stara Zagora, the power plants Maritsa-Iztok I and Sofia-Iztok and the power stations at Kyustendii, Blagoevgrad, etc., are considerable achievements of Bulgarian power construction.

p. 10

The "Arda" Hydro-Electric Scheme

Arch. Ivanka Baeva

The "Arda" Hydro-Electric Scheme, the construction of which was undertaken with a view to improving the way of life of the population in the Rhodope and Strandja areas, consists of the hydro-electric projects "Srednogortsi", "Arдино", "Kurdjali", "Stouden Kladenets" and "Ivailovgrad". Attention is centered on the "Kurdjali" project which has already been completed. By its design, the project is a new idea in Bulgaria's hydrotechnical building, an arch gravity dam with a height of 103.45 m and length of the crest of 344.000 m. The architectural aspects of the dam and particularly of the hydro-electric power plant positioned below the dam are examined further. In the same way the architectural layout of the "Stouden Kladenets" project is discussed, which is the next link of the "Arda" Scheme, and the "Ivailovgrad" project, the last stage of the same Scheme. The conclusion is drawn that the architectural designers of hydro-electric projects in this country

have successfully coped with the architectural and layout problems of this type of development.

p. 15

Designing Thermal-Electric Power Stations

Arch. Panaiot Stefanov

Thermal-electric power stations are the basic source of power generation in this country. The architectural design of thermal-electric power stations includes the drawing up of the general plan, the volume and space composition and the architectural elaboration of the individual buildings and installations of the power plant. Stress is laid on the complexity of the design of thermal-electric power plants which consist of a large number of buildings and installations, of different uses, amidst which a predominant part is played by the main building consisting of a machine hall, and deaeration bunker and boiler sections. The article reviews some of the patterns followed in the development of the main building and the possibilities offered in its layout. An architectural analysis is made of some of the largest thermal-electric plants in this country.

p. 19

New Problems, Facing Cinemas

Arch. Yossif Yossifov

The study of the functional, compositional, technical and economic features of certain foreign and Bulgarian cinema houses shows that the building should be adopted only to centralized, single and larger wide-screen cinemas in combination with a small hall for showing documentaries or a suitable catering establishment (café-pastryshop, milk bar, etc.). Five types of wide-screen cinemas (figs 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 and 14), most of which are being successfully introduced in this country, are examined. The optical, structural, functional and acoustic advantages of the rectangular design of cinema halls, with shortened longitudinal walls towards the screen are pointed out, in comparison with the trapezoid and elliptical halls. The problems are also discussed of the acoustic properties of cinema halls and the more important principles which should be observed, information is given of the projection unit, etc.

In the author's opinion, the architectural design of cinema houses boils down to the acceptance of two basic functional-compositional principles: the application of a longitudinal functional-compositional axis.

p. 23

Opportunities for Improving Large-Panel Building

Arch. Hristo Atanassov, Eng. Peter Enchevich

The problem of improving the skeleton-less structural system with load-bearing transversal and longitudinal walls and crossed reinforced floor panels is discussed. The authors regard it as the most practicable system for the time being, but as this structural system leads at the same time to the so-called "rigid-planning", opportunities are studied for its improvement and variability in the architectural design of large-panel blocks of flats. The introduction is, for instance, suggested of a single longitudinal inter-axis of 3.60 m, pointing out a number of advantages of such a standardization. The opportunity is also shown of shifting certain longitudinal walls in sections with three flats so as to achieve a better architectural layout when they do not have an east-west aspect. A new type of sanitary unit (joint bathroom and lavatory) is suggested with a view to offering more variants in the designing of flats, etc.

p. 28

Providing a New Meaning to Old Architectural Monuments in Yugoslavia

Arch. Neli Chaneva

The authoress gives her impressions of old architectural monuments in Yugoslavia during a visit to this country. Certain old buildings in Dubrovnik, Split, Pola and elsewhere are described: they are either used according to their original designation or are given new functions suitable to their nature: museums, art galleries, etc., in this way transforming old architecture from a museum exhibit into a living element in modern society. Stress is laid in addition, to the fact that great attention is being paid to the correct inclusion of those old architectural monuments and ensembles in the new town planning projects.

p. 31

ПРОМКОМБИНАТ «БАГРА»

СОФИЯ, УЛ. Ц. САМУИЛ № 87
Директор: Тел. 7-08-34

Гл. счетоводител: 8-10-83

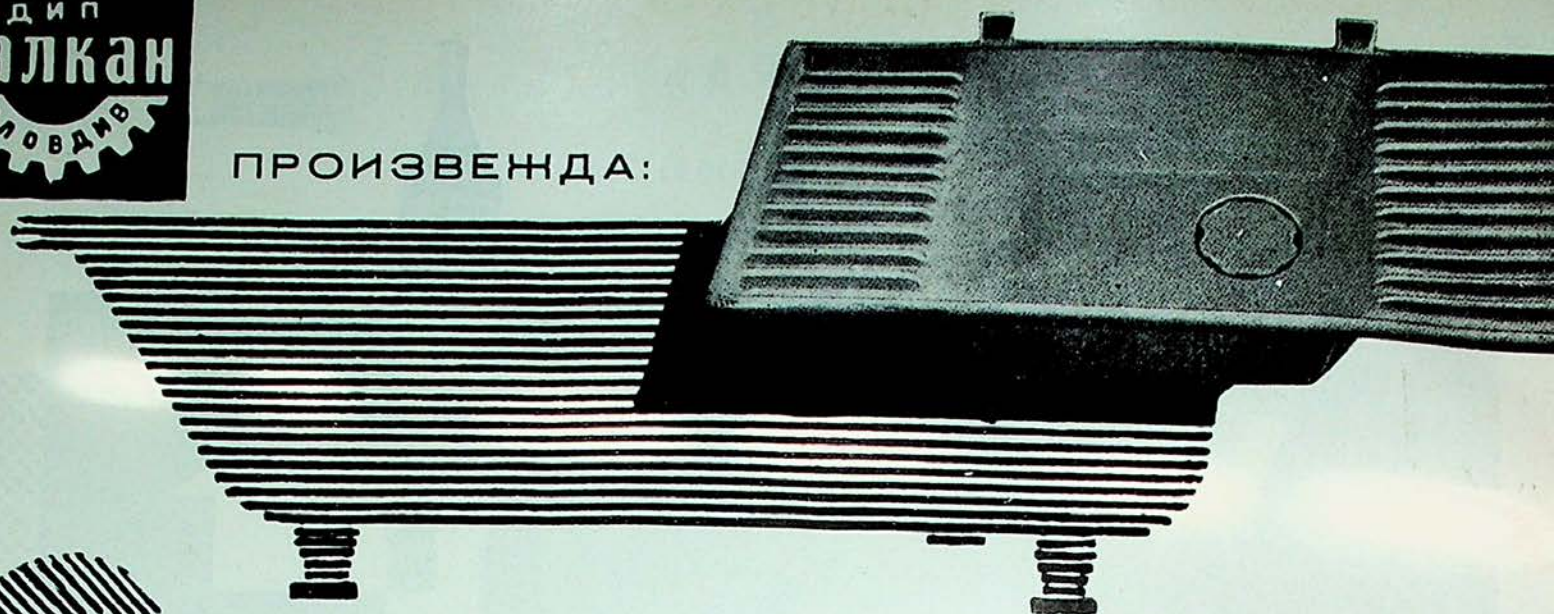
ИЗВЪРШВА:

строително-декоративно, мебелно, метално и автомобилно бояджийство — с пластмасови, алкидни и нитро-целулоидни бои-лакове — на граждани, учреждения, предприятия, обществени организации и други, през всички сезони на годината.

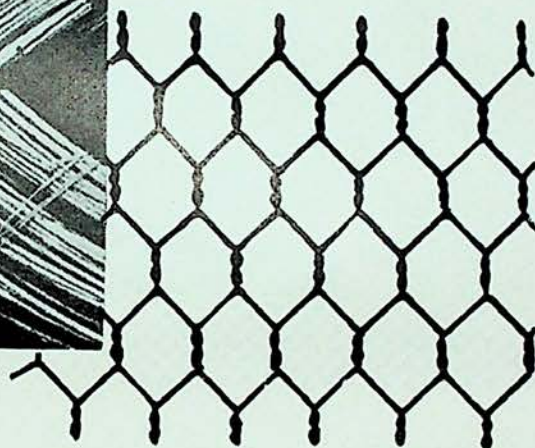
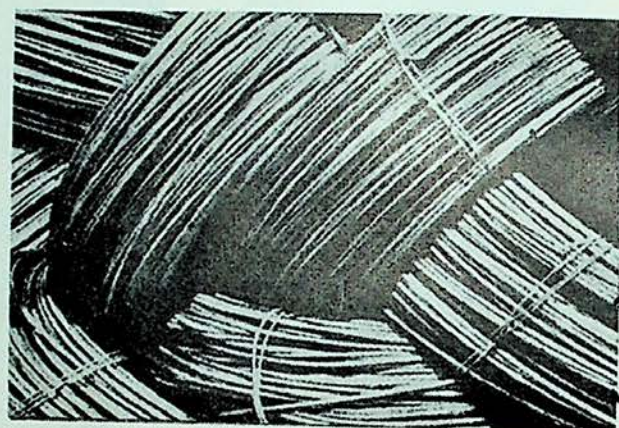
„ Багра „

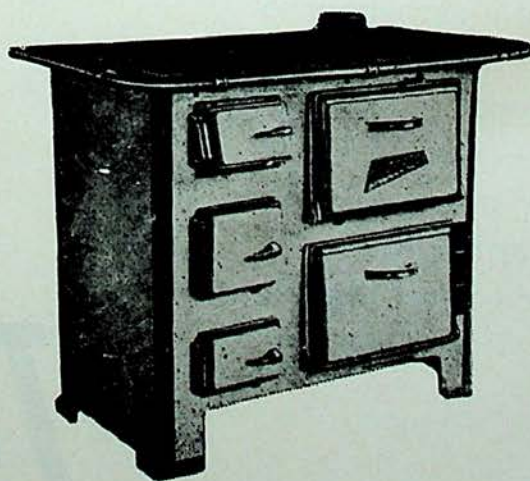
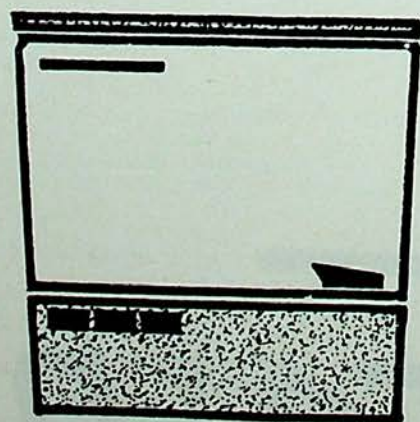
ПРОИЗВЕЖДА:

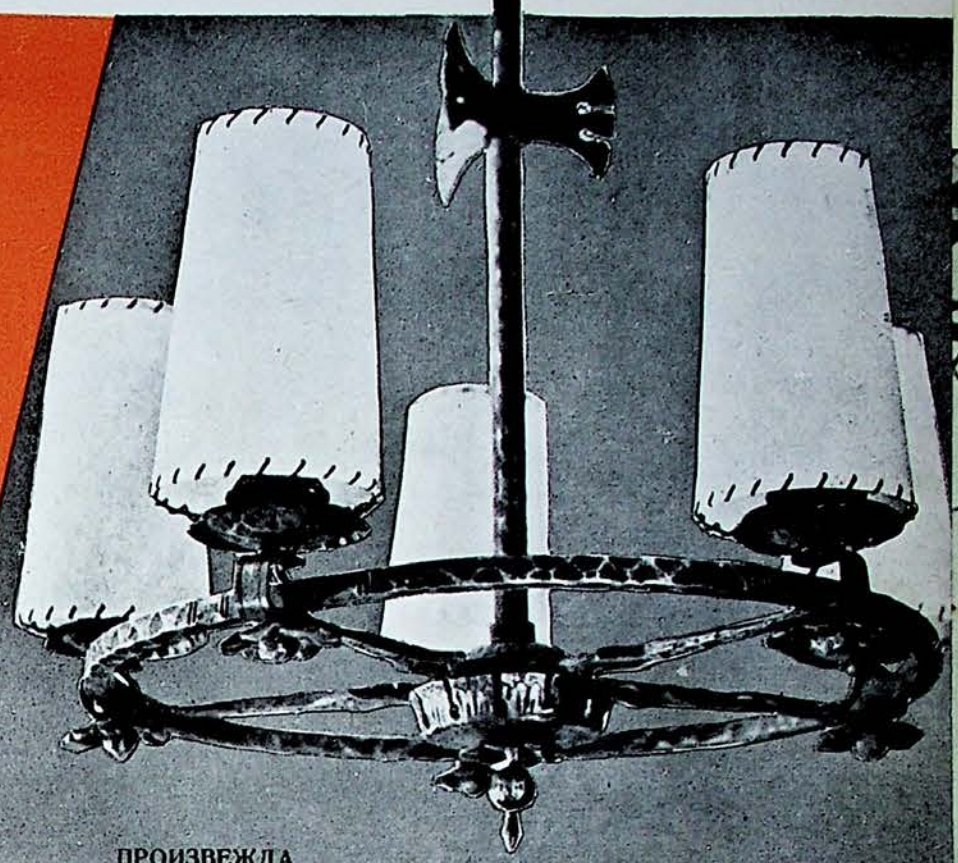
Санитарни чугунени и арматурни изделия
умивалници, вани, клозетни клекала

Телени гвоздеи, телени мрежи, тръби

ПЕЧКИ: готварски, никелирани и емайлирани, комбинирани емайлирани за
електроенергия и твърдо гориво, отоплителни — черни и никелирани от
№ 1 до 4, емайлирани и нафтови „Комсомолец“.

ПРОИЗВЕЖДА

предмети от: керамика, пирография, сувенири

ОБЗАВЕЖДА

новостроящи се обекти, хотели, културни и обществени сгради и др. с всички видове полилеи, настолни лампи и др. предмети от ковано желязо и дърворезба.

ДЪРЖАВНО ИНДУСТРИАЛНО ПРЕДПРИЯТИЕ

В Р А Ц А • ПРОИЗВЕЖДА МЕБЕЛИ И ДОГРАМА

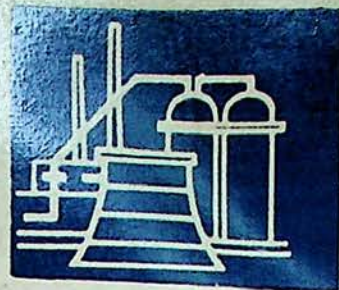
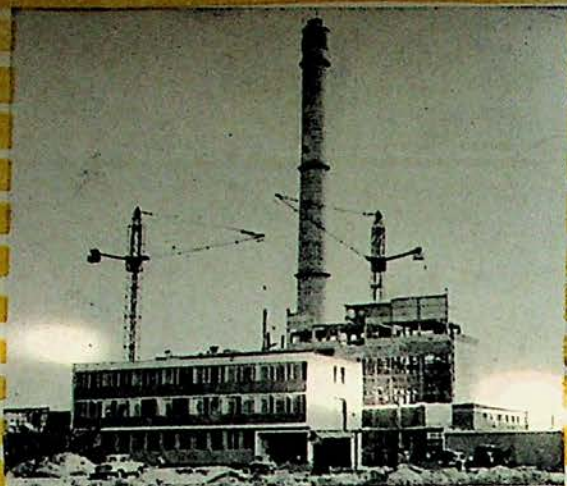
ТЕЛЕФОНИ

директор 24-24
гл. счетоводител 24-23
пласмент 24-37

разчетна сметка
БНБ-34/3

П Р И Г А Р А Н Т И Р А Н О К А Ч Е С Т В О

ЕНЕРГОПРОЕКТ

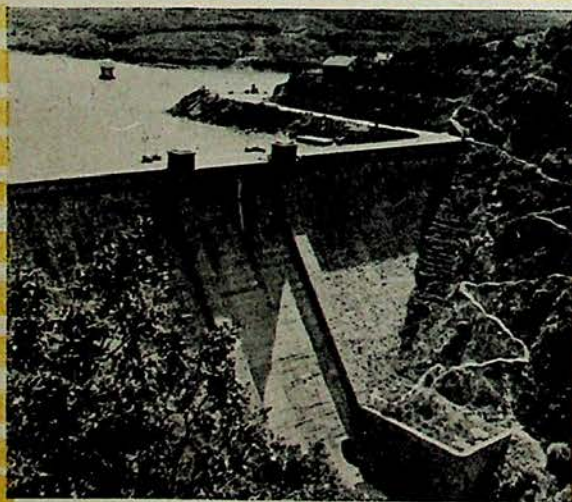
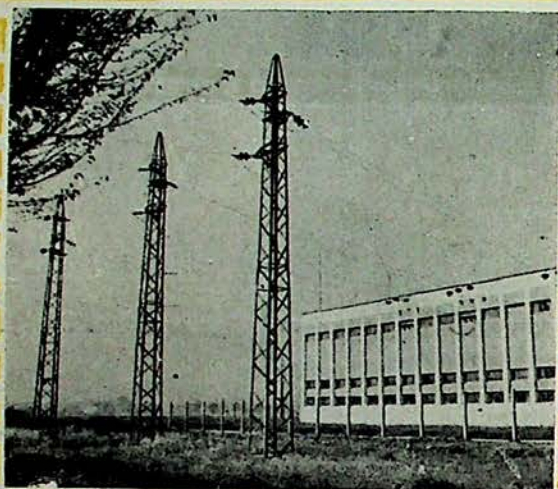
Проектантският институт за енергийно строителство към Комитета по енергетиката и горивата

ИЗВЪРШВА ЗА СТРАНАТА И ЧУЖБИНА топографски, хидроложки, водостопански, инженерногеоложки, хидроложки и енергийни проучвания и

ИЗГОТВЯ ПРОЕКТИ НА

термични и водни електрически централи, язовирни стени, канали, тунели и други хидротехнически съоръжения

- Промислени водоснабдявания
- Електропроводи: високо и средно напрежение
- Подстанции и разпределителни мрежи

L'Institut de projects pour la construction d'énergie vers le Comité de l'énergie et de combustibilités.

EXECUTE DANS PAYS ET A L'ETRANGER des etude topographiques, hudroliques, hydrologiques, geologiques et energetiques.

PREPARE DES PROJETS POUR

des centrales thermiques et hydroliques, des barrages, des conduits et des tunnels.

Alimentation en eau pour besoins industriels.

Lignes électriques à haute et moyenne tension.

Postes de transformation et reseaux de distribution.